

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Libri De Coelo, Et Mundo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

ueretur quando descenderet corpus à loco magis alto; & tamen quod descenderet à loco magis alto, moueretur velocius: ergo signum est quod motus velocitas maior non proueniat à minori resistentia orta ex longiori motu.

20 *Communi*
sententia.

20 Communi sententia tenet velocitatem maiorem prouenire ex impulsu aëris succedentis graui decedentis: succedit enim ipsi cum aliquo impetu iuxta proportionem motus ita, ut quo velocius mouetur, eo maiori impetu succedat; unde quia prima pars aëris succedens impellit ultra, quam per naturalem virtutem descenderet, sit ut succedente illa parte velocius moueatur, quam incipiat moueri, & quia tum velocius mouetur, succedit alia pars, cum maiori impetu, & cogit ad velociorem motum, & ita deinceps usque in finem.

Relicuitur

Contra hanc tamen sententiam facit *primo*, quod non appareat maior motus in aëre in fine, quam in medio; nec etiam apparet quomodo possit esse talis impulsus ab aëre, nam non fit ab aëre antecedente, potius enim ille resistere debet: nec ab aëre sequenti, quia cum sit in loco naturali, non debet grauitare nec impellere corpus sub se positum: nec ad impediendum vacuum id est necessarium, sufficit enim ad hoc quod subsequatur immediate absque huiusmodi impulsu. *Adde*, quando nos ipsi cadimus non sentire nos impulsu aëris subsequenteris; quem tamen si daretur, deberemus sentire, sicut sentimus impetum venti impellentis nos à tergo, qui tamen non impellit tantum, quantum supponitur impellere aer prope finem graui decedentia.

Confirmatur: quia motus aeris non est verisimiliter tam magnus etiam impulsus, ac ventus valde vehemens: sed certe ille ventus non posset impellere tantum quantum impellitur graue in fine motus longi, ergo ille impulsus non oritur ex aëre.

21 Hæ sunt præcipuæ, quas de hac re reperio sententias, quarum nulla non caret sua difficultate; nec ego aliam faciliorem inuenio: unde ex hoc ipso potest assumi argumentum ad probandum quod motus non sit velocior in fine.

At si quis tamen velit ex his dicendi modis scire, quem putem faciliorem;

Respondeo mihi, faciliorem esse illum, quo dicitur quod moueatur velocius, quia producant in se ipsis quali aatem aliquam impellentem, aut quia producant in ipsis qualitas resistens motui; quod colligi potest experientia & finis eius erit ut eo modo expellant maiori impetu corpora distantiora ob beneficium vniuersi. Vltima etiam sententia ob auctoritatem probabilis censeri debet: & quia non absolute resolutio hanc questionem quoad hanc partem, propterea non propono Conclusionem.

Cu r pro
iecta mi
nus v lo
ci, er mo
uentur
post me
dium.

22 Nunc soluenda est quæstio quoad secundam partem & dico rationem esse cur proiecta minus velociter mouentur post medium quam in medio, quia usque ad medium qualitas impressa ipsis non remittitur, tum autem incipit remitti. Ideo autem velocior in medio, quam in principio, (si tamen ita fiat) quia ipsum proiectum habet virtutem productiuam impulsus in se ex suppositione quod impellatur ab extrinseco, & hoc paulatim donec remitti incipit virtus ipsi impressa ab illo extrinseco, vel quia (ut communius tenetur conformiter ad vltimam sententiam de prima parte) quo velocius mouetur per impulsu, eo magis impellitur ab aëre seruata simili proportionem, qualis seruatur in motu graui deorsum.

Queritur hic solet, an elementa grauitent in locis proprijs: sed commodius tractabitur hæc quæstio in disputatione de Elementis. Vnde hæc sufficiant de octo libris Physicorum, ad primi Motoris, ad quem indagandum potissimum compositi sunt, honorem, & gloriam. Amen.

LIBRI DE COELO ET MVNDO.

QUÆ vtiliora sunt, & magis indigent examine in quatuor libris, quos de Cælo & Mundo scripsit Philosophus, quorumque obiectum adæquatum, seu attributionis est, vel vniuersitas rerum omnium de facto repperitur intra superficiem conuexam Cæli supremi; vel corpus simplex commune Cælis, & Elementis terrestribus; vel Cælum ipsum, quæ controuersia parui prorsus momenti est; hic paucis disputationibus eo apprehendere placuit, easque numero cum præcedentibus connectere.

DISPUTATIO XXI. DE MVNDO.

PER Mundum, qui & græce Κόσμος dicitur, vniuersitas rerum omnium præsertim corporearum intelligitur, quæ inter se ordinem quendam habent ac sub ordinati nem, absque subordinatione, aut depedentia ab alijs corporibus, quæ extra illam vniuersitatem, seu multitudinem collocata essent. Dixi, *ordinem quendam*, ac *subordinationem habent*: quia multitudo rerum, quæ non haberent huiusmodi ordinem, chaos potius, quam mundus appellari deberet; tum etiam quia si non caperetur hoc modo, non posset esse quæstio de pluralitate mundorum, quia absque dubio impossibilis esset; nam plures, qui ex cogitatione mundi, vnicam vniuersitatem rerum omnium corporearum facerent, atque adeo essent necessarius vnus mundus: Dixi etiam *absque depedentia ab alijs corporibus, aut subordinatione ad illa*, quia alias potuisset vocari mundus collectio creaturarum omnium sublunarium, & collectio etiam creaturarum celestium posset vocari alius mundus, atque adeo de facto, posset dici dari duos mundos; vtraque enim collectio est rerum corporearum inter se bene dispositarum.

QVÆSTIO I. An Mundus sit vnus.

SI caperemus Mundum pro vniuersitate omnium rerum corporearum, quæ de facto fuerint, sunt, & erunt, ce tum est mundum esse vnum: illa enim vniuersitas est vna; posset tamen in hoc sensu dari alius mundus, quia alia vniuersitas rerum posset esse. Item si caperemus mundum pro vniuersitate omnium rerum corporearum possibiliu, adeo mundus esset vnus, ut nec essent plures possibile, quia extra vniuersitatem rerum corporearum omnium, aliæ res non essent, ex quibus conflare posset alius mundus. Itaque controuersia hic examinanda est, an de facto præter vniuersitatem rerum omnium corporearum contentarum sub summo Cælo, detur alia rerum vniuersitas extra summum Cælum; aut an sit possibilis talis vniuersitas: si enim detur, de facto plures dantur Mundi: si non detur, sed sit tamen possibilis, non dantur de facto, sed sunt possibile plures mundi.

CONCLUSIO.

De facto vnus tantum est mundus; sed plures sunt possibile. Prima pars est communis cum Philosopho. Secunda etiam pars est communis, sed videtur esse contra Philosophum, & Platonem etiam in Thymæo. Probat Philosophus primam partem tribus rationibus, quibus etiam ad negandam inducebatur secundam partem.

2 *Prima ratio est*: si darentur plures mundi, terra vnus mundi moueri deberet naturaliter ad vnus cuiusque mundi centrum, sicut terra huius mundi de facto ad eiusdem mouetur centrum: sed hoc non solum inconueniens

Vnus mundus datur de facto: plures sunt possibile.

Probatio, nec Philosophum.

niens est, sed prorsus implicat naturaliter: ergo nec datur nec dari potest pluralitas mundorum.

Secunda ratio est, quod mundus hic noster contineat omnem materiam possibilem: ergo nequit dari alius mundus constans saltem rebus materialibus.

Tertia est, quod sit tantum vnus primus motor: ergo vnum tantum primum mobile, & consequenter vnus mundus.

Verum hæ rationes parum aut nihil concludunt, nec tanti Philosophi ingenio dignæ videntur.

Responderi enim facillime potest ad primam negando maiorem: cur enim terra huius mundi, ad centrum alterius nullam cum eo connexionem aut subordinationem habentis, moueri deberet?

Ad secundam negatur antecedens: & sane si contineretur omnem materiam possibilem, deberet constare infinita materia, quod est contra ipsum Philosophum mundo huic limitatos tribuentem fines.

Ad tertiam negatur consequentia, non obstante enim vno primo motore, possunt dari plura prima mobilia non subordinata inter se, quorum quodlibet in suo mundo esset primum.

3. *Melius ergo probatur prima pars*, quia existentia rerum vllarum non debet asseri absque aliqua ratione à priori aut posteriori aut experientia, aut autoritate, sed nulla est ratio, aut experientia, aut autoritas magni faciendi, vnde colligatur existentia alterius mundi, imo est autoritas omnium fere Philosophorum in contrarium: ergo non debet asseri.

Confirmant aliam: quia poterat Deus omnes creaturas corporeas in vnico mundo collocare: ergo non debebat ad plures mundos recurrere.

At hæc confirmatio est dissilis: quia si loquatur de hoc mundo, qui de facto existit, id omnino falsum est: nam alius mundus eiusdem magnitudinis, & formæ qui possibilis est, non poterat intra hunc mundum contineri. Si vero loquantur de alio mundo maiori.

Contra est, quia quamuis in eo possent creaturæ alterius mundi, qui de facto diceretur existere, contineri; tamen quia ille de facto non est creatus, non lequitur quin de facto sit alius mundus ab hoc nostro distinctus. Deinde non est vllus mundus finitus tam magnus, cui non possit alius mundus æqualis creari, qui propterea intra terminos istius mundi quantumvis magni non posset contineri. Rursus Sol, Luna, Stellæ alterius mundi non possent intra vnum mundum, in quo essent aliæ similes, tam bene collocari.

Confirmant secundo, quia cum Deus ipse vnus sit, congruum erat vt opificium eius esset vnum. At hæc congruentia non est magni momenti: posset enim aliquis dicere non magis congruum esse vt opificium Dei esset vnum ad habendum aliquam proportionem cum Deo, quoad vnitatem, quam quod esset multiplex ad ostendendam ipsius omnipotentiam. Deinde cur esset necesse vt opificium totale Dei deberet habere proportionem vllam in vnitatem cum Deo?

Probat secundam pars conclusionis: quia in hoc nulla prorsus est repugnantia; quo argumento melius haberi non potest ad probandas similes conclusiones. Philosophus autem, qui sensit contrarium huius partis, valde leuibus, & erroneis ad id adducebatur principijs; vt propterea in hoc non sit curanda eius autoritas.

4. *Quæres* quam vnitatem habet hic mundus noster in se.

Respondetur non nisi vnitatem ordinis & subordinationis: non enim vnitatem aliquam per se, aut metaphysicam, cum partes plures eius realiter distinguantur; aut physicam, cum etiam plures partes eius sint secundum sententiam completa: quæ non actuantes alias partes, nec actuantur ab alijs partibus, vt lapides, arbores, homines, elementa: non etiam continuationis, neque enim celi inter se continuantur, nec pisces, cum mari aut alijs partibus, aut homines cum terra aut aere; nec etiam vnitatem mere per accidens, vt patet ex ordine & subordinatione partium mundi; ergo vnitatem ordinis & subordinationis.

5. *Certum est mundum esse perfectum*; nam vt Scriptura ait, *Dei perfecta sunt opera, & vidit Deus mundum, cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Quod non quamcumque mundi perfectionem, sed eminentem aliquam denotat. Et sane multitudo, varietas, pulchritudo, proportio & connexio ordinatissima partium mundi maximam eius perfectionem abunde ostendunt, vt alia id probatione non indigeat. Et quamuis ex monstris, animantibus venenosis ac per se deformibus, infectionibus aeris, terræ motibus, tempestatibus, & similibus posset quis arguere aliquam mundi imperfectionem, vt pote qui sine iis perfectior appareret; tamen, præterquam quod hæc omnia deseruiant ad particulares aliquos fines; cum cauentur à causis naturalibus, quæ si ea carerent virtute, non haberent aliam ad mundi vtilitatem requisitam, perfectioni potius mundi attribui debent quam imperfectioni. *Difficultas ergo hic examinanda est* solummodo, an mundus sit ita perfectus, vt perfectior esse non possit. Quæ difficultas cõuenit in re cum alia in Theologia examinari solita, an Deus teneatur semper facere quod optimum est: si enim teneatur, non poterat perfectius quid facere quam mundum; alias eum faciendo non fecisset quod optimum est: si vero non teneatur, nihil impedit, quo minus posset mundum longe perfectiorem nobis condidisse.

6. *Prima sententia est*, quod non possit Deus perfectiorem mundum facere absolute, & simpliciter, quam quem de facto fabricauit.

Secunda sententia, quod posset Deus absolute perfectiorem mundum facere, sed supposito tamen fine de facto intento, ob quem creauit mundum, quod non potuerit.

Tertia, quod potuerit perfectiorem, etiam supposito fine.

Vt autem clarius soluamus hanc difficultatem, aliquid dicendum videbitur de illa alia difficultate annexa, an scilicet Deus teneatur facere quod optimum est.

Qua in re *Granadus* 1. tract. 2. de volum. Dei disp. 3. distinguit inter duo genera rerum: sunt enim aliquæ res, in quibus assignari potest optimum ex illis, vt v.g. creatio mundi & negatio creationis mundi, redemptio generis humani & non redemptio: aliæ sunt res, in quibus nequit assignari optimum, vt sunt species alicuius generis, in quibus cum sit processus in infinitum, & nulla species assignari possit, quæ perfectior fieri nequit, non potest assignari quid sit ex illis optimum. Dicit ergo hic author, in priori genere rerum Deum non solum semper de facto facere, quod optimum est, sed ad id ex bonitate sua infinita ita inclinari, vt moraliter loquendo oppositum facere non possit, quamuis ad id faciendum potentiam physicam habeat.

Hanc sententiam data opera impugnatur *Lugo* disp. 2. de incarnatione sect. 1.

CONCLUSIO. I.

7. *Deus non tenetur facere, quod optimum est, etiam ex illis rebus, quarum optimum assignari potest.* Hæc est contra *Granadum*, & iuxta communia principia.

Probat Lugo: quia potentia physica cum impotentia morali, quam haberet Deus in sententia opposita ad non faciendum optimum, est valde debilis, & arguens libertatem valde limitatam ac imperfectam in Deo: ergo non debet illi poni in Deo, sed potentia physica cum potentia morali. Hoc argumentum fufius prosequitur.

At facile respondetur *Granadus*, licet in sua sententia magis limitata libertas in Deo poneretur in ordine ad non faciendum optimum, tamen hoc non arguere imperfectionem, sed potius perfectionem, in Deo, præsertim cum radix eius sit summa bonitas ipsius; & sicut nos sumus in statu perfectiori, quando habemus gratiam efficacem moraliter determinanter nos ad bonum, quam quando non habemus ipsam, sed essemus eque indifferentes ad bonum, & malum absque gratia ad bonum inclinantem.

citāte, aut tentatione ad malū, quāvis tum magis limitatā haberemus libertatem: ita Deus posset dici quantum ad hoc esse in perfectiori statu, quando esset mor liter determinatus, præsertim ex perfectione sua intrinseca ad optimum, quāndo non esset, sed esse potius a quo e indifferens ad maius bonum, & minus bonum.

Probat secundo, quia Incarnatio de facto, si non fuisset peccatum secundum *Thomistas*, & recentiores, quos ipse *Granadus* sequitur, non poneretur à Deo, si duntum esset æque excellens, & bona, ac est de facto, & sine dubio melior quam non incarnatio: ergo falsum est quod Deus necessitetur ad optimum in sensu *Granadi*.

Hæc etiam ratio non valet, quia licet secundum se, Incarnatio esset æque semper bona, & melior quam negatio eius, sicut quodlibet positivum est melius physice & secundum se, quam negativum ipsius; tamen *Granadus* negaret Incarnationem esse meliorem in ordine ad manifestandum gloriam Dei, aut aliam finem quem Deus haberet, casu quo non esset peccatum, nec oppositum probat *Lugo*, quod tamen deberet facere, ut hæc probatio haberet vim.

8 Probat tertio, quia si Deus necessitaretur moraliter ad ponendam Incarnationem post peccatum, aut ad faciendum quod optimum est, frustra oraret quis Deum ut incarnaret Filium suum, aut ut faceret illud, quod optimum est, & sic omnes nostræ orationes saltem pro maiori parte essent inutiles, præsertim quantum ad doctos, qui cognoscerent Deū moraliter necessitari ad id quod optimum est. Huc tendit totus discursus huius *Autoris* nunc.

11. Addidi autem ipse, præsertim quantum ad Doctes, quia quantum ad indoctos, licet frustra esset eorum oratio quantum ad assecutionem finis intenti, non tamen quantum ad meritum orantis, ut patet in oratione, quam facimus pro animabus, quæ damnata sunt, sed quarum damnatio nobis non constat.

Confirmat Lugo hanc probationem verbis Christi *Marc.*

14. Omnia tibi possibilia sunt, transfer à me calicem hunc: ubi Christus præmittit omnia possibilia Deo, & rogat pro translatione passionis, quæ tamen melior erat, quam quod liberaretur ab illa.

Responderet Granadus multa esse, quæ secundum se non essent melius cuiquam facere, sed essent tamen, ex suppositione intercessionis aut orationis alicuius: sic quāvis non esset melius alicui non castigare servum quam castigare, nisi intercederet amicus oratio; esset tamen melius intercedente amico non castigare ipsum, unde quāvis ille teneretur ad optimum, amicus tamen non frustra intercederet, quia intercessione sua faceret optimum, quod alias non esset optimum. Et hinc in forma *respondetur* ad hanc probationem distinguendo sequelam: si incarnatio esset optima aut quodcunque aliud quod peccaretur, esset optimum, independentem ob oratione, transferretur, si non esset, negatur sequela prima, & etiam secunda, quia deferrentur ad faciendum optimum quod alias non esset optimum.

9 Ad confirmationem responderi posset quantum ad possibilitatem omnium rerū, quæ adscribitur Deo, eam si de morali intelligatur, extendendam ad res illas omnes, quarum productio non argueret aliquo modo imperfectionem, unde quia productio rei imperfectioris, relicta perfectiori, talem argueret in sententia opposita, propterea illa possibilitas respectu totalis productionis non debet attribui Deo sicut nec etiam possibilitas producendæ revelationis falsæ, aut actus peccaminosi.

Quantum autem ad orationem Christi, habet difficultatem non solum in sententia *Granadi*, sed in sententia ipsius *Lugo*. Nam non magis vtiliter potest aliquis orare pro re aliqua, quam ipse sciret certo non concedendam quam pro re aliqua, ad quā producendam videret causam moraliter determinatam esse applicatam: sed Christus, quā homo sciuit infallibiliter non transferendū calicem, & tamen oravit, & quidem vtiliter: ergo quāvis infallibiliter sciret Deum determinatum moraliter ad non impediendam passionem, poterat tamen vtiliter pro ea impedienda orare: aut si nō poterat sic vtiliter orare, non

poterat etiam, si vidit Deū determinasse eā nō impedire.

Confirmatur: magis Deus determinatur per decretum, absolutum de non impedienda passione ad eam non impediendam, quā in sententia *Granadi* determinatur ad id, supposito quod Passio Christi esset optimum, quod Deus posset statuere: ergo magis inutilis esset oratio Christi, si notum esset ipsi istud decretum, quā si notum esset ipsi Deum determinari ex bonitate passionis. Probatur consequentia: quia inutilitas orationis oritur ex impossibilitate assecutionis finis cognita certo: ergo ubi maior est impossibilitas cognita, minus utilis est oratio: sed ubi maior est determinatio ad unum, minor est possibilitas ad oppositum, & maior impossibilitas, ut patet. Probatur antecedens: quia in sensu composito perfectionis maioris in effectu manet potentia physica ad oppositum effectum minus perfectum: at in sensu composito decreti absoluti non manet nec potentia physica ad oppositum effectum: ergo magis determinatur Deus per tale decretum, quā per perfectionem effectus in sententia *Granadi*.

10. Quod si dicat: Christum orasse pro translatione calicis, non ut suberat voluntati absolute Dei de ea ponenda sed secundum se abstrahendo ab illa voluntate, ita, ut sensus orationis esset: transfer à me calicem illum nisi sit talis voluntas absoluta in te: aut ita, ut voluerit significare, quod ipse haberet maximum desiderium transferendæ passionis, nisi esset illud decretum absolutum.

Quarto, an sic considerata passione cognoverit ipsam absolute meliorem, an non. Si non cognoverit, tum patet orationem non esse inutilem; si sic: ergo imperfectio nis erat in Christo desiderare, quod prius erat. Possit etiam dici, quod quāvis ex se esset melior, tamen supposita oratione Christi, non esset, & consequenter satis vtiliter poterat Christus orare pro ea transferenda. Sed de hac oratione Christi fufius agendum in materia de Incarnatione.

Probatur quarto: libertas illa tantum physica cum impotentia orali inuoluit multas imperfectiones indignas omnipotentia Dei: sequeretur enim, quod ipse non esset Dominus suarum creaturarum omnium, quia non posset ponere, & non ponere aliquas ex illis, nempe illam, quæ esset optima, & ad quam producendam propterea necessitaretur.

Confirmatur: quia si Deus necessitaretur moraliter ad producendum aliquem mundum, creato ante creationem alius mundi, Angelo, non posset revelare se non creaturam vllum mundum; quæ tamen revelatio est creatura possibilis, saltem possibilitate physica: ergo Deus non posset moraliter aliquam creaturam realem possibilem ponere à parte rei.

Confirmatur secundo: quia secundum *Aug. 13. de Trin. cap. 10* potestati Dei cuncta aqualiter subiacent; sed hoc non esset verum, si ex creaturis suis aliquas posset producere, & physice & moraliter; aliquas vero non posset, nisi physice tantum, ut tenet *Granadus*: ergo id non est asserendum.

11. Hæc etiam probatio non sufficit; negatur enim antecedens cum sui probatione, sufficit enim ad dominium potestas physica.

Ad primam confirmationem respondeo distinguendo antecedens: physice nego, moraliter concedo: nec est inconueniens in sententia *Granadi*, quod Deus non posset moraliter producere aliquam creaturam physice producibilem, quando productio ipsius impediret productionem creaturæ perfectioris, ut contingeret in proposito.

Ad secundam confirmationem respondet Granadus, æqualiter omnia possibilia subiicere potestati physice, nō tamen morali: & sane in principiis *Augustini*, Deus non posset potētia morali saltē absque culpa punire hominē pēna æterna dānatorū, & tamē illa punitio est possibilis saltem physice: ergo *Augustinus* non debet intelligi in illo rigore, quem præterdit *Lugo*.

Probatur quinto: impotentia moralis in nobis arguit debilitatem potentie nostre: oritur enim ex difficultate faciendi rem physice nobis possibilem, quod est imperfectionis

ctionis: ergo talis non est adscribenda Deo. Hæc est summa probationis adducta ab hoc *Authore* num. 14.

Sed nec hæc etiam sufficit: nec enim in nobis, ut antea dixi, impotentia moralis ad male agendum argueret debilitatem imperfectam, aut imperfectionem, licet talis impotentia ad bonum id argueretur; unde nec in Deo etiam impotentia moralis ad minus bonam faciendum arguit imperfectionem quantum ad hoc; præsertim cum illa difficultas faciendi maius bonum oriatur ex propensione ipsius ad maius bonum, & infinita sua bonitate.

12 *Probat* sexto ad hominem, quia sicut non necessitatur ad productionem mundi perfectissimi, quia ex multis possibilibus non potest assignari optimus, quandoquidem possit dari melior, & melior in infinitum: ita etiam necque necessitari potest ad quodcunque optimum, g. ad Incarnationem, quia Incarnatione datur aliud melius medium ad gloriam Dei, & hoc in infinitum.

Sed neque hæc probatio sufficit, quia negari potest sequela, & ad eius probationem dici, quod non detur aliud medium melius, quia Incarnatio aliqua cum aliquo modo; unde sicut aliqua creatio mundi alicuius est optimum medium manifestandi gloriam Dei, quo nullus alius æque bonus aut melior, in quo non involueretur creatio mundi, assignari potest, & consequenter Deus in sententia *Granadi* necessitatur moraliter ad volendum creationem aliquam mundi; non tamen ad volendum ullam creationem determinatam, quia quacunque determinata posset dari alia melior: ita quia Incarnatione aliqua cum aliquo modo non posset assignari melius medium, in quo non involueretur aliqua incarnatio, necessitabitur Deus moraliter ad aliquam indeterminatam ponendam; non tamen ad aliquam determinatam, quia quacunque determinata alia melior assignari potest: quam responsionem innuit, ipsemet *Lugo*, nec sufficienter impugnatur ab ipso.

13 *Probat* ergo conclusio altera: quia non potest assignari, ex quo caritate necessitaretur Deus etiam moraliter ad optimum faciendum: non enim ex bonitate, si ut perfectione maiori ipsius optimi, quia cum sit bonitas finita tantum, non potest habere virtutem allestipæ voluntatis infinita Dei; neque etiam ex infinita voluntate, ac bonitate Dei quia hæc non habet ullam proportionem cum obiecto finito, ratione cuius necessitaret sic Deum ad producendum bonum vllum finitum, aliud autem caput, ex quo proficeret illa necessitas, assignari nequit; ergo non necessitatur sic Deus.

Confirmatur efficaciter: quotiescunque causa adæquata alicuius effectus est necessitata, siue moraliter, siue physice ad eum producendum, & sufficienter applicatur ad eum producendum absque vlllo impedimento, producit ille effectus infallibiliter, & si non producit, est signum inefficax, quod causa non sit sic necessitata: sed voluntas divina ante productionem mundi erat causa adæquata productioni mundi, tam bene, ac in tempore productionis, & tunc erat æque bene applicata ad eius productionem, & æque inimpedita; ergo quandoquidem tum non produxit mundum, nec Incarnationem, nec aliquid optimum signum est quod non sit necessitata, nec physice nec moraliter ad eius productionem, sed quod liberrima sit ad eius productionem, tam libertate physica, quam moralis.

Confirmatur secundo: quia non ex maiori perfectione præcisa deberet optimum producere, nec tanquam ex ratione motiva, nec tanquam ex conditione sine qua non; sed alia ratio assignari non potest cur necessitaretur etiam moraliter: ergo. Probat ur minor: quia mundus perfectior mundo de facto existente habet maiorem perfectionem, quam de facto existens, & tamen Deus non necessitatur moraliter ad eius productionem, quandoquidem illum nec produxerit, nec producturus sit.

Dicit, non ex maiori perfectione præcise id oriri, sed ex maiori perfectione, in qua sit status, iuxta responsionem ad probationem præcedentem *Paris de Lugo*.

Contra, quia quod sit ibi status nihil facit ad rem, si enim bonitas infinita non sit inclinata necessario ad volendum bonum perfectius, cur esset necessitata ad bonum finitum

ultra quod non est aliud bonum perfectius, in quo bonitas ipsius non includitur: & si ex eo, quod non sit status in perfectione vlla rerum, sequitur, quod Deus nequeat ad rem perfectissimam producendam necessitari, sequitur etiam inde, quod non necessitetur ad vllum bonum producendum ex maiori perfectione ipsius.

14 *Obiicit primo*: Quisquis aliquem efficaciter & perfecte amat, vult etiam omnem perfectionem, & bonum ipsius, & si necessitatur ad amandum necessitabitur consequenter ad volendum omnem perfectionem & bonum ipsius: sed creatio mundi aliqua, & Incarnatio aliqua, supposito saltem peccato, est maximum bonum Dei extrinsecum, cedunt enim ad magnum honorem ipsius; & præterea amat Deus seipsum necessario amore efficaci & perfecto: ergo necessario vult creationem aliquam mundi, & Incarnationem aliquam, & consequenter quodcumque bonum maximum, in quo est status.

Confirmatur: quia qui homo efficaciter amat seipsum summo amore, vult sibi maxima bona, quæ potest acquirere sibi efficaciter: ergo idem dicendum de Deo.

Respondeo, si ex necessitate efficaci amoris al cuius sequeretur necessario voluntas efficax perfectionis maioris eisdem, quando necessitas esset physice respectu amoris etiam talis necessitas esset respectu volendi efficaciter bona quæcumque ipsius, & consequenter quandoquidem Deus necessitetur physice ad suum amorem, sic etiam necessitaretur ad volendum mundum & Incarnationem, quod est contra *Granadum*, & omnes.

15 *Respondeo* secundo distinguendo maiorem, omnem perfectionem, & bonum intrinsecum eius, & etiam extrinsecum, sine quo non possent esse bona intrinseca, ut quibus indigeret persona amata, & quæ doleret aut moleste ferret sibi abesse, transeat; bona extrinseca, quibus non indigeret persona amata, & quorum abesse non moleste ferret, sed æque in se perfecta esset ac beata ipsa, quod ideo alia bona vellemus necessitate personæ efficaci etiam tunc, quæ tenus essent media necessaria, vel ad sui esse intrinsecum, vel ad felicitatem & consolationem eius. Minorem autem concedo simpliciter, & nego consequenter, quia illa bona non sunt talia, quibus indiget Deus, nec molestiam ullam capere potest ex eorum absentia: & sane si necessitaretur ad illa volenda ex amore sui, deberet illa velle producere ab eterno saltim quantum ad ea quæ sic producibilia sunt. Hanc responsionem quæ satis est communis, fute proponit *Lugo*, sed hæc abunde sufficiunt.

Ad confirmationem respondet *Lugo* negando antea edes quia peccatores ardentes se se amant & non volunt sibi maiora bona, sed inferiora verbi gratia, bonum delectabile, relicto bono honesto, & bono delectabili temporalia relicta bonis æternis delectabilioribus. Cuius rationem assignat, quod non sit bonitas personæ amatæ trahens ad amorem efficacem ipsius, quæ etiam sola mouet ad volenda alia bona, aut saltem ad volenda hæc bona præ aliis, sed etiam æstimatio & amor aliorum bonorum; unde, quia peccator magis æstimat bonum delectabile temporale, quam bonum honestum, aut delectabile æternum propterea vult sibi à se intensius sine amato bonum delectabile temporale: non vero bonum honestum, aut delectabile æternum procurari.

16 *Contra* quam responsionem ipsemet plures instantias proponit, quas nec sufficienter soluit, & præsertim in responsione ad instantiam quartam coincidere videtur cum principiis *Granadi*, quem impugnat: asserit enim Deum non necessitari moraliter ad volenda sibi perfectiora bona quæ potest: licet beati necessitentur sic ex amore ipsius ad volenda ipsi perfectissima bona, quæ possunt, quia Deus inquit, non habet terminum in bonis quæ sibi posset efficaciter velle: beati vero habent: ergo secundum ipsum ubi Deus haberet terminum in bonis aliquibus, necessitaretur ad optimum ex illis, licet non necessitaretur quando non adesset talis terminus, quæ est expressissima doctrina *Granadi*.

Deinde, quando immediate post, dicit num. 27. beatorum necessitari ad volendum Deo maxima bona, quia necessitari

probatio
melior
aut
magis.

stantur ad id, quod Deo magis placet, supponit quod maxima bona semper Deo magis placent; alioquin enim non sequeretur, quod beati ad placendum ipsi necessitarentur ad alia maxima bona volenda ipsi: hoc autem suppositum etiam est contra doctrinam quam defendit.

17 *Sed placet respondere melius ad confirmationem*, & non exponere nos difficultatibus huius responsionis absque necessitate.

Respondeo ergo negando consequentiam, & ratio disparitatis est quod homines propterea necessitentur moraliter ad volenda sibi maiora bona proposita sibi, quia illa maiora bona vel redderet ipsosmet moraliter aut physice perfectiores, aut quia presentia ipsorum esset ipsis delectabilis, aut absentia molestissima: in Deo autem ita res se non habet, qui propterea bonorum nostrorum non indiget.

Obicit secundo Grandus: ex eo quod creatura emitteret prestare Deo obsequia maiora, conuinceretur non amare Deum perfectissime: ergo necessitaretur ex perfectissimo amore Dei saltem moraliter ad ea prestanda: ergo similiter, si Deus ipse non faceret quae meliora putaret ad honorem suum, conuinceretur non amare seipsum perfectissimo, & summo amore, & consequenter si amat se sic, necessitabitur ad volendum illa maiora bona.

Respondet Lugo primo, negando consequentiam, quia si creatura non prestaret meliora obsequia, non faceret quod magis placeret Deo: Deus autem faciendo etiam minus bonum, facit quod sibi magis placet.

Sed contra, quia, ut dixi antea, eatenus non faceret quod magis placeret Deo, non faciendo meliora bona, quia meliora bona magis placent Deo: sed hoc non est ita, si Deus non necessitetur ad volendum maius bonum, ut patet. Quae impugnatio efficaciter currit, si responsio supponit colligi Deo placere meliora bona ex eo praecise, quod meliora sunt. At si sensus responsionis sit, quod non facerent quod magis placeret Deo, nisi praestarent meliora obsequia, quia Deo de facto magis placet quod faciant illa, non ex eo, quod ad hoc necessitetur, sed quia de facto id libere voluit, ut constat nobis ex consiliis suis propositis in Scriptura, & sanctis Patribus, responsio bona est. Posset autem absolute & simpliciter negari antecedens, loquendo ex natura rei independentem a declaratione vlla voluntatis Diuinae.

18 *Obicit tertio*. Voluntas Diuina debet conformari intellectui Diuino: sed intellectus Diuinus iudicat melius esse velle Deo maxima bona quam minora bona: ergo voluntas Diuina debet velle illa maxima bona.

Respondeo cum communi sententia negando minorem, loquendo de ipsa volitione Diuina, quatenus intrinseca est Deo. Quod si loquamur de volitione Diuina ex parte obiecti ita, ut sensus sit, quod maiora bona sint meliora quam minora, est euidens quod ita sit: sed voluntas Diuina non debet ita se conformare intellectui, ut debeat velle, quae intellectus iudicat meliora secundum se.

Obicit quarto de facto semper Deus facit quod optimum est: ergo necessitatur ad id faciendum.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia poterat illa facere libere absque vlla necessitate etiam morali.

Respondeo secundo, negando antecedens, quia fortassis multa sunt meliora, quae Deus non fecit etiam in quibus est status, quam quae facit.

19 *Obicit quintus*. Partes semper dicunt Deum velle, & facere quod optimum est: auctoritates citat *Grandus* & *Lugo*, nobis sufficit instar omnium vnicus Augustini locus libro de quantitate animae cap. 33. *Iustitia Dei factum esse, ut non modo sint omnia: sed etiam sic sint, ut melius esse non possint*: ergo necessitatur Deus.

Respondeo primo negando consequentiam, quia posset meliora velle absque necessitate vlla. Verum quia si antecedens esset verum in sensu aduersarij, quem praefertur Patrum verba, sequeretur conclusionem sequentem, principaliter in hac quaestione intentam esse falsam, illud explicare oportet. Et quidem *Lugo* quatuor explanationes dat: *Prima est*, quod significetur Deum omnia

facere absque defectu aliquo positiuo, scilicet malitia aut imprudentia. *Secunda*, quod Deus faciat semper meliora in ordine ad finem a se intentum. *Tertia*, quod intelligenda sunt illa loca de perfectione conaturali ipsiusmet rebus ita, ut non potuerit maiorem perfectionem rebus de facto conditis tribuere, quam naturaliter exigerent, ea perfectione quam de facto ipsis tribuit. *Quarta* denique, quod fecerit omnia, perfectissimo modo non solum secundum conuenientiam naturalem, sed etiam secundum congruentiam, & proportionem pulchritudinis, & decoris, in ordine ad totum vniuersum.

Sed contra primam explanationem facit, quod non sit idem rem aliquam non habere defectum, ac ea re melius non posse produci: ergo cum Patres hoc dicant, non sufficienter explicantur per illud.

Contra secundam est, quod non minus repugnat Deo ex duobus medijs vnus bonum proportionatum eligere, quam ex duobus finibus minus bonum intendere: ergo si hoc non repugnat, nec repugnat illud de quo postea.

Contra tertiam facit, quod quamuis hoc vniuersum non possit reddi perfectius quantum ad perfectiones conaturaliter requisitas a partibus ipsius de facto existentibus, tamen redderetur perfectius si aliae partes perfectiones in illo ponerentur, quae exigent perfectionem maiorem: & quis dubitat quin si totus mundus esset instar Paradisi, & homines in mundo existentes essent in tali perfectione constituti in qua erant primi parentes, melius esset totum vniuersum, quam de facto est, aut certe, si melius est iam, quam erat tum cum illa parte: ergo tum non faciebat Deus, quod optimum est secundum se.

Qua etiam impugnatio tollit vltimam explanationem: nam si maior pars mundi esset instar Paradisi, & in alijs partibus relinquerentur illa diuersitates, quae modo sunt, & esset maior perfectio substantialis, & sufficiens varietas ad pulchritudinem, & decorem vniuersi.

21 *Respondetur ergo aliter*, Partes velle quod Deus fecerit meliora, & quod non potuerit facere meliora quam ea, quae fecit, quantum ad hoc quod non omiserit vllam perfectionem rerum, ex qua sequeretur quod ipse esset imprudens artifex aut malus, aut quod commiserit errorem aliquem moralem in dispositione aut creatione rerum: non potuit ergo facere meliora, quam quae fecit quantum ad excludendam a se omnem suspensionem imprudentis, aut mali opificis, & gubernatoris: & in hoc sensu quae fecit sunt perfectissima, quae sufficientissima.

22 *Respondetur* facile ex dictis. Deum non habere inclinationem vllam actualem ad vllum bonum, nisi liberam: inclinatio autem eius in actu primo, quae consistit vel in bonitate ipsius, vel in potentia, quae posset tendere in bonum, nullam exhibet illi difficultatem in relinquendo bonum quodcumque, praesertim non infinitum. Per quod patet ad primam difficultatem.

Ad secundam respondeo negando antecedens, loquendo de imperfectione positiuo.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia eo ipso quo relinqueret homines maius bonum, electo minori, careret perfectione maiori quam haberet actus quo vellent maius supra actum quo vellent minus bonum. Actus autem Diuinae voluntatis omnis est infinitus, tam ille quo vult maius bonum, quam quo vult minus, & propterea non esset perfectior Deus habendo vnum actum potius, quam alterum: unde non posset dici carere perfectione maiori, non habendo actum circa maius bonum.

CONCLV

CONCLUSIO II.

23 *Deus potuit facere mundum meliorem, ac perfectiorem quam praesens est, & quoad accidentia, & quoad substantiam, & hoc non solum absolute, sed etiam supposito quocumque fine à Deo de facto praefixo.* Hec quoque ad primam partem est communissima contra Durandum 1. d. 44. q. 3. quoad secundam vero est contra Auerfam. q. 31. sect. 5. & Lugo supra.

Probatur prima pars: quia Deus non necessitatur ad optimum, ut ex dictis patet; & ex alio capite nulla est implicantia quin mundus posset esse perfectior, & accidentaliter per hoc, quod auferrentur aliqua accidentia nociva, aut quod communicarentur aliqua accidentia proficua de facto non communicata; & etiam substantialiter per productionem aliquarum substantiarum perfectiorum loco aliorum, quae de facto sunt producta; ergo debet dici, quod Deus posset utroque modo reddere mundum perfectiorem.

Confirmatur per dicta supra de statu innocentiae, & Paradisi: mundus enim, si duraret ille status, esset perfectior, aut imperfectior, quam modo est. Si perfectior, sine dubio potuisset modo mundum ad talem statum redigere, & sic faceret mundum perfectiorem. Si imperfectior: ergo quemadmodum mundum reddidit perfectiorem, quam tum fuit, ita posset ipsum reddere perfectiorem, quam modo est. Nec in hoc est vlla prorsus difficultas, ex suppositione, quod Deus non teneatur semper ad meliora.

24 *Probatur secunda pars:* quia sicut Deus non teneatur intendere meliorem finem, ita neque ad finem quemcumque intentum debet eligere meliora media: aequaliter enim determinari debet ad utrumque: ergo non obstante quocumque fine, quem de facto habuit, potuit facere mundum meliorem, etiam in ordine ad acquisitionem talis finis. Quod Deus autem non teneatur intendere meliorem finem, patet ex dictis conclusionibus praecedentibus; & praeterea, quia si intenderet necessario meliorem finem, deberet intendere meliora etiam media, & consequenter non posset mundus absolute esse perfectior, quam modo est; quia non potest esse absolute perfectior, nisi possit conducere ad perfectiorem finem; sed non posset habere perfectiorem finem, si Deus necessitetur ad perfectissimum finem.

Confirmatur: quia sicut in finibus est processus in infinitum secundum aduersarios, ita ut nullus possit assignari perfectior, quo alius perfectior assignari nequit, & propterea Deus non potest intendere finem aliquem determinatum perfectissimum: ita etiam in medijs ad finem est similis processus in infinitum: ergo non potest Deus eligere medium perfectissimum, & consequenter quocumque medio assignabili posset adhibere melius, & perfectius.

Confirmatur secundo: quia quamvis daretur status in finibus adhuc Deus posset non eligere perfectissimum: ergo quamvis daretur etiam status in medijs, idem dici posset de ipso.

25 *Obiicies contra primam partem* auctoritates Patrum, quibus significatur Deum facere semper meliora, & non posse facere meliora, quam quae fecit. Sed *Responsio* patet ex dictis supra num. 21.

Obiicies secundo ex Durando, omnes species possibiles cum ijs, quae de facto sunt, habent ordinem superioris, vel inferioris: ergo faciunt cum ipsis unum ordinem: sed iste ordo, aut clasis est hic mundus: ergo mundus non potest reddi perfectior, saltem quoad perfectiores species, quam de facto sunt.

Respondetur, quamvis concederetur consequentia, non esse contra conclusionem; quia saltem posset hoc non obstante, mundus reddi perfectior extensius, & substantialiter, ut si fieret maior multo, quam modo est, & multiplicarentur in ipso aliquae viliores creaturae, aut omnes omnino, seruata proportionem tali, qualis de facto obseruatur.

Respondetur secundo, negando maiorem: nam iste ordo, seu clasis est mundus possibilis, quem posset decernere Deus, non qui de facto existit, & est decretus.

Confirmatur: quia Deus posset ab aeterno non decernere productionem speciei equinae sine dubio, sed aliam aliquam speciem loco ipsius; & in tali casu species equina non spectaret ad hunc mundum, licet esset superior, aut inferior omnibus alijs speciebus in mundo existentibus; ergo quamvis de facto esset aliqua species rerum, quam Deus decreuit nunquam producere, & quae esset, vel perfectior vel imperfectior omnibus speciebus, quarum productio est decreta, adhuc non deberet spectare ad hunc mundum.

26 *Obiicies tertio:* si Deus potuisset perfectiorem mundum facere, & non fecisset, posset argui inuidia; iuxta illud Sancti Augustini libro. 83. q. 99. quaest. 30. Si Deus Pater potuisset meliorem Filium gignere, & non genuisset, esset inuidus; si voluisset, & non potuisset, esset infirmus.

Respondetur, negando sequelam: id enim non esset defectus bonitatis, sed effectus libertatis. Ad auctoritatem Sancti Augustini responderi solet communiter, non esse paritatem de productione Filij & Mundi, quia Filius producitur naturaliter, mundus vero libere. Vnde, inquit, si Filius non produceretur perfectissimus, sequeretur defectus bonitatis in Deo.

Verum hac responsio non placet; tum quia hypothesis Augustini est, quod si Filius produceretur libere, & non produceretur perfectissimus, qui produci posset, id adscribendum esset inuidiae Patris nolentis id facere: & sane si non ex libertate oriretur, quod Filius non produceretur perfectissimus, sed ex alio quocumque capite, non posset dici Pater inuidus ob non productionem illius cum tali perfectione, inuidia enim proprie spectat ad voluntatem liberam.

Itaque respondeo primo, Augustinum discurrere ad hominem in sententia Philosophorum, qui simili argumento utebantur ad probandum aeternitatem mundi.

Respondetur secundo, negando paritatem utriusque casus & disparitas est, quod si Pater non produceret Filium perfectissimum, cum posset ipsum producere, id alteri non posset adscribi, quam inuidiae; aut alicui bonitatis defectui, quandoquidem bonitas Filij infinita inuitaret, & alliceret ad sui productionem. Si autem non produceret Deus mundum perfectissimum, non posset hoc attribui tali defectui, quandoquidem mundus non habeat perfectionem infinitam, quae alliceret ad sui productionem; sed posset adscribi libertati Diuinae, & defectui infinite bonitatis in mundo.

27 *Obiicies contra secundam partem:* non temere, aut casu Deus de facto decreuit mundum producere cum illa perfectione, quam habet, potius quam cum maiori, aut minori, sed ex eo, quod ad finem à se de facto intentum mundus cum perfectione, quam de facto habet, fit optimum medium: ergo supposita determinatione finis de facto intenti mundus non poterat produci perfectior in ordine ad acquisitionem talis finis.

Confirmatur: argueret imperfectionem in agente propter finem, non assumere perfectissima media in ordine ad illum acquirendum, praesertim si aequae bene posset illa assumere, ac minus perfecta; ergo Deus fecit mundum perfectissimum ad acquisitionem finis de facto à se intenti nec consequenter poterat in ordine ad talem finem perfectior mundus creari.

Respondetur, eodem modo, quo nec temere, nec casu fecit mundum cum hac perfectione, quam de facto habet potius, quam cum minori, aut maiori, non temere etiam, nec casu intendisse ipsum talem finem potius, quam etiam perfectiorem, aut minus perfectum. Vnde sicut hoc non obstante elegit hunc finem, cum tamen posset hac media eligere potius, quam alia perfectiora, aut minus perfecta: sufficit autem ad hoc, quod non temere id fecerit, quod libere, & supposita plena deliberatione determinauerit se ad hoc medium potius, quam ad aliud quodcumque.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam; sufficit enim quod applicet media valde conducentia, & sufficientia; & sane non magis arguit imperfectionem eligere media minus perfecta, quam eligere finem minus perfectum, unde meo iudicio satis inconsequenter loquuntur Authores, qui tenent primam partem conclusionis, & negant secundam.

QVÆSTIO III.

Utrum Mundus fuerit de facto productus ab æterno.

Mundum esse factum ab aliquo, & non esse ens simpliciter necessarium, ac independens sicut Deus est, hic omnino supponendum est ex principiis Theologicis, ac metaphysicis, quidquid somniauerint aliqui olim Philosophi. Quaritur autem hoc supposito, an fuerit factus ab æterno absque principio durationis, vel in tempore aliquo determinato, ante quod posset Deus aliquid producere, si vellet.

CONCLUSIO

Mundus
fuit fa-
ctus ab
æterno.

28. *Mundus, nec quoad se totum, nec quoad ullam partem sui fuit factus, creatus, aut productus ab æterno.* Hæc est de fide contra Philosophum, & multos antiquos, quamvis multi ab eo errore vendicent Philosophum, rectene, an non, parum omnino refert; nec in mente ipsius explicanda, aut vniuersa doctrina defendenda, quasi nullum impigerit in errorem, laboriosius hærendum videtur.

Probatur Genesis 1. in principio creauit Deus Cælum & Terram. Proverb. 8. *Domini uis possedit me ab initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.* Io. 17. *Clarifica me Pater, ea claritate, quam habui priusquam mundus fieret.* Ephes. *Elegit nos ante mundi constitutionem.* Quæ loca non solum expresse videntur importare conclusionem, sed etiam à Conciliis, Patribus, & Theologis in eo sensu intelliguntur, ut non possit iam esse locus vllis dubitationi, aut altercationi.

Quamuis autem hoc fidei dogma euidenter demonstrari non possit, supposito præsertim, quod non repugnet productio mundi ab æterno; non desunt tamen aliqua probabiles rationes, quibus id suaderi possit negantibus Scripturæ auctoritatem.

Quatuor
rationes
Complu-
rentium

Complures quatuor adducunt congruentias ad probandam temporariam mundi productionem. *Prima* est, ut creatura non esset æqualis Deo duratione. *Secunda*, ut ostenderetur, Deum non indigere creaturis. *Tertia*, ut nemo dubitaret de creaturarum productione, nec eis putaret necessario à Deo productas. *Quarta*, ut una cum libertate diuina ostenderetur eius potentia.

29. *Verum hæ congruentiæ non multum vrgent.*

Non prima; si enim creatura possit esse par Deo in duratione absque inconuenientia, cur esset inconueniens, quod ita esset de facto?

Non secunda quia eo ipso, quo constaret Deum esse ens infinite perfectum, & realiter distinctum à creaturis, eo gnoscetur facile, quod non indigeat illis.

Deinde, sicut per reuelationem, aut rationem de facto constat Deum ipsis non indigere; posset etiam id tum simili modo innotescere; nec sane posset dubitanti de facto, an Deus indigeret creaturis, persuaderi pars negatiua, per hoc medium, quod Deus fuerit aliquando absque creaturis, quia hoc medium esset æque ignotum, ac id, ad quod probandum assumereur: ergo productio æterna mundi non debuit ob hanc congruentiam omitti.

Non etiam tertia, ob eandem rationem, quia quamuis esset ab æterno, posset per reuelationem, & rationem ostendi, quod produceretur libere, non minus quam de facto ostenditur.

Non denique quarta, quia sicut posset cognosci, quod quævis produceretur ab æterno, produceretur tamen libere, atque adeo sic, ut possent produci in tempore: ita non obstante tali productione, cognosci posset, quod Deus producens ipsas esset tam liber, ac potens, ac modo est.

Sed omisso aliarum congruentiarum examine, duas

principales hic subiungere placuit, quibus tamen non tam fidendum est, quam auctoritati.

30. *Prima* est, quod res humanæ successu decrescant, & peiores ita, ut ipsi homines non solum, quoad diuturnitatem vitæ, sed etiam quoad robur corporis, & magnitudinem notabiliter declinent: ergo si fuisset infinitum tempus transactum, per quod semper vixissent homines; sequeretur, quod aliquando viuerent homines incredibilis magnitudinis, & fortitudinis, & quod iam habemus statum infinite imperfectiorem, quam antiqui olim homines habuerint: ergo non existit mundus per infinitum tempus, & consequenter non existit ab æterno.

Confirmatur: quia ante octo mille annos homines vivebant naturaliter per 600. 700. annos, & consequenter generabant multos filios: ergo cum in temporibus præcedentibus debebant naturaliter diutius vivere, si fuissent, & consequenter plures alios generare, sequeretur totum mundum fuisse repletum hominibus, imo non fuisse satis loci in eo pro illis, quod est ridiculum.

31. *Secunda* est, quia ex historiis non habemus memoriam vllarum rerum, quæ præcesserunt 8000. annos; sed non est verisimile, ex omnibus, quæ ante illos annos contigisse oporteret, si mundus fuisset ab æterno, nullam præteritus esse memoriam: ergo mundus non erat ab æterno.

Confirmatur: quia ex historiis habemus, qui, & quando fuerint omnium artium inuectores; sed si mundus fuisset ante illa tempora ab æterno, vel esset falsum hoc, vel sequeretur, quod longissimo tempore absque vllis artibus fuerit, quod est absurdissimum.

32. *Obijciunt primo* ex Philosopho: omni motus supponit mobile, cui sit actus eius, & omne mobile supponit motum, per quem sit: ergo ante quemcumque motum fuit mobile, & contra, & consequenter nullus assignari potest primus motus, aut primum mobile, quod est falsum, si mundus non fuisset ab æterno.

Respondeo primo, distinguendo antecedens pro prima parte: supponit mobile in prioritate durationis, nego; in prioritate nature, concedo: similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

Respondeo secundo, negando antecedens pro secunda parte: nam capiendo motum in rigore pro actu mobilis, quo mediante acquirit mobile aliquid aliud distinctum à se, & à sua existentia, quo modo accipitur in obiectione, falsum est, quod omne mobile præsupponat motum; quæ enim creantur, ut sunt materia prima, anima rationalis, & Angeli, possunt esse mobilia, & tamen non præsupponunt talem motum.

Obijciunt secundo: primus motus est ab æterno: ergo & motus.

Probatur consequentia: quia si inciperet mouere in tempore & antea non moueret, mutaretur realiter.

Respondeo deo negando consequentiam cum sua probatione, cuius oppositum patet quotidiana experientia.

23. *Obijciunt tertio*: Cælum est sedes Dei: sed Deus est ab æterno: ergo & Cælum, alias Deus esset ab æterno sine sede.

Confirmatur primo: quia bonum est communicatum sui; sed Deus est summe bonus; ergo summe se communicat, & consequenter ab æterno creaturas produxit, quibus ab æterno se communicauit.

Confirmatur secundo: quia si non communicaret se cum posset, esset intudus; cur enim alias se non communicaret?

Confirmatur tertio: quia si produxit mundum in tempore, verum est dicere, quod ante illud tempus non fuerit productus; sed per illud ante designatur tempus, ergo antequam fuerit tempus, esset tempus, quod implicat.

Respondeo cælum non esse sedem Dei proprie loquendo, quasi in eo solo contineretur; neque enim quantum ad se perfectius est in cælo quam in terra; sed dicitur cælum esse domicilium & sedes eius, quia ibi se magis communicat Beatissimis cum stabilitate ac firmitate status: nec est absurdum quod ab æterno fuerit absque aliqua sede distincta à seipso.

Ad

Ad primam confirmationem respondeo, Deum ab aeterno summe se communicare Filio & Spiritui sancto, non vero creaturis quibus non tenetur communicare se, nisi pro suo arbitrio.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando sequentiam; sed ratio cur non se communicaret est, quia non necessitatur ad se communicandum; sed id libere & liberaliter facit, unde poterat id omnino non facere, absque nota iniuriæ aut alterius defectus.

Ad tertiam confirmationem respondeo distinguendo minorem: tempus reale actualiter existens, nego minorem: tempus imaginarium seu possibile existere, concedo minorem: & similiter distinguo consequens.

QVÆSTIO IV.

Utrum Mundus potuerit esse ab aeterno.

33 **V**T intelligamus, an mundus potuerit esse ab aeterno, oportet considerare mundum constare ex duobus generibus rerum, nimirum ex rebus successivis, ut motu, tempore, & quæ per motum ac successive producuntur: & ex rebus permanentibus, quæ simul absque successione producuntur, ut sunt Angeli, materia prima, animæ rationales ac similia. Itaque si quoad utramque has res potest ab aeterno produci, potest dici simpliciter de ipso quod ab aeterno produci possit si vero, nec quoad utramque nec quoad alterutram sic produci possit, negari debet simpliciter eius aeterna productio: si autem denique possit, quoad aliquas & non quoad utramque ut verbi gratia quoad permanentes, non quoad successivas, debet dici de ipso, quod potuerit esse ab aeterno non simpliciter, sed quoad illas res permanentes.

Prima sententia est, quod non potuerit esse ab aeterno quoad illas res siue permanentes siue successivas. Ita Albertus Magnus, Ru. Marf. Henricus, & plures moderni, ac antiqui, quos sequitur Camerarius dist. 2.

Secunda sententia est, quod potuerit esse ab aeterno quoad res permanentes, non quoad successivas: ita Combric. Ruinus, Placa 8. Physic. cum multis recentioribus & Sumario dist. 20, met. sect. 6. quos sequuntur Ioannes a Sancto Thoma quaest. 24.

Tertia sententia est, posse esse mundum ab aeterno quoad res permanentes, & successivas infinitarum partium, qualis posset esse motus celi ab aeterno, ac similia.

Hæc quoad permanentes res est *Secunda in 2. dist. 1. qu. 3.* ubi etiam alteram partem relinquit sub dubio, nihil de ea reoluendo; eam tenent *Complutenses hic*, qui plures pro ea citant Thomistæ cum Sancto Thoma, & addunt non implicare, generationes, & corruptiones totius uniuersi fuisse ab aeterno, vnica excepta humana propagatione: videtur etiam *Arriaga 8. Physic. tenere hanc sententiam*, quandoquidem admittit posse esse res permanentes ab aeterno cum duratione successiva.

CONCLUSIO I.

34 *Mundus potuit esse ab aeterno quoad res permanentes. Hæc est iuxta secundam, & tertiam sententiam contra primam.*

Probari solet prima, quia secundum Augustinum 6. de Trinit. cap. 7. Si aliqua creatura esset ab aeterno, produceret alia creaturam ab aeterno; si enim Sol esset ab aeterno, ab aeterno illuminaretur; sed Deus existens ab aeterno est multo potentior ad producendum aliquid quam creaturæ: ergo posset ab aeterno producere creaturam.

Verum meo iudicio hæc probatio non sufficit; & ratio est, quia si creatura esset ab aeterno, eo ipso non repugnet quod alia creatura esset ab aeterno, & consequenter non repugnet quod produceret ab aeterno vna creatura alteram: imo necessario illam produceret, si esset applicata sufficienter: at in sententia aduersariorum illa hypothesi, ex qua procedit consequentia Augustini, est impossibilis, unde non sequitur absolute quod Deus posset producere aliquam creaturam ab aeterno ex eo, quod si creatura esset ab aeterno, posset aliam creaturam producere.

Confirmatur hoc clarissimo exemplo: hæc consequentia est optima: si homo esset spiritualis, & productiuus alterius

hominis, posset producere alium hominem spirituale: & tamen non sequitur: ergo Deus qui est maioris actiuitatis, potest producere hominem spirituale: sed similis prolixus est hæc consequentia, ac illa, quæ inferitur ex dicto Augustini: ergo non sequitur.

35 *Probari solet secundo*, quia non est necesse ut causa præcedat duratione effectui, sed sufficit prioritas naturæ: ergo Deus posset creaturam producere, quamuis non præcederet ipsam tempore, modo præcederet naturæ; sed si produceret ipsam ab aeterno, præcederet ipsam naturæ: ergo potest illam sic producere; nihil enim aliud videtur impedire, quam quod deberet præcedere tempore aut duratione.

Hæc etiam probatio non placet: quia non ex eo Deus non posset producere creaturam ab aeterno, quod præcessio durationis requiratur in causa ad effectum: sed ex eo, quod æternitas non posset competere creaturæ. Unde in forma respondeo distinguendo primum consequens: quamuis non præcederet creaturam tempore ex ratione causæ, concedo: ex ratione infinitatis suæ & limitationis creaturæ, nego consequentiam: nam ex infinitate, & necessitate Dei oritur quod ipse debeat esse ab aeterno, & ex limitatione creaturæ secundum aduersarios oritur, quod non possit esse ab aeterno; & hinc necesse est quod Deus præcedat tempore creaturam. Concedo autem subterptum, & nego consequentiam cum sua probatione. Alia autem causam iam assignauimus in sententia aduersariorum, quæ aliunde debet impugnari, ut valeret hæc probatio.

36 *Probatum tertio*, quia si Deus esset causa naturaliter agens, necessario produceret creaturas ab aeterno: sed non est minus potens iam, cum sit causa libere agens, quàm esset tunc: ergo sicut tunc necessario produceret creaturas ab aeterno, iam potest ab aeterno eas libere producere.

Non magis aridet hæc probatio, quam præcedentes; quia vel non sequeretur vlla ratio, quod Deus necessario produceret creaturas ab aeterno, ex eo quod esset causa naturaliter agens, quoniam creaturis repugnat talis productio secundum Aduersarios; vel certe, si ex vna parte id sequeretur, nempe ex potentia infinita Dei, & ex necessitate agendi, tamen ex alia parte id repugnaret, ex eo scilicet, quod repugnaret creaturæ talis productio, ut contendunt aduersarii. Unde aliis rationibus persuadendum est ipsis, id non repugnare, vel certe hæc probatio non sufficit.

37 *Melior probatio conclusionis est*, quod non possit assignari vlla repugnantiæ in productione aeterna rei permanentis; sed Deus potest facere quidquid non implicat; ergo potest producere ab aeterno rem permanentem. Maior, in qua sola est difficultas non potest melius probari, quàm soluendo obiectiones aduersariorum, in quibus proponuntur rationes implicantur.

Confirmari posset ex D. Thoma: nulla ratio naturalis docet mundum fuisse factum in tempore, quia id est dogma fidei, & quod fides docet, ratio naturalis non concludit: ergo nulla ratio naturalis docet mundum non potuisse esse ab aeterno.

Verum hæc confirmatio satis infirma est: negari enim facile potest antecedens cum minori probationis. Licet enim multa, quæ fides docet, nequeant probari euidenter ratione naturali, ut mysterium Trinitatis, Eucharistiæ, & similia, tamen multa etiam docet, quæ probari euidenter possunt, ut existentia vnus Dei, sapientissimi, optimi, &c. Et sane hoc ipsum quod fides docet, mundum factum in tempore, potest probari ratione naturali quantum ad non implicantiam. Et id est de plurimis aliis, quæ reuelata sunt. Itaque sitendum in ipsa non implicantiæ sola, tanquam vnico principio huius conclusionis.

38 *Obiicit primo*. Multi sancti Patres docent impossibile esse creationem æternam vllius creature: eorū verba citat Camerarius supra, ubi etiam impugnat multas aliorum responsiones.

Sed respondetur breuiter & clare, eos tantum voluisse, creaturas non potuisse esse ab aeterno eo modo, quo à Philosophis quibusdā asseriebatur æternitas earū, & eo modo,

quo Filius æternus est productus, nempe necessario: hoc autem verissimum est, sed non sequitur inde, quin possint esse ab æterno libere, sicut in conclusione asseritur.

Confirmatur hoc: quia Partibus sufficiebat impugnare tam Philosophos, qui asseriebant æternitatem mundi, quam Arrianos, qui dicebant Filium esse creaturam: sed utrosque sufficienter improbant, dicendo & probando creaturam non posse esse necessario ab æterno: hinc enim sequebatur manifeste falsum esse quod dicebant illi Philosophi; & præterea Filium non esse creaturam, quandoquidem necessario producebatur ab æterno: ergo non sunt trahendi Patres ad alium sensum non necessarium & contrarium ipsorum intento.

39 *Dices cum Camerario*, rationes Patrum probare quod nulla ratione possint produci ab æterno: arguunt enim ex eo non posse eas produci ab æterno, quia cum creatura sint, debent produci ex nihilo: quod autem sic produci, nequit esse ab æterno, quia nihilum deberet præcedere, ex quo produceretur: id autem quod est ab æterno nihil præcedere potest, ut patet.

Confirmat Camerarius hanc Patrum rationem, quia quando aliquid resoluitur in nihil posterius est nihil illud, in quo resoluitur, quam esse rei resolutæ: ergo quando aliquid fit ex nihilo, posterius est esse ipsius, quam nihil ex quo fit.

Confirmari potest secundo, quia repugnat annihilationem esse ab æterno, ergo & creationem: Consequentia patet à paritate rationis: antecedens vero patet, quia res que annihilaretur, deberet esse ab æterno producta positivè ut annihilaretur, & consequenter annihilation eius non esset ab æterno, alias contradictoria essent simul ab æterno.

Respondet, negando assumptum, ad cuius probationem dico, ex eo quod aliquid producat ex nihilo, sequi solum quod non possit produci ab æterno necessario; non vero quod non possit sic produci libere: ergo potius ratio Patrum est iuxta, quam contra nostram probationem. Consequentia est certa: probatur antecedens; quia ex eo quod producat ex nihilo, debet nihilum procedere vel tempore vel natura: sed si creatura necessario produceretur ab æterno, nec tempore, nec natura præcederet: ergo, probatur minor: non tempore, ut manifestum est: non natura etiam, quia si sic præcederet, deberet præcedere vel privatiue, aut negativè, vel positivè: non positivè, quia, que sic præcedunt, sunt simul tempore seu duratione cum rebus quas præcedunt; sic enim animal est simul tempore cum rationalitate, causa est simul tempore, cum effectu: sed nihilum, ex quo fit creatura, debuit esse simul duratione cum creatura, alias contradictoria esset simul duratione: non etiam privatiue aut negativè; quia que sic præcedunt, possunt antecedere duratione, & sic privatio cuiuscunque formæ, que præcedit naturæ formam, potest esse tempore antecedens formam: sed si creatura esset necessario ab æterno, nihil, ex quo fieret, non posset esse duratione præcedens ipsam: ergo non esset negativè aut privatiue prior ipsa natura.

40 Ex alio vero capite, si creatura produceretur ab æterno libere, nihil, ex quo fieret, licet non præcederet duratione creaturam, nec etiam natura positivè loquendo, tamen præcederet ipsam naturam negativè seu privatiue; quandoquidem posset præcedere duratione, & præcederet etiam actu, nisi Deus determinaret producere creaturam.

Confirmatur hoc: quia non magis nihilum debet præcedere creaturæ productionem, quam privatio debet præcedere in subiecto generationem, ac inductionem; sed non requiritur quod privatio præcedat tempore formam nec etiam positivè loquendo, ut ostendimus primo Physicorum, sed sufficit quod præcedat naturæ privatiue seu negativè loquendo: ergo idem dicendum de præcessione nihili ad rem productam ex nihilo.

Ad confirmationem Camerarii respondeo negando consequentiam, quia ad hoc ut resoluitur aliquid in aliud debet illud aliud aliquando esse; unde cum non possit esse simul cum illo, quod resoluitur; quia alias non resolveretur, debet necessario subsequi etiam duratione: at ut aliquid

fiat ex illo, non est necesse ut illud aliud aliquando sit, sed sufficit quod sit, vel quod esse posset & esset, nisi produceretur illud, quod ex illo fieri dicitur.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando sequelam: & ratio disparitatis est: quod annihilatio præsupponat positivè rem, quæ annihilari dicitur, creatio vero non præsupponat positivè non esse sui, unde potest esse ab æterno, ut patet in productione æternæ Filij & Spiritus sancti. Nec refert has productiones esse necessarias, & non esse ex nihilo, quod non competit productioni creaturæ: nam hinc solum habetur quod creaturæ possint habere non esse ab æterno, non vero habetur, quod non esse debeat præcedere positivè ipsorum esse.

41 *Obiicit secundo*, Creatura est finita, & limitata: ergo non est capax vllius rationis infinitæ, & consequenter nequit habere durationem infinitam, qualem tamen haberet si esset ab æterno, duratio enim finita ad hoc non sufficit.

Respondeo, negando sequelam: sicut enim, si esset locus infinitus, una creatura finita posset poni per ubi infinitum in illo, nec hoc repugnat: ita etiam non repugnat, ut, cum sit æternitas de facto in Deo, creatura possit per durationem infinitam coexistere illi.

Obiicit tertio, nulla perfectio Dei propria potest communicari creaturæ vlli: sed æternitas est talis perfectio, ergo nequit creatura esse æterna:

Respondeo distinguendo minorem: æternitas participat, & dependens, qualem solam haberet creatura si esset a Deo producta ab æterno libere, & non necessario, nego minorem: æternitas independens, & imparticipata, concedo minorem: sed talis non communicaretur creaturæ productæ ab æterno.

Confirmatur hoc: quia immensitas est tam propria Deo, quam æternitas: sed immensitas participata posset communicari creaturæ, si daretur locus infinitus, ut paulo ante dixi: ergo æternitas etiam participata potest ipsi competere, quandoquidem de facto existat æternitas infinita Dei, cui posset coexistere.

42 *Alij confirmant eandem responsionem*: quia æternitas à parte post potest competere, imò de facto competet tam iustis in Cælo, quam peccatoribus in inferno: ergo communicari æternitatem creaturæ non repugnat.

Verum hæc confirmatio non admodum placet, tum quia est aliqua disparitas inter utramque æternitatem ab omnibus concedenda, ratione cuius de facto omnes concedunt congruum esse dari æternitatem à parte post, & non esse congruum dari æternitatem à parte ante: tum quia non sequeretur ex æternitate à parte post æternitatis similis æternitati Dei: illa enim habet principium, licet non habet finem, hæc vero nec principium nec finem habet; at si æternitas à parte ante posset competere creaturæ posset etiam ipsi æternitas à parte post competere, & sic posset et competere ipsi æternitatis carens principio & fine, quod magis sine dubio accedit ad similitudinem æternitatis Divinæ, quam æternitas à parte post; unde quamvis hæc posset et competere creaturæ, non sequeretur eo ipso practicaliter quod illa posset ipsi competere. Quod etiam ulterius confirmatur ex eo, quod certum est motum à parte post posse esse, & de facto futurum æternum, & tamen valde dubitatur an possit dari motus æternus à parte ante.

43 *Obiicit quarto*, Si creatura esset ab æterno, vel duraret duratione indivisibili, vel divisibili: sed neutrum dici potest; ergo non potest esse ab æterno. Probatur minor pro prima parte: quia si duraret duratione indivisibili natura istius durationis indivisibilis esset facere creaturam et æternam et durantem, atque adeo non posset esse, quin ipsa esset existeret æternaliter: sed hoc est absurdum: quia inde sequeretur, quod aliqua creatura non esset sub perfecto dominio Dei: illa enim duratio non esset sub perfecto dominio eius: illud enim non est sub perfecto dominio Dei, quod est talis naturæ, ut Deus non possit ipsum destruere pro quocumque instanti, pro quo voluerit ipsum destruere: sed non posset illam durationem destruere pro quocumque instanti, quandoquidem necessario deberet durare per æternitatem ex natura sua extrinsecam.

Probat

Creatura
esset ex
nihilum
si
produceretur
ab
æterno
libere, non
vero si
necessario
no.

Facilius
est motum
a parte
ante
concedere
quam a
parte
post.

Probatur eadem minor pro secunda parte: quia si duraret ab æterno duratione diuisibili, tota duratio quæ ab æterno ad huc vsque diem durauit, deberet esse simpliciter infinita: & quandoquidem tota fuerit actu posita extra causas, sequeretur quod aliquod infinitum simpliciter sit actu productum.

Respondetur, eodem modo, quo res, quæ durat per horam, habet durare per illam horam siue duratione indiuisibili, siue diuisibili, habere etiam durare rem, quæ ab æterno existeret. Et si dicatur quod res durans per horam duret duratione indiuisibili, sicut non est absurdum quod duratio ipsius sit talis naturæ, ut si producatur necessario, debeat durare per horam, & hoc non obstante est sub tam perfecto dominio Dei quam potest esse, quamuis non posset destrui per totam illam horam: ita discurrendum de duratione, quæ res duraret ab æterno, si esset indiuisibilis: Quod si duratio rei existetis per horam sit necessario diuisibilis, idem etiam dicendum de duratione rei æternæ, & tum concedatur infinitum actu esse possibile de potentia absoluta; & qui hoc negauerit, vel cui incertum est, neget etiam, vel incertam habeat hanc conclusionem.

44 In mea autem sententia, si poneretur duratio esse aliquid distinctum à creatura se tenens ex parte creature, & in ipsa subiectata, admittendum esset quod duratio esset quid successuum formaliter, & consequenter si implicaret infinitum in actu, quod implicaret ob hanc rationem creaturam esse ab æterno. At si ponatur illud, à quo habet creatura à solo Deo durare tanto tempore, non esse quid distinctum à uolitione Dei libera, duratio quidem esset formaliter indiuisibilis: & non est inconueniens quod ex suppositione quod Deus uellet creaturam existere ab æterno, non posset creatura illa ita per æternitatem destrui, quin necessario deberet durare æternam à parte ante, & etiam à parte post, si Deus id uellet; sicut non est inconueniens quod si Deus uelit hominem conseruare per annum, non possit homo destrui per totum illum annum ex illa hypothese: nec est inconueniens quod quod ipsa uolito libera Dei qua uelit aliquid sit indestruibilis ex suppositione quod semel sit. Forma autem creata indiuisibilis, quæ deberet ex suppositione quod produceretur à Deo pro hoc instanti, conseruari pro aliis instantibus sequentibus, omnino mihi repugnare uidetur: cum enim habeat totam suam existentiam, & omnes proprietates ac accidentia sibi necessario connexa in hoc instanti, nec durare in alio instanti sit connexum cum ipsa quandoquidem non habeat in primo instanti; certe non potest vel cum ulla apparentia dici, quod debeat necessario à Deo conseruari, pro alio instanti, nec potest bene concipi, quæ ratione posset hoc necessario exigere ex natura sua intrinseca, quandoquidem sit realiter distinctum ab ipsa, & ipsa possit absque hoc existere. Videantur, quæ dixi supra de hac re in disputatione de duratione.

45 *Arriaga* probat creaturam non posse ab æterno durare duratione indiuisibili, quia illa duratio deberet deperdi in tempore quam primum posset, & eius loco produci duratio successiua: sed non posset ostendi quando deperderetur: si enim dicatur deperdi hodie, non est uerum quod hodie primum deperdi potuit, quia quamuis deperderetur heri, adhuc esset æterna: & si diceretur deperdi heri, adhuc posset deperdi ante, & sic in infinitum sine eo quod desineret esse æterna.

Hæc probatio, quæ sufficiens uidetur *Arriagæ*, nihil concludit: *Respondetur* enim durationem quamcumque indiuisibilem, quæ creatura duraret ab æterno, non solum habere ponere rem ab æterno, sed vsque ad tale tempus vel instans; unde tum primum poterit destrui, quando uenit illud tempus vel instans, non ante. Itaque aliqua res posset ab æterno produci vsque ad hodiernum diem, & alia res vsque ad crastinum, & alia vsque ad tempora Christi: qualibet autem ex his rebus haberet durationes distinctæ rationis, nec ulla ex illis destrui posset vsque ad tempus illud ad quod vsque deberet res per illam durare: non uero est imaginandum, quod posset dari duratio æterna, quæ respiceret æternitatem tantum ut sic, sine

ordine etiam ad hoc vel illud tempus finitum, vsque ad quod deberet res durare.

Multo melius impugnaretur illa duratio indiuisibilis per principia quibus probatur non posse dari infinitum in actu, nam illa duratio esset infinita actualiter, quia æquiualeat durationibus infinitis successiuis; unde tam implicaret quam illæ infinitæ durationes, unde qui negaret infinitum in actu, deberet negare consequenter huiusmodi durationem.

46 *Obicitur quinto*: Si homo esset productus ab æterno, non posset unquam ostendi, quando primo moueret manum suam, quia quocumque instanti vel tempore moueret manum, daretur aliud tempus vel instans, in quo prius posset illam mouere.

Confirmatur: quia posset ab æterno producere actum liberum ex vno capite, quandoquidem esset liber, & ex alio capite non posset, quia non posset cessare ab eius productione per infinitum tempus.

Respondetur, non esse inconueniens, quod non posset ostendi quando primo posset mouere manum, quia non posset assignari primum instans, aut pars temporis, in quo primo posset mouere manum, sicut non potest assignari prima pars vllius motus, aut vllius continui secundum sententiam communem, quæ asserit, quod continuum componatur ex diuisibilibus in infinitum.

Ad confirmationem dico, quod si esset inconueniens, quod posset ab æterno elicere actum liberum, quamuis homo esset liber ab æterno, non posset producere ab æterno actum liberum, nec libertas eius in hoc consisteret, sed in eo, quod posset in tempore producere actum liberum.

Absolute autem dico, quod posset ab æterno producere actum liberum, nec libertatem talis actus impedit, quod necessario deberet esse æternus, sicut non impedit libertatem actuum diuinæ voluntatis, quod sunt ab æterno: & ratio vtriusque est, quia non sunt necessario ab æterno nisi ex suppositione, quod ab æterno libere producantur: & sicut si voluntas uellet per horam aliquid libere uelle, ex hypothese illa necessario ageret per horam, & tamen simpliciter libere ageret: ita in proposito dicendum est.

47 *Obicitur sexto*: si productus esset ignis ab æterno applicatus stupæ, ut bene posset, si vera est conclusio, sequeretur, quod combureret & non combureret stupam: sed hoc implicat: ergo nequit sic produci.

Probatur sequela maioris: quia combureret, quandoquidem esset causa naturalis naturaliter agens, & secundum Augustinum si creatura esset ab æterno, haberet effectus suos necessarios ab æterno: non combureret autem quia ante introductionem formæ ignis supponitur esse forma stupæ, & quidem positiue: sed nihil potest esse positiue ante illud, quod produceretur ab æterno, ut patet: ergo non combureret ab æterno.

Respondeo, negando sequelam maioris cum probatione pro prima parte: quamuis enim causa naturalis possit habere effectum naturalem suum ab æterno, quando non poneretur impedimentum ipsius: non tamen quando poneretur impedimentum. In proposito autem casu esset impedimentum combustionis ab æterno, quia esset forma stupæ ab æterno, quæ est incompatibilis cum forma ignis. Itaque sicut ignis non potest in tempore producere formam suam in stupæ applicata quomodocumque pro vltimo instanti, pro quo forma stupæ existit in stupæ, quia alias duæ formæ substantiales non subordinatæ essent simul in materia, quod naturaliter impossibile est secundum omnes, & secundum multos etiam supernaturaliter, quandoquidem in casu nostro supponatur forma stupæ esse in materia stupæ ab æterno, non potest in ea esse forma ignis ab æterno, alias ab æterno haberet utramque formam.

Et si quæras, quando in tempore deberet produci forma ignis in illa materia.

Respondeo, quando determinaretur à Deo, ad quem solum illa determinatio spectaret, quia ignis ex se non esset magis determinatus in vno instanti quam in aliis antecedentibus, aut consequentibus.

48 *Obicitur septimo*: Creatura existens ab æterno

Ecc 3

Daretur infinitum, si duraret duratione indiuisibili æternam in creatura.

Homo ab æterno produci posset, si haberet actum æternum liberum.

Ignis ab æterno applicatus stupæ non posset comburi, si ab æterno.

non solum conseruaretur, sed produceretur: at hoc fieri non posset, quia conseruatio præsupponit productionem & hoc non solum negatiue, vt non esse aliquando præcedit productionem, & priuatio formam, sed positiue, implicat enim rem conseruari, quæ positiue non producit: ergo implicat creaturam esse ab æterno.

Respondeo negando minorem: sicut enim actus liber Dei producitur ab illo libere ab æterno quatenus liber formaliter loquendo, & similiter ab æterno conseruatur, etiam libere: ita de creatura illa philosophandum est. Ad probationem autem minoris dicendum est, quemadmodum actio successiua, quæ producit res in tempore, habet rationem conseruationis, & productionis, productionis quidem quatenus comparatur ad non esse rei præcedens illud tempus, conseruationis vero quatenus res producta consideratur in ordine ad quam umque partem illius temporis, ante quam est alia pars, in qua productebatur; ita etiam actio, quæ producit res ab æterno, habet rationem productionis & conseruationis, productionis quidem quatenus comparatur ad non esse quod haberet, nisi esset alia actio, & quod propterea præcedit natura illa actionem, & re negatiue; conseruationis vero, quatenus comparatur illa res ad quod umque instans aut partem temporis siue realis siue imaginarij, ante quod daretur aliud instans, aut pars temporis cui illa res esset coexistens, aut posset esse vi illius actionis: quod etiam confirmari potest exemplo volitionis liberæ Dei, & productionis æternæ Filij, ac Spiritus sancti.

49 *Obiicit octauo.* Si homo produceretur ab æterno cum gratia iustificante, posset elicere actum meritorium condignum vitæ æternæ, qui actus esset æquiualens duratione ac continuatione infinitis actibus, qui successiue producerentur, ergo esset infiniti valoris, atque adeo mereretur lumen gloriæ infinitum quo videretur Deus comprehensiuè. Probatur consequentia, quia quo magis continuatur actus, eo magis est meritorius ac maius præmium debetur illi.

Respondetur primo. Si esset inconueniens, quod daretur actus charitatis libere ab æterno productus, & conseruatus, negando sequelam antecedentis, propter eandem ipsam inconuenientiam: nec inde tamen sequeretur ipsum hominem cum gratia non posse ab æterno creari, quia talis inconuenientia ex hoc non sequeretur.

Respondeo secundo, distinguendo consequens, quoad primam partem infiniti valoris extensiuè, concedo; intensiuè, nego: & similiter distinguo secundam partem: meretur lumen infinitum extensiuè, si tale esset possibile, trahatur (si autem non sit possibile, secunda pars est de subiecto non supponente, vt dici solet, & tota vis argumenti corrui) intensiuè, nego consequentiam pro illa parte; & nego etiam quod comprehenderetur Deus per illud lumen infinitum extensiuè, quia vt videretur Deus comprehensiuè, requireretur lumen infinitum intensiuè, & potentia etiam intellectiue infinita, alias enim visio non posset attingere ad perfectionem visionis increate, nec consequenter posset esse perfectissima visio, quod requiritur ad visionem comprehensiuam, quando præsertim obiectum ex se est intelligibilitatis perfectissima.

CONCLUSIO. II.

50 *Si repugnet infinitum in actu, repugnat motus æternus à parte ante.* Si vero non repugnat infinitum in actu, non repugnat motus æternus à parte ante, qui sit infinitus, bene tamen repugnat motus æternus finitus. Hæc conclusio est quoad primam partem contra *Complutensis*, Quoad secundam vero, & tertiam partem est iuxta tertiam sententiam, & contra primam, & multos ex Authoribus secundæ sententiæ. Dico vero multos, quia aliqui ex illis ideo negant successiuum posse dari ab æterno, quia inde sequeretur dari infinitum actu, quod putant repugnare: contra hos autem non facit hæc conclusio, sed contra eos qui alias ob rationes negant possibilitatem successiuorum ab æterno. Propterea autem proposui conclusionem hanc conditionate, quia agendo de infinito dixi rem fuisse ab vtraque parte mihi incertissimam, & ab ea

controuersia hic abstinere volui.

Probatur autem prima pars: quia motus ille successiuus, qui esset ab æterno vsque in hanc diem esset simpliciter infinitus, & quoad omnem partem sui productus actualiter, & includeret infinitas partes determinatas, & æquales vni certæ parti, tempus enim æternum includeret infinitos dies, & motus æternus infinitas partes correspondentes motui horario aut diurno: ergo esset infinitus simpliciter, & categorematice, atque adeo si repugnaret infinitum categorematicum, repugnaret talis motus. Nec proflus refert quod omnes partes ipsius simul non existant; quia motus continuatus per annum est categorematice maior quam motus semi-anni, licet partes ipsius simul non existant, & categorematice potest dici de ipso quod includat tot partes determinatas æquales vni certæ; ergo similiter motus æternus potest dici categorematice includere infinitas partes determinatas, licet omnes partes eius simul non existant, de quo postea amplius.

51 *Probatur secunda pars:* quia præter implicantiæ quæ oriretur ex eo quod esset infinitus, nulla alia peculiaris potest assignari in æternitate motus; ergo si non implicet infinitum actu, non implicabit talis motus, & consequenter dari potest dependentia absoluta.

Confirmatur primo, quia nulla afferri potest hic implicantiæ, quæ habeat maiorem apparentiam, quam implicantiæ quæ afferuntur contra infinitum: ergo si his non obstantibus tenetur dari posse infinitum categorematicum, etiam dari poterit motus æternus. Fateor tamen, si darentur tam apparentes implicantiæ particulares contra æternitatem motus à parte ante, quales dantur contra infinitum actuale, & ille implicantiæ non haberent connexionem cum implicantiis infiniti; quemadmodum ob illas implicantiæ, & rationes probantes possibilitatem infiniti, incertum videtur an posset dari infinitum; ita etiam ob has implicantiæ, & rationes probantes possibilitatem motus successiui, incertum similiter debet iudicari, an possit dari motus æternus à parte ante. Vnde absolute censeo, si consideremus motum æternum à parte ante secundum rationem suam particularem, quatenus non habet connexionem cum infinito, incertum esse omnino possit dari nec ne, quia reuera rationes vtriusque partis sunt meo iudicio insolubiles, si bene considerentur.

Confirmatur secundo conclusio: quia rationes fere omnes, quæ adducuntur contra æternitatem motus à parte ante, militant aduersus æternitatem motus à parte post, & aduersus infinitas partes motus, quas Deus videt actu potuisse præcedere motum hodiernum: sed æternitas motus à parte post est sine dubio possibilis, & Deus videt posse præcedere infinitos motus motum hodiernum: ergo non obstantibus illis rationibus debet admitti possibilis æterni motus à parte ante.

Probatur tertia pars, quæ est omnium: quia motus quicumque finitus habet principium ante quod posset esse alias motus, & alia res, non solum anterioritate natura, sed durationis, alias esset infinitus à parte ante.

52 Vt soluantur obiectiones contra secundam partem conclusionis, & illa ipsa secunda pars intelligatur melius, aduertendum est nos posse imaginari rem aliquam posse esse ab æterno duobus modis.

Primo secundum se, & omnes suas partes ita, vt quilibet pars ipsius sit ab æterno, aut aliqua pars secundum se totam; & in hoc sensu manifeste implicat motum aut aliquid successiuum posse esse ab æterno, quia omnis motus, & omne successiuum, quæ tale essentialiter inuoluit prius, & posterius, & posterius debet præsupponere existentiam prioris; vnde ipsum posterius nequit esse ab æterno, nec consequenter totum, in quo inuoluitur, potest esse ab æterno, quoad omnes suas partes, quia nequit esse sic, quoad partem posteriorem: sed neque potest etiam esse ab æterno, quoad partem priorē, quia illa pars prior etiam est quid successiuum, vt suppono, & consequenter includens partes priores, & posteriores, & ita in infinitum producendo, numquam poterit eo deueniri, vt possit assignari, etiam ab ipso Deo, aliqua

Motus æternus infinitus non repugnat si non repugnet infinitum in actu.

Quomodo motus possit esse ab æterno.

aliqua pars successiui, quæ possit esse secundum se totam ab æterno in hoc sensu: unde hic sensus non potest esse sensus conclusionis, nec in controuersia apud Doctores.

Alio modo possumus imaginari rem aliquam esse ab æterno, quæ & ita se habeat, ut æternitas non possit coexistere vlli temporis imaginario aut reali, cui illa res secundum aliquid sui non coexistat, quamuis non coexistat ipsi secundum se totam; & ita etiam, ut nunquam possit assignari, quænam sit prima pars determinata ac finita eius, ante quam non præcessit alia pars: & in hoc sensu est controuersia, in quid successiuum possit esse ab æterno; & pars affirmatiua proponitur in conclusione.

Obiicit primo. Illo, quod est æternum, nihil est prius: sed quacumque parte temporis vel motus aliquid est prius: ergo nec tempus, nec motus potest esse æternus.

Confirmatur: quia quod est æternum, debet manere idem in tota æternitate: successiuum non potest sic manere: ergo.

Confirmatur secundo. En si successiuum debet incipere per vltimum sui non esse: sed quod est ab æterno, nequit sic incipere; quia alias non esse ipsius præcederet ipsum positiue, quod implicat.

Respondetur distinguendo consequens: quoad vllam partem, quæ datur aliquid prius, concedo consequentiam; in hoc enim sensu tantum sequitur consequens ex præmissis; quoad vllam partem, quæ non datur aliquid prius, ut est pars infinita, aut quoad se totum in sensu supra explicato, nego consequentiam; nec consequens in eo sensu sequitur ex præmissis illis in forma, in hoc enim sensu si intelligeretur consequens, syllogismus totus constaret quatuor terminis, ut patet.

Confirmatur hæc responsio: sicut illo, quod est æternum à parte ante, nihil est prius, ita illo, quod est æternum à parte post, nihil est posterius: sed quacumque parte temporis à parte post datur aliquid posterius; & tamen hoc non obstante tempus potest esse æternum à parte post; ergo quamuis quacumque parte temporis à parte ante potest dari aliquid prius, adhuc potest esse æternum à parte ante.

Ad primam confirmationem distinguo maiorem: si sit permanens, transeat, si successiuum, nega ut, & concede minori, nego consequentiam.

Respondetur etiam potest aliter distinguendo maiorem alio modo: eo modo quo est æternum, concedo; alio modo, nego maiorem: similiter distinguo minorem: non manet idem eo modo, quo est in æternitate, id est, successiuo modo, nego minorem; alio modo, id est, permanenti, concedo minorem, & nego consequentiam.

Confirmatur hæc responsio: quia non magis, quod est æternum à parte ante, debet manere idem tota æternitate, quam quod est sic à parte post; sed id, quod est æternum à parte post, potest esse successiuum hoc non obstante; ergo & quod est à parte ante æternum, similiter potest esse successiuum.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo maiorem: quando producit in tempore, aut vere potest dici de ipso, incipit, hoc est quando potest dici de ipso nunc est & immediate ante non fuit, aut nunc non est, & immediate post erit, concedo maiorem; quando id nequit dici, ut cum producit ab æterno, nego maiorem, & concede minori, nego consequentiam.

Obiicit secundo. Si aliquis motus posset esse ab æterno, maximè motus circularis cæli: sed hic non potest esse nullus.

Probatur minor: tum quia ipsum cælum deberet esse prius suo motu, & quid in duratione, quia cælum producit in instanti, motus autem in tempore, tum etiam quia sequeretur, quod Sol esset semper, & non esset in nostro hæmisphærio: esset quidem, quia ab æterno esset productus in aliquo hæmisphærio, & non esset maior ratio, cur in alio quam in nostro: non esset autem, quia moueretur ab æterno ab vno ad alterum hæmisphærium.

Respondetur negando minorem: ad cuius primam

probationem dico, cælum productum ab æterno non esse prius motu æterno ipsius alio modo quam natura, nec quando producit ab æterno, producit actione instantanea, quia quod producit tali actione habet solum vi actionis sue coexistere instanti: sed actio, quæ cælum producit ab æterno, est actio à qua habet cælum posse coexistere temporis infinito, si daretur per possibile aut impossibile. Ad secundam probationem minoris dico, quod si Sol cum suo motu produceretur ab æterno, deberet esse ab æterno successiuè in vtroque hæmisphærio, ita ut non posset vnquam assignari instans aut tempus quo ita esset in vno, quin antecederet fuerit in altero. Et sicut non potest assignari hæmisphærium, in quo vltimo finietur motus cæli æternus à parte post, quia motus ille nunquam finietur; ita nec potest assignari hæmisphærium in quo incepit esse Sol motus ab æterno, quia talis motus non habet principium, nec vnquam incepit.

56 Dices: Sol debebat produci actione aliqua determinata, & in loco consequenter determinato: ergo vel in nostro, vel altero hæmisphærio determinate debebat produci.

Respondetur distinguendo antecedens: actione determinata instantanea, quæ non esset nec virtualiter nec formaliter successiuæ, nego antecedens: quæ esset vel virtualiter vel formaliter successiuæ, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quandoquidem enim illa actio, quæ produceretur Sol esset virtualiter successiuæ & æterna, ac infinita, non deberet determinate producere cælum in hoc aut illo hæmisphærio, sed in vtroque successiuè absque principio successiouis, sicut actio, quæ conseruabitur, & mouebitur cælum in æternum à parte post, non debet determinate ponere cælum in alterutro hæmisphærio, sed in vtroque successiuè in infinitum absque fine.

Confirmatur hoc: quia Deus videt de facto omnes circulationes Solis, quæ possunt haberi ante circulationem hodiernam, alias cognitio alienius possibilis lateret Deum, & sic non esset omniscius: tunc sic. Vel videt primam circulationem, vel non videt: si videt, ergo ante illam primam non est possibilis alia circulatio, quod videtur absurdum; cum enim sit eiusdem rationis cum reliquis, non potius deberet esse prima quàm reliquæ; nec potius deberet non posse presupponere aliam, quam reliquæ. Si non videt, ergo non datur prima circulatio, & huius ratio est, quia sunt infinitæ: sed qua ratione non datur prima circulatio, non potest ostendi in quo primum hæmisphærio sit productus Sol, qui est motus motu infinito, quia alias posset assignari prima pars aut initium istius motus, quod æque implicat ac assignare primam circulationem ex infinitis circulationibus à parte ante, aut primum hominem possibilem ex infinitis hominibus.

57 Confirmatur secundo, quia Deus ipse non videt in quo primum hæmisphærio sit producibilis Sol ita, ut non possit prius produci in alio hæmisphærio, quia ratio non est à parte re in vilo hæmisphærio sic producibilis; ergo quamuis de facto daretur motus æternus cæli à parte ante, non deberet videre in quo primum hæmisphærio productus sit Sol, quia reuera in motu æterno non datur prima pars determinata, sicut in motu finito non potest assignari prima pars, quia alia pars non sit prior, licet in eo possit assignari aliqua pars, quia alia pars tanta aut maior non sit prior, & in hoc differat à motu infinito, cuius nec prima pars determinata potest assignari, quin alia pars determinata tanta, ac etiam maior assignari possit, quæ sit illa prior.

Ceteræ difficultates, quæ contra hanc conclusionem opponi possunt, sunt illæ, quæ proponi solent contra infinitum in actu, vel habent connexionem cum illis; unde hic omittendæ sunt, & earum solutio ex dictis in disputatione de Infinito est petenda; ut omittam, quod non faciant contra hanc partem conclusionis, quandoquidem eam non tenemus nisi ex suppositione, quod possit dari infinitum actu, & quod consequenter possint rationes omnes, quæ contra tale infinitum adducuntur, solui.

CONCLUSIO III.

58 Si possunt fieri ab aeterno alia generationes & corruptiones prater generationes hominum, etiam possunt esse generationes hominum ab aeterno. Hec est directe contra Complutenses, disp. 29. qu. 5. n. 70. plures alios Thomistas profecitantes, quos propterea merito Ioannes à S. Thoma, negat consequenter procedere qu. 24. a. 2.

Probatur manifeste, quia est eadem prorsus ratio de humanis generationibus, ac reliquis: ergo si reliquæ possunt esse ab aeterno, humanæ etiam poterunt.

Dices cum Complutensibus: si generationes hominum essent ab aeterno, quandoquidem naturaliter loquendo animæ semel productæ semper deberent existere, de facto darentur infinitæ animæ actu existentes, 'ed hoc est impossibile: si darentur infinitæ generationes aliarum rerum, non deberent formæ earum simul manere, sed ad introductionem vnius aliæ desinerent, & consequenter non sequeretur dari infinitum actu, n. c. aliquid aliud impossibile: ergo est tanta disparitas inter has generationes, ut quævis possibiles sint aliæ, non sint possibiles humanæ.

59 Verum contra hanc replicam facit, quod perinde prorsus implicat dari actu simul infinitas categorematicas animas, ac productas fuisse infinitas categorematicas formas, quamvis simul omnes non existerent: illa enim similitudo existentia nihil prorsus facit ad rem, & omnes contradictiones, quæ opponi possunt contra infinitas animas actu simul existentes currunt quatuor, ut aiunt pedibus contra infinitas animas aut formas, quæ omnes productæ sunt, licet non simul existant; unde vel utrumque, vel neutrum repugnat.

Confirmatur hoc: quidquid est de facto productum à Deo, & secundum se conservabile in perpetuum, potest conservari ab ipso, non obstante productione cuiusque alterius vel quorumcumque aliorum, cum quibus non habet ex ratione sua formali incompatibilitatem in existendo: sed nulla forma ex infinitis, quæ productæ sunt, habet incompatibilitatem in existendo cum aliis formis, nisi in ordine ad idem subiectum; & quælibet ex illis est secundum se conservabilis in perpetuum: ergo omnes quotquot sunt productæ, possent simul conservari à Deo extra sua subiecta, atque consequenter si de facto infinite essent productæ successivæ usque ad diem hodiernum, possent omnes simul hodierna die conservari: sed non libet immorari in re clarissima.

CONCLUSIO IV.

60 Generationes omnes substantiales tam humanæ, quam aliarum rerum possunt esse successivæ ab aeterno. Hec est Complutensium supra quoad reliquas excepta humana, & authorum ab ipsis citatorum, contra omnes illos, qui negant successivæ esse posse ab aeterno, & etiam contra Arriagam, qui quamvis concedat durationem successivam ab aeterno, negat tamen expresse vllas generationes substantiales successivas esse ab aeterno.

Probatur conclusio: quia si repugnaret huiusmodi generationes esse æternas, repugnaret vllum successivum esse ab aeterno: hoc est falsum, ut patet ex conclusione secunda: ergo & illud, unde sequitur, & consequenter vera conclusio: quia si non repugnat generationes successivas esse ab aeterno, poterunt sine dubio esse ab aeterno.

Probatur minor: quia implicantiæ omnes, quæ adduci possunt contra æternitatem harum generationum, possunt applicari æqualiter contra æternitatem vllius successivæ: ergo repugnat æque utrumque æternitas.

Probatur antecedens: quia omnes implicantiæ formaliter reducuntur, vel ad hoc quod sit contra rationem includentis prius & posterius esse ab aeterno, vel quod ex æternitate generationum sequeretur processus in infinitum: sed ex utroque hoc capite repugnaret quod vllum successivum esset ab aeterno, si in vlllo ex illis esset repugnantia, ut patet, ergo.

Confirmatur specialiter soluendo rationes implicantiæ, quæ particulariter solent opponi contra hanc conclusionem.

61 Obijcies ex Arriaga: in serie eorum hominum, qui

essent producti per generationes successivas, deberet tandem deveniri ad aliquem, qui produceretur à solo Deo: vel ergo inter generationem illius & generationem alterius hominis ab illo factam intercessit finitum, vel in finitum tempus: si infinitum tempus, ergo alia generatio non fuit æterna nec vlla ad illam sequens, & consequenter successio generationum non est æterna, quod est intentum: si finitum, ergo nec secunda generatio fuit æterna, nec prima etiam, quæ enim non præsupponit nisi infinitum tempus non fuit æterna, nec etiam illa, quæ non antecedit aliam nisi finito tempore, potuit durasse ab aeterno.

Respondetur negando posse assignari ab ipso Deo, quisnam sit primus homo qui esset productus à solo Deo ex suppositione, quod essent infiniti homines successivè producti, quia repugnat in infinito successivo dari primum, quod ante cetera omnia existeret saltem anterioritate temporis, aut durationis: & per hoc corrumpit tota argumenti huius vis.

Confirmatur hac responsio: quia qua ratione Deus deberet videre primum hominem, qui esset productus ex infinitis successivè productis, deberet etiam videre ultimum hominem ex infinitis, qui successivè sint producendi, eadem enim prorsus est ratio: ergo cum hoc videre non possit propter infinitum numerum eorum, qui sunt producendi, nec illud etiam poterit videre.

Confirmatur secundo: ex infinitis durationibus successivis, quibus res ab aeterno producta deberet durare in sententia Arriagæ, aliqua vna debebat esse ceteris prior, omnes enim illæ durationes nullam aliam præsupponunt, & nullæ duæ simul producuntur, quia alias non essent successivæ: ergo posset Deus illam videre, & consequenter illa sola esset æterna, non autem ceteræ posteriores.

62 Ad hoc argumentum non potest responderi, nisi negando dari primam durationem assignabilem, & hoc ob infinitatem, & successionem illarum durationum: ergo ob infinitatem, & successionem hominum nequit assignari primus homo in tota illa collectione infinitorum hominum qui successivè producerentur.

Respondetur posset secundo, quamvis ex substantiis aliqua determinata posset assignari, quæ à Domino Deo solo crearetur, illam tamen, verbi gratia, hominem non posse dici antecedere vllam generationem alterius hominis determinatam, antequam non darentur infinitæ generationes aliorum hominum, & consequenter licet antecederet quamcumque determinatam generationem, non tamen omnes, sic, ut posset assignari aliquod instans temporis veri aut imaginarij, in quo existeret ille homo, quin antecederet existerent infinitæ generationes. Utraque quidè hæc responsio difficilis est, sed non difficilior tamen quam aliæ multæ responsiones, quæ dantur ad obiectiones contra infinitum actuales: unde sicut tenet Arriaga infinitum illud non obstantibus illis difficultatibus, deberet etiam hanc conclusionem tenere non obstante difficultate huius obiectionis.

63 Obijcies secundo, non datur processus in infinitum in causis efficientibus, alias non probaretur ex motibus, & efficientia existentia Dei: sed si darentur infinitæ generationes, daretur huiusmodi processus, cum vna præsupponeret causam efficientem alterius, & illa alterius, ac ita in infinitum: ergo.

Respondetur distinguendo maiorem: in causis efficientibus essentialiter subordinatis, transeat; accidentaliter tantum subordinatis, nego, & concessa minori, nego consequentiam.

Quod si quæras, quamnam sint causæ essentialiter sub-

ordinate, & quæ accidentaliter. Respondetur causas essentialiter subordinatas esse illas, quæ sunt talis naturæ, ut subordinata nequeat producere effectum non concurrente subordinante actualiter; accidentali ter vero subordinatæ sunt illæ, quarum vna quidem alteram præsupponit, sed non dependet tamen ab actuali cōcursu ipsius in sua actione, sed potest agere ea destructa: primo modo se habet creatura & Deus, secundo modo se habent pater, & avus respectu filij à patre immediate precedentis.

genera-
tiones
hominu-
tam pol-
sunt esse
ab æter-
no quam
alia ge-
neratio-
nes.

Replicat
Complu-
tenses.

Genera-
tiones
omnes
substan-
tiales
possunt
esse suc-
cessivæ
ab æter-
no.

Si quæras iterum, cur non possit dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis, possit vero in accidentaliter.

Cur nequeat dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis, ut patet.
Respondeo pro nunc breuiter rationem esse, quod absurdum videtur effectum finitum debere indigere per se concursu actuali infinitarum causarum, præsertim cum vna ex ipsis, nempe Deus sit infinitæ actiuitatis: sed si posset dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis hoc deberet fieri: ergo non debet dari talis processus. Quamuis autem daretur processus in infinitum in causis accidentaliter subordinatis, quilibet effectus particularis posset produci independentè à concursu omnium istarum causarum, ut patet.

Q V Æ S T I O V L T I M A.

Vtrum Mundus sit in æternum duraturus ex natura sua.

64 **C**ertum est mundum non esse, nec ex natura sua, nec ex alio capite duraturum quoad omnia indiuidua in ipso contenta; plurima enim quotidie naturalissima pereunt; nec etiam quoad omnes species sic, quin absque miraculo villo integrè species posset destrui, nullo relicto indiuiduo, ut si homines omnes concurrere vellent ad speciem equinam, aut bouinam, aut etiam ipsam humanam delendam. Nec minus certum est, mundum non esse ita ex natura sua semper duraturum, quin Deus possit ipsum libere destruere, ac in nihilum redigere, sicut ex nihilo ipsum libere fabricauit. Sed quaeritur, an ex natura sua ita exigat perpetuo conservari, ut non possit perire actione vlla causarum naturalium, aut defectu virtutis aliquius, quæ ad eius conservationem esset necessaria, & etiã, an exigat connaturaliter influxum conseruationis Dei, sic ut miraculum esset cessandum, si Deus noller illum cõseruare præstare, quemadmodum miraculum esset si non conseruaret semper Angelos, ac animas rationales semel productas.

C O N C L V S I O. I.

65 **Mundus non potest naturaliter perire, nec quoad celestia corpora, nec quoad sublunaria sic quin debeat naturaliter tota hac sublunaris pars esse plena corporibus: nec etiam potest naturaliter loquendo immutari principium partium eius, verbi gratia, Elementorum, ordo ille, quem de facto habent, atque adeo ex natura sua est in æternum duraturus in hoc sensu, & exigit connaturaliter influxum conseruationis Dei, & non nisi miraculose interire potest. Hæc est communis cū Philosopho contra quosdam antiquos, quibus fauere videtur Plato in Tymæo.**

Probatum manifeste: quia quantum ad corpora celestia, animas rationales, & materiam primam, illa non depèdunt ab vlla causa creata in fieri, aut conservari, nec possunt destrui per actionem aliquam positiuam, sed solum per subtractionem influxus, quo conseruaretur à causa prima, quem concursum æque connaturaliter petunt ex natura sua pro omni tempore futuro in æternum ac pro tempore præsentis aut præteriti; est enim eadem ratio, ut patet: ergo quoad hæc non potest naturaliter perire mundus.

Rursus materia prima naturaliter nequit esse absque aliqua forma, & proinde quoties desinit vnum indiuiduum, debet produci necessario aliud: ergo fieri nequit quin pars sublunaris mundi sit repleta corporibus, sicut de facto est.

Præterea nō potest quis imaginari, qua ratione inuerti posset naturaliter ordo, quem de facto habent partes principales mundi, ita scilicet ut terra nō sit sub aqua, hæc sub aëre, aër sub igne, ignis sub Cælo Lunæ (si tamen ille sit locus naturalis ignis) & orbes celestes eo loco, quo modò sunt.

66 **Obiicit:** Deus ideo non habet finem in essendo, quia non habet initium; ergo quod habet initium suæ existentia, debet habere finem existendi, naturaliter loquendo.

Confirmatur: quia quod non habet finem existendi naturaliter, debet habere virtutem conseruationis finitam talem non habet mundus: ergo debet naturaliter aliquando desinere.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia quantumvis Deus ex eadem necessitate essendi, ex qua habet carere principio, habeat etiam carere fine, tamen alia res possunt carere fine connaturaliter ex suppositione, quod sint semel productæ, quamuis habeant principium existentia suæ.

Rursus quamuis Deus ex eo quod careat principio, debeat carere fine; tamen ex alio etiam capite potest carere fine, nempe ex eo, quod non sint causa quæ possint connaturaliter ipsum destruere; unde quia non sunt causa naturaliter destructiua mundi, non debet habere finem, quamuis habeat principium. & iuxta hoc.

Responderi potest secundo, distinguendo antecedens: ideo solum, nego antecedens; ideo, sed non solum, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia illud quod habet principium potest habere alias causas, ob quas non debet desinere, aut habere finem.

Ad confirmationem respondeo negando antecedens primo quia sufficeret illa virtus in causa conseruationis; illud autem ipsum, quod non habet finem, non debet habere virtutem conseruationis sui ipsius; secundo, quia ad conseruandum aliquid in perpetuum non requiritur virtus infinita: virtus enim quæ sufficeret ad conseruandum hodie sufficeret ad conseruandum semper, si ipsamet ab illo conseruaretur, aut à se ipsa, nisi aduenirent impedimenta ab ipsa insuperabilia: non esset autem necesse, ut quauis mundus duraret in æternum, aduenirent impedimenta sue durationis.

67 **Obiicit secundo:** principium interitus est compositio ex contrariis; mundus componitur ex contrariis; ergo naturaliter petit interire.

Confirmatur: quia virtus generatiua paulatim debilitatur; ergo successu temporis eo imbecillitatis deueniret, ut non posset amplius generare, & sic deficerent generationes, & consequenter cum vetera indiuidua nequeant semper durare, perire debet mundus.

Confirmatur secundo: quia ab ipso initio mundi hucusque notabiliter minuta est virtus hominum, complexio, ac statura; vix enim pauci pertingunt ad centum annos, & nullus est giganteæ stature, cum in initio mundi viuerent ad plusquam Nestoreos, ut aiunt, annos, & essent maximæ stature.

Respondeo, distinguendo maiorem: compositio ex contrariis est principium interitus sic, ut loco rei intereuntis non succedat alia res, nego maiorem: sic ut succedat, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: petit interire quoad partes aliquas, quibus tamē succedere debent alia partes, concedo consequentiam; sic ut non debeant alia partes succedere, nego consequentiam.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem alio modo, compositio ex contrariis est principium interitus rei quoad illa ipsa, quæ sunt contraria, quando applicantur sufficienter, concedo maiorem; quoad alia, quæ non sunt contraria, aut quoad ipsa contraria, quamdiu non applicentur sufficienter ad destructionem mutuum sui, nego maiorem; & concessa maiori, distinguo consequens: quoad contraria sufficienter sibi inuicè applicata, transeat consequentia; quoad non contraria, aut contraria non applicata sufficienter, nego consequentiam.

68 **Ad confirmationem primam respondeo,** si virtus generatiua, quæ est in mundo, eousque debilitanda esset aliquando, ut non possint fieri generationes vltiores, tum mundum permanens in eodem statu in quo tum erit, nec desinēt vetera indiuidua, quia desinere nequeunt naturaliter, nisi per corruptionem: corruptio autem nequit esse absque generatione iuxta commune axioma corruptionis vnius est generatio alterius.

Adde, licet virtus generatiua in aliquibus speciebus fortassis deficiat, ut in heterogeneis viuientibus, ut in Cælis, ac elementis; quis dubitet enim quin ignis hodiernus sit tam potens ad comburendum, quam qui fuit tempore Adami? Deind nec in viuientibus etiam debilitatur sic quin vnum indiuiduum ab alio productum possit esse tam potens, aut potentius ad generandum, quam causa

Mundus
nequit
naturaliter
perire

causa à qua producebatur ob dispositionem accidentalem meliorem.

Ad confirmationem secundam, quamvis daremus hinc sequi speciem humanam aliquando perire debere naturaliter, hoc tamen non præiudicaturum conclusioni, ut patet ex dictis in principio huius questionis.

69 Respondeo secundo, virtutem hominum non perire cum proportionem vlla ad decursum sæculi ita, quin eadem posset in æternum manere, sicut modo manet, nam certe alias deberet esse notabilis differentia inter ætatem hominum hac ætate, ac ætate Prophetæ David; quod falsum tamen esse constat ex ipsomet Propheta Plalm. 89. *Si in potentibus octoginta anni & amplius eorum, labor, & dolor*: quibus verbis innuit vitam hominum suo tempore solitam non pertigisse communiter ultra octoginta annos, quo etiam nunc peringere solet.

Quod autem in initio sæculi diutius vixerint homines, & maioris fuerint statura, attribuendum est, vel particulari providentiæ Dei volentis eos tam diu conservare ad propagationem generis humani, vel certe provenit ex eo, quod cum perfectius calluerint homines Medicina, ac Astrologiam, quam postea aut modo; & quod modus vivendi illius temporis erat accommodatior ad vitæ conservationem, ac staturam grandiorum communicandam, quam temporum sequentium, quibus homines tam diu non vivebant.

CONCLUSIO II.

70 Mundus in æternum durabit. Hac est communis Theologorum, ac Philosophorum cum *S. August. 20. Civitat. cap. 14. Gregor. lib. 17. moral. cap. 1. & aliis Patribus.*

Probatur primo ex Scriptura Eccl. 1. *Terra autem in æternum stat*: & Psal. 148. *Ipsè dixit & facta sunt, statuit ea in æternum & in sæculum sæculi.*

Confirmatur: quia Beati erunt semper in Cælo, & damnati in Inferno; ergo erit semper Cælum & Infernus.

Probatur ratione: quia ex dictis mundus exigit ex natura sua conservari in æternum adeo, ut miraculum esse, quod sic non conservaretur: ergo cum non constet quod Deus sit facturum tale miraculum debet potius censeri, quod sit conservandus, iuxta exigentiam connaturalem suæ naturæ.

Dicitur mundus factus esse propter homines, sed post diem Iudicii non potest esse hominibus vsui: ergo debet tunc cessare, quia conservatio eius esset inutilis.

Confirmatur hac ratione secundum Thomistas communiter post diem Iudicii cessabit motus cælorum, & desinet mixta omnia: ergo similiter debent cessare cetera corpora mundi, saltem præter Cælum Empyreum, ac Infernum & sic non conservabitur mundus, quoad plenitudinem illam creaturarum, quam de facto habet.

Respondetur, distinguendo antecedens: propter homines solummodo, nego: propter homines & alios fines, qui possunt manere post diem Iudicii, nimirum ad ostensionem bonitatis, ac potentie diuinæ, concedo antecedens, & nego consequentiam.

71 Ad confirmationem respondeo, meo iudicio eadem ratione, qua cessare deberet motus cælorum, ac mixta, reliqua etiam corpora præter Cælum Empyreum, ac Infernum, cessare debere à paritate rationis; nec ratio ad quid magis servirent alia corpora, quam motus ille cælorum ac mixta, unde puto non debere cessare illos motus, aut mixta, quorum productio, & conservatio potest habere alios fines, præter utilitatem particularem hominum.

Nec refert, quod dicatur Isaia 60. *Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur.* Et quod Apocal. 10. *Angelus inret per viventem in sæcula sæculorum non futurum amplius tempus.* Ex quibus locis pro certo colligunt *Complutenses* cessaturum Cæli motum post diem Iudicii. Non inquam refert hoc, quia ad primum locum respondetur facile, non debere ipsum vlla ratione intelligi de Sole materiali, quasi hic non deberet in hoc mundo cadere & oriri sed sensum esse, quod Beatis in Cælo non

cader Sol, nec minuetur Luna, quia in Cælo Empyreum non erunt Sol & Luna, sed ipse Dominus, ut in eodem loco dicitur, *erit illis in lucem perpetuam*, ut propterea non indigere possint alia luce Solis, aut Lune.

Confirmatur hoc efficaciter: quia sicut dicitur in eo capite, non casurum Solem, dicitur non futurum Solem ad lucendum; sed ipsimet *Complutenses* asserunt post diem Iudicii futurum Solem & Lunam, & quidem multo lucidiores, quam modo sunt: ergo non fit mentio in illo capite de Sole, quantum ad non lucendum, nec consequenter quantum ad non cadendum in hoc mundo.

Confirmatur secundo: quia non dicit Scriptura, quod non cadet Sol mundo, sed quod non cadet hominibus: Sed hoc esset verum, quamvis caderet mundo, quia homines non essent in hoc mundo inferiori quibus caderet, saltem illi homines, de quibus loquitur Scriptura, nempe homines iusti ac beati non erunt in hoc mundo, ubi cadere posset ipsis Sol, aut Luna minui: ergo ille locus non facit ad propositum.

72 Confirmatur tertio: quia ratio, quam affert Scriptura cur non debeat cadere Sol aut Luna minui, est quod ipse Dominus erit in lucem perpetuam: sed hæc ratio non sufficit ut non cadat Sol, aut minuiatur Luna in hoc mundo inferiori; nam ibi Dominus Deus sine dubio non lucebit post diem Iudicii; ergo non loquitur Scriptura de casu Solis quantum ad hunc mundum inferiorem, & sublunarem: quod sane mihi certissimum est.

Quantum ad secundum locum *Respondeo* cum *Alcasar* in vltimo ipsius capite, sensum esse non quod non erit tempus concomitans motum Cæli, sed quod non erit tempus amplius penitentie, postquam obduratum erit cor Iudeorum ac aliorum peccatorum sic, ut Deus amplius non lit ipsis dare gratiam ad convertendum se ipsos. Et sane cessatio motus Cæli ac temporis ipsum comitantis post diem Iudicii, si contingeret, non esset res tanti momenti, ut Angelus ad illud inculcandum deberet adhibere iuramentum tam solemne. Sed non est Philosophici instituti in explicatione Scripturæ diutius inherere.

73 Obiici præterea possunt aliqua loca Patrum, quibus significatur destructio mundi post diem Iudicii, saltem quoad Cælum, & stellas.

Respondetur primo, ex illis locis solum haberi ad summum quod sint destruendi hi Cæli, qui modo sunt, sed non habetur quin alij Cæli sint succelsuri, imo habetur quod sint: sed hoc sufficit ad conclusionem, quia sufficit ad eius veritatem quod nunquam sit futurum aliquod tempus aut instans, in quo non sit mundus quoad Cælum, & Elementa, siue idem numero Cælum sit futurum semper, siue diversum: quod si diversum physice Cælum sit futurum aliquando, adhuc mundus semper erit idem moraliter, sicut fluvius dicitur semper idem, licet non semper habeat easdem partes physice.

Respondetur potest secundo cum communi sententia Sanctos Patres solum velle quod Cælum, & Terra perirent post diem Iudicii tantopere, ut merito videri possint Cælum novum, & Terra nova; lux enim Luna superponitur futura sicut lux Solis, & lux Solis erit septemplex maior, quam modo est, ut innui videtur *Isaia 3.* si tamen iste locus debet intelligi in hoc sensu literaliter, de quo modo nolo discurre: Deique Elementa purgata omnibus sordibus, quibus modo abundant, in sua naturali ac perfectissima dispositione relinquentur. At hoc ipsum confirmat quod paulo ante dixi: si enim augenda sit perfectio mundi post diem Iudicii, quamvis tum illa maior perfectio non sit cessura in beneficium hominum: cur non deberet etiam durare motus Cæli, & esse conservatio mixtorum? Deinde cur lux Solis deberet ad vnam partem terræ pertingere, altera eo beneficio priuata: aut quomodo possit natura aliter absque miraculo conservari perfectio Elementorum, Sole semper remanente in eodem situ? Si vero queratur mundus debeat esse perfectioris status, postquam a suis habitari ab hominibus quam ante: non facile erit assignare rationem, nisi recurrendo ad liberam Dei voluntatem: quod tamen huc non spectat.

Mundus
in æter
num du
rabit.

Motus
Cælorum
non de
bet ces
sare un
quam.

Solum
tur loca
Scripturæ.

DISPUTATIO XXII.

DE NATURA ET ESSENTIA,
numero & motu Cælorum.

PER Cælum intelligimus in hac disputatione substantias illas extensas, in quibus resident alia & si quæ alia sunt supra ipsas. Quamvis autem non desint, qui has substantias Cælum dictas putent à celando, quod nobis celare videntur, quæ intra ac supra se sunt; tamen quia sic potius cum simplicibus, quam compositis scribi deberet, potius existimare hoc nomen derivari à verbo celo, quod significat sculperem, quod scilicet ob varietatem syderum, quibus ornatur, sculptum appareat.

QVÆSTIO I.

Virum Cælum sit corpus simplex.

Certum est, Cælum non esse ita simplex, quin constet pluribus partibus integrantibus, & quin consequenter sit compositum integraliter ex illis partibus. Præterea non est dubitandum quin constet pluribus partibus metaphysicis, genere scilicet, quo cum aliis substantiis materialibus convenit, & differentia qua ab illis differt. Unde controversia est, an sit ita simplex, ut componatur ex partibus essentialibus physicis; materia scilicet, & forma substantiali; & præterea si non sit hoc modo simplex, sed compositum, alia difficultas est, an sit aliquid ex quatuor Elementis, an vero mixtum quid ex illis constans eo modo quo alia mixta corpora componuntur ex illis, vel ligna, lapides, metalla.

CONCLUSIO I.

2 Si ratio spectetur, incertum est an Cælum sit simplex an compositum: si auctoritas, probabilis est, quod sit compositum. Hæc in terminis non est vilius, quod sciam, in re vero videtur esse Aversæ.

Secunda pars patet quia Doctores communiter cum Philosopho 1. Cel. tex. 92. contra Simplicium, Averroem & Durandum tenent absolute Cælum esse compositum. ergo id probabilis asseritur spectando auctoritatem, quam oppositum, præsertim cum nulla sit ratio, quæ oppositum urgeat evidenter.

Confirmatur quia S. S. P. P. communis tenent Cælos ex materia aque factos, & aliqui ex illis dicunt stellas ex igne confectas: videantur citati apud Salianum tom. 1. die 2. & 4.

Dices: facilius ostenderetur incorruptibilitas Cæli, si diceretur esse simplex quam compositum: si enim esset simplex, non solum naturaliter non posset destrui, sed nec supernaturaliter magis, quam Angeli: at si sit compositum, saltem supernaturaliter poterit destrui, & non adeo facile ostendi potest, quomodo non possit etiam destrui naturaliter; ergo cum certum sit Cælos esse incorruptibiles, melius dicuntur esse substantiæ simplices, quam compositæ.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non est necessitas multiplicandi partes physicas distinctas realiter in Cælo: ergo non debent multiplicari in Cælo tales partes, & consequenter Cæli sunt substantiæ simplices.

Respondetur negando consequentiam, quia quamvis magis essent Cæli incorruptibiles, si essent simplices, quæ compositi, & facilius etiam incorruptibiles eorum sic ostendi posset; tamen posset habere omnem incorruptibilitatem quæ ipsis attribui debet, quamvis sint compositi, & poterit ostendi quomodo sint sic incorruptibiles: unde ad hoc non est asserenda eorum simplicitas.

Ad confirmationem respondetur necessitatem multiplicandi illas partes principalem esse auctoritatis.

3 Dices secundo: argueret perfectionem universi, quod Cæli essent simplices, quia sic darentur aliæ rerum species in ipso, quam de facto dantur; & quidem perfectiores, nam Cælum si esset simplex, perfectius esset, quam si esset compositum, quandoquidem minus esset corruptibile, & præterea in cæteris perfectionibus convenirent: ergo asserendum est Deum creasse Cælos simplices.

Respondetur negando consequentiam, quia Deus non tenetur omnem perfectionem tribuere universo, quam potest, & sane in communiori sententia potest perfectiores species rerum producere, quam de facto produxit.

Dices tertio: materia quandoque est in potentia, quandoque in actu secundum Philosophum; sed hoc non esset verum de materia Cæli: ergo non datur.

Respondetur primo distinguendo maiorem: quantum est ex se, concedo; absolute ita, ut omnis materia de facto sit quandoque in potentia, quandoque in actu, nego maiorem: & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Respondetur secundo, etiam distinguendo maiorem: quantum ad omnia individua ipsius, aut omnem partem, nego maiorem; quantum ad aliqua individua, aut aliquas partes, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

Quod autem materia quoad omnes partes non sit quandoque in potentia, quandoque in actu, patet manifeste in aliquibus partibus terræ, & lapidibus, qui à creatione mundi hucusque semper perseveraverunt, & quorum consequenter materia semper fuit in actu ad formam, quam habent, & nunquam fuit in potentia proxima ad ullam aliam formam.

4 Dices quarto: materia prima in sublunaribus dari colligitur ex transmutatione substantiali, quæ fit dum corrumpitur una substantia, & ex ea alia generatur; qualis transmutatio, si non daretur, profecto non deberet aliter materia prima in sublunaribus: sed huiusmodi transmutationes non dantur supra Cælum Lunæ: ergo non debet aliter materia esse ibi.

Respondetur negando consequentiam: quia licet non posset colligi in sublunaribus, nisi per transmutationes, posset tamen esse, quamvis non essent transmutationes, & licet non deberet tum aliter, quamvis esset, quia non esset fundamentum asserendi, tamen posset aliter esse in Cælis absque transmutationibus, non solum, quia posset esse, sed quia ex suppositione, quod sit in sublunaribus, & quod dicatur à communiori sententia esse in Cælis, hoc ipsum est sufficiens fundamentum ita dicendi, quando nihil convincit oppositum.

Probat ut iam prima pars: quia nulla potest efficax ratio adduci pro una, aut altera parte, nec quidem congruentia aliqua magni momenti: ergo incertum est quantum ad rationem quomodo se habeant Cæli.

Probat ut antecedens proponendo, & soluendo rationes utriusque partis: & quidem rationes partis affirmantis Cælos esse simplices, & non compositos, iam propositæ, & solutæ sunt, unde restant rationes partis affirmantis, quod sint compositi.

5 Prima ratio est, quod repugnet substantia corporea completa, simplex.

Probat ut hæc propositio primo, quia esset immaterialis, & consequenter non corporea, quod implicat.

Probat ut antecedens: quia non constaret materia.

Respondetur distinguendo antecedens: esset immaterialis, id est, non constans materia, concedo antecedens, sed nego consequentiam, quia non omne illud, quod est immateriale in hoc sensu, debet esse incorporeum: esset immaterialis, prout substantia immaterialis opponitur substantiæ corporeæ, nego antecedens.

Probat ut secundo eadem propositio: non potest dari corpus sine principiis, & partibus essentialibus corporis: sed partes physice sunt principia intrinseca & partes essentialis corporis: ergo nequit dari corpus absque illis, & consequenter nequit dari corpus simplex.

Respondetur negando minorem, loquendo de corpore materia

Incertum
quoad
rationem
an Cælum
sit simplex.

Probabilis
quoad
auctoritatem
non quoad
rationem.

materiali, vt sic: ad hoc enim, quod detur huiusmodi corpus, sufficit quod sit substantia constans partibus integralibus petentibus esse extra se inuicem in ordine ad locum.

Probatur tertio eadem propositio: non potest dari substantia creata incapax formæ accidentalis: ergo nec substantia corporea incapax formæ substantialis.

Respondetur negando consequentiam: & certe ex hoc antecedenti tam bene inferri posset, quod nulla posset dari substantia incapax formæ substantialis, quod falsum esse patet in Angelis.

6 Probatur quarto: quia substantia corporea simplex nullam posset habere operationem; non enim immanentem, quia non esset viuens, vt supponitur; nec transeuntem, quia talis actio non competit vllis substantijs creatis.

Confirmatur: quia quantitas est proprietas materiæ: vel ergo tale corpus haberet quantitatem, & sic haberet materiam, vel non haberet, & sic non esset corpus.

Confirmatur secundo ex Hurrado: quia quantitas est accidens ordinatum per se ad formam substantialem: ergo non potest reperiri connaturaliter, nisi vbi potest reperiri forma substantialis, & consequenter materia prima.

Confirmatur tertio: quia sicut Cælum non est capax caloris, quia est incapax formæ ignis, ad quam ordinatur calor: ita substantia simplex deberet esse incapax quantitatis, quia esset incapax formæ substantialis illius, ad quam ordinaretur quantitas. Propter hæc dicit *Hurrado* tenentes possibile esse corpus simplex, tenere etiam debere, quod non sit extensum quantitate nostra, sed vel seipso, vel per quantitatem diuersæ rationis.

Respondetur, illam substantiam posse habere actiones immanentes talis rationis, quales sunt illæ, quibus aqua producit in se frigus, & quælibet substantia in se proprias, & connaturales qualitates, nec ad hoc necesse est eam esse viuentem.

Deinde, posset habere etiam operationes transeuntes quibus produceret in alieno subiecto qualitates, siue per suam substantiam, siue per sua accidentia: nec sane quando volumus probare substantias sublunares esse compositas, ad id probandum, vitur hac probatione, aut vlla ex præmissis, quod mihi signum est eas non multum ad hoc valere.

7 Ad confirmationem respondeo, negando antecedens in hoc sensu, quasi nulli alteri connaturaliter posset competere quam materiæ, aut rei ab ea dependenti: & sane id hic supponere est petere principium.

Deinde non est tam certum, quod substantia omnis corporea deberet esse capax quantitatis; vnde permisso antecedenti, negari posset, quod substantia simplex carens quantitate non esset corpus.

Et si queras, quomodo distingueretur à spiritu.

Respondeo, per hoc, quod peteret habere partes extra partes connaturaliter, ita vt non posset eas habere penetratas naturaliter.

Ad secundam confirmationem respondeo, distinguendo antecedens ita vt non habeat alium finem, nec possit esse absque tali forma, nego antecedens ita vt habeat, concedo antecedens: & nego consequentiam.

Ad tertiam confirmationem, nego suppositum, nempe ideo cælum non esse capax caloris, quia non est capax formæ ignis; multa enim possunt esse capacia caloris, quæ non sunt capacia formæ ignis, imo sane, si ignis esset impossibilis, non propterea aliqua non essent calida.

7 Probatur quinta: quia esset cognoscituum, & consequenter viuens.

Probatur sequela: quia esset perfectissima substantiarum corporearum: sed perfectissimæ substantiæ deberent competere operationes perfectissimæ, operationum autem perfectissima est cognitio.

Confirmatur: quia esse cognoscituum necessario sequitur ex immaterialitate, vel saltem cum ea habet necessariam connexionem: ergo competeret illi substantiæ.

Respondetur negando sequelam, & ad probationem dico, quod illa substantia, quamuis simplex physice, non esset tamen perfectior homine, nec consequenter ex perfectione sua deberetur ipsi cognitio vlla.

Dices cum Hurrado: saltem esset perfectior quam anima rationalis, quia esset actus completus subsistens: hoc autem est esse perfectius, quam esse actum informantem, qualis est anima: ergo deberet habere operationem perfectiorem.

Respondeo, quod esset perfectior anima, quatenus esset quid completum, sed esset imperfectior, quatenus non esset spiritualis, nec intellectiua, aut viuens, & nego consequentiam. Quod si ex eo quod esset quid completum, deberet dici simpliciter perfectior anima, & propterea deberet habere perfectiores operationes: sane idem sequeretur de lapide, quod est absurdum.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: ex immaterialitate, quæ dicit carentiam materiæ, aut ordinis ad illam, nego antecedens: ex immaterialitate substantiali, quæ coincidit cum spiritualitate, transeat antecedens, & nego consequentiam; quia substantia corporea simplex non esset immaterialis immaterialitate coincidente cum spiritualitate, licet esset in alio sensu immaterialis, id est non dicens ordinem ad materiam primam.

9 Probatur sexto ab Hurrado eadem propositio: quia tale corpus non esset vegetatiuum nec sensitium. Probat antecedens, quoad primam partem: quia vegetatio fit inter subiecta affecta qualitatibus contrariis quibus inuicem destruere se contendunt. Sed corpus simplex non habet contrariam qualitatem, quia non habet materiam capacem duarum formarum nec formam expellendam: ergo.

Probat maior: quia augmentatio est ad refarciendas partes, per decretionem auissas: nec potest dici, quod augeri posset ab intrinseco, sicut augetur aqua, quia sic augeri possunt solum, quæ corrumpuntur ab intrinseco.

Confirmatur ulterius: quia corpora diuidua sunt corruptibilia, tandem enim perueniuntur ad tam exiguum partem, quæ conseruari non posset: sed illud corpus esset diuiduum, & non posset esse corruptibile, cum non constaret materia.

Probat deinde idem antecedens quoad secundam partem: quia sensatio fit medio calore, cæterisque primis qualitatibus, vt patet experientia: sed tale corpus non haberet primas qualitates, hæ enim sunt dispositiones ex natura sua ad formas substantiales, & instrumenta ex natura sua data corporibus ad generanda sibi similia: tale autem corpus non haberet formam substantialem, nec posset generare sibi simile.

Confirmatur, quia non posset illa substantia sentire qualitates, quas modo sentimus, hæ enim sentiri non possunt, nisi à potentiis formarum vitalium, quia non sentiuntur, nisi per species à se emissas, quæ ordinantur ad tales potentias, & quæ indigent temperamento humido & calido, aut frigido & sicco.

10 Respondeo illud corpus non necessario debere esse vegetatiuum, aut sensitium, aut cognoscituum; vnde frustra tam operose laborat in probando antecedente. Sed nec bene probat illud, quoad vllam partem: non quidem quoad primam: tum quia licet quantum ad experientiam in sublunaribus habitam, vegetatio fiat inter talia, tamen posset quis dicere possibilem esse vegetationem alio modo: & si id esset possibile, quis scit quin ita fiat, aut fieri posset à corporibus celestibus? tum etiam quia corpora simplicia possent habere contrarias qualitates, nec ad hoc requireretur, quod haberent formas contrarias: nec etiã verum est, quod augmentatio solū fiat ad refarciendas partes perditas, esset enim utilis etiam ad substantiam augmentandam, quamuis nullas partes perderet, & si fieret solum ad refarciendas partes perditas, non deberet plures partes acquiri, quam perderentur, & sic non augeretur substantia vlla vegetatiua. Illud autem quod dicit de augmento ab intrinseco instar aquæ, nõ inteligo: neque enim aqua ab intrinseco augeri potest, nisi quatenus habet

Substantia simplex potest habere actiones immanentes, & transeuntes.

Corpus simplex non necesse est vegetatiuum, aut sensitium, aut cognoscituum.

habet virtutem pro utriusque alterius aquæ: hoc autem modo posset augeri res etiam incorruptibilis, non obstante incorruptibilitate, quæ pro fus est impertinens

ad hoc.

Ad confirmationem respondeo primo: si vera esset maior, Cælos de facto futuros corruptibiles contra communio-rem sententiam. Et si dicas, quod Cælum non sit diuidu-um, quamvis sit extensum, & propterea, quod non debeat esse corruptibile; similiter dici posset, quod corpus simplex non esset diuiduum, quamvis extensum, & sic minor confir-mationis esset falsum.

Respondeo secundo negando maiorem cum sua proba-tione; quod si etiam peruenir-tur ad tam paruum par-tem, ut non deberet ulterius conuerfari, non corrump-eretur, sed annihilaretur.

II. Facilius multo posset probari, antecedens quoad hanc partem: quia non possunt augere se, aut crescere, nisi per productionem partis sibi similis: sed hoc non possent facere nisi creando, supponitur autem communiter creatu-rum non posse creare; & sane si substantia simplex posset se augere creando de nouo alias partes, deberet se augere ad maximam quantitatem possibilem, neque enim posset assignari unde limit-etur naturaliter loquendo.

Ad probationem antecedentis quoad secundam par-tem, respondeo primo negando maiorem, si intelligatur sic, ut aliter fieri non posset.

Respondeo secundo negando minorem, & ad probatio-nem dico, quod illæ qualitates non sint solum modo ordi-natæ ad formas substantiales, nec collatæ substantijs in ordine ad generandum sibi similia; & quidem hoc secundu-m est euidens, quia plura mixta habent qualitates primas, quæ non possunt generare sibi similia, ut metalla, gem-mæ, lapides.

Ad secundam confirmationem respondeo negando ante-cedens cum iua probatione, in qua tota petitur manifeste principium.

Secundum fundamentum ad probandum compositionem in Cælo de facto est, non quidem, quod repugnet substantia simplex, sed quod in eo reperiantur accidēt a similia i his accidentibus, quæ reperiantur in sublunari-bus constantibus materia, ut quantitas, ratio, & densitas: ergo verisimilius est, quod constet materia, & consequen-ter, quod sint compositi.

Respondeo, quidquid sit de antecedente, nego conse-quentiam, quia possent habere qualitates & acciden-tia eiusdem rationis cum ijs, quas habent substantiæ compositæ, quamvis non essent compositæ.

Dices: aerum & densum describuntur per ordinem ad materiam: densum enim est, quod multum habet mate-riæ sub parua quantitate; & rarum, quod parum habet mate-riæ sub magna quantitate: ergo raritas & densitas ne-queunt esse abque materia, & consequenter si in Cælo dentur, debet dari in Cælo materia.

Respondeo, ut definitio illa sit bona, per materiam non intelligi debere materiam primam, sed substantiam mate-rialem, prout substantia materialis opponitur spirituali: sic autem intellecta æque posset dari raritas in Cælo sim-plici, ac in aqua composita.

Ex his patet incertitudo compositionis ac simplicitatis Calorum, quantum attinet ad rationem. Si vero quæra-tur, quanam pars probabilior appareat spectata solum modo ratione, *Respondeo* ex suppositione incorruptibili-tatis Cæli mi-ni probabilius esse, quod sit simplex, quia reuera motiua illius partibus sunt vrgentiora quam opposi-ta, ut patet ex replicis quæ contra probationem secunde partis conclusionis adductæ sunt, & præsertim ex confir-matione primæ replicæ, & ex quarta replicæ.

Q V A E S T I O II.

An Cælum sit corpus simplex eodem modo quo Elementa sunt simplicia, an vero mixtum quid?

PER Elementa hic intelligimus substantias non exi-gentes connaturaliter quatuor primas qualitates

ut sunt ignis, aer, aqua, terra: & per mixta intelligimus substantias exigentes illas, ut sunt metalli ac animata om-nia: propter autem illa vocatur simplicia, quia nec vir-tu-liter nec formaliter sunt ex his aliis aut ex se inuicem: & hæc vocantur mixta quia sunt ex illis vel virtualiter vel formaliter, de quo fufius suo loco. Itaque si Cælum esset corpus physice simplex non constans materiæ, & forma, esset sine dubio simplex, & non mixtum: unde supponit hæc quæstio quod non sit physice simplex, sed compositum. Quod si etiam esset quid compositum, & non factum tamen ex quatuor Elementis, non esset mixtum sed sim-plex, & si non esset vllum ex quatuor Elementis, esset quinta quædam substantia simplex, quæ tamen Elementum dici non deberet quia ex illa alia corpora mixta non fierent.

Prima sententia est Cælum non esse vllum ex quatuor Elementis, nec mixtum ex illis: ita Philosophus 1. de Cælo, cap. 2. & 3. quem communiter omnes fere Peripatetici & posteriorum ætatum Theologi, ac Philosophi secuti sunt.

Opposita sententia, nempe quod Cælum sit aliquod ex Elementis aut mixtum quid illis constans, erat communis apud alios Philosophos ante Aristotelem: cui sententiæ fauent multi ex sanctis Patribus quos in eo sensu citat, & sequitur *Camerarius* p. 2. qu. 4. Ex his autem authoribus, qui tuerentur hanc sententiam, quidam dicunt Cælos esse igne natum, quidam aquæ, quidam terræ; & aliqui Solem putauerunt ignem proprium, sed purissimum, alij ferrum candens: alij denique existimauere Cælum esse compositum ex quatuor Elementis, siue ex floribus eorum, hoc est, perfectioribus eorum partibus: quam sen-tentiam expresse *Camerarius* tenet supra.

C O N C L V S I O.

14. Verisimilius est Cælum non esse vllum ex Elementis aut mixtum ex illis, sed quintam substantiam di-uerfæ ab vtriusque naturæ. Hæc est iuxta primam senten-tiam contra secundam.

Probatum primo quod non sit vllum ex Elementis: non enim est terra, quia non habet vllam prorsus similitudi-nem aut proportionem cum terrarum quæ parte incudit stellas, habet sine dubio diuersissimos effectus ab effecti-bus terræ, & consequenter qua ratione colligimus illa cor-pora distingui specie, debemus distinguere Cælum spe-cie à terra: quæ etiam ratio probat, quod non sit ignis aut aqua, aut aer: non ignis quidem, quia humectat, & frige-facit, non aqua quia calefacit: non aer quia vtrumque facit.

Confirmatur: quia si esset vllum ex Elementis, esset cor-ruptibile, sicut illa sunt, contra communio-rem sententiam inferius probandam.

Confirmatur secundo, quia si esset terra aut aer aut aqua, deberet comburi nimio Solis ardore; & si esset ignis, de-beret destrui per Planetas frigidas, & propterea cum sit tantæ magnitudinis deberet comburere tandem vniuer-sum, aut saltem deberet tam notabiliter aerem vicinum calefacere, ut non possent generari in eo mixta frigida, nec impleret deberet tam frigidus esse quam in hyeme fê-titur. Præterea nulla pars Calorum minorem habet cum igne similitudinem quam stellæ, quæ tamen non sunt ignis ut patet ex earum effectibus.

Probatum secunda pars, quod scilicet non sit mixtum ex Elementis: quia si loquamur de partibus Cæli excludendo stellas, nulla experientia aut ratione constat quod habeat in se substantias quatuor primas qualitates: si vero loqua-mur de stellis v.g. de Sole: non apparet quod sit vllò mo-do frigidus, imo si sit calidus formaliter, ut teneri debet aduersarij, debet esse calidus intensissimè, & consequen-ter nequit esse frigidus vlla ratione magis quam ignis.

Probatum posset ulterius conclusio: quia vnum Elementum non deberet tam incomparabiliter excedere reliqua, quam Cælum excedit corpora omnia sublunaria: sed non me mouet hæc ratio, quia qua ratione ob bonum vniuer-si quinta substantia Cæli asserta à nobis deberet exce-dere omnia alia: ita etiam vnum Elementum posset illa commodissime excedere.

F ff

Aliud
fidamē-
tū cōtra
simplici-
tatem
Cæli.

Probabi-
lius
quoad
rationē
cælum
esse sim-
plex.

Cælum
non est
vllum ex
Elementis
nec mix-
tum ex
illis.

15. *Probatum ulterius*: quia si esset Elementum, non deberet esse supra loca naturalia Elementorum: & eadem ratio viget quod non sit mixtum, quia mixta habent suum locum naturalem infra Elementa.

Confirmatur: quia mixtis omnibus debetur aliquis motus naturalis sursum aut deorsum, nec motus circularis competit ipsis.

Hæc etiam ratio parum probat: nam si diceretur cælum esse ignis, non esset supra loca naturalia omnium quatuor Elementorum, sed in suo loco naturali supra ærem: & si esse aer, eodem modo dicendum esset, & negari deberet locum naturalem ignis esse sub concavo Lunæ: si autem esset terra, dici posset, quod non esset ex se, & natura sua posita in illo loco, sed à Deo conditore ad bonum vniuersi, & posita ibi non posset mouere se naturaliter ad centrum mundi: quia cum esset globus solidus descendere non posset ab omni parte simul, unde cum nec potius deberet ab una parte quam ab alia descendere, non deberet descendere omnino. Nec refert quod esset extra locum suum naturalem, aut in loco violento: multa enim corpora diu extra loca naturalia conseruantur: quæ etiam ratio probat quod quamuis esset mixtum ex Elementis, modo esset solidum, non deberet, nec posset naturaliter descendere. Unde solum sequeretur ex hac ratione, quod non esset aqua, quia non apparet quomodo aqua supra ærem aut ignem posita non deberet descendere, naturaliter loquendo.

Ad confirmationem dici posset motum circulem cæli non debere ipsis naturaliter, sed sic moueri ab extrinseco sine inclinatione vlla ad talem motum aut auersione ab ipso: quod si esset terra, deberetur ipsi motus deorsum, unde, si aliqua pars ipsius esset à cæteris separata moueretur deorsum. Si autem esset ignis, & aliqua pars ipsius poteretur deorsum sub ære, ascenderet sursum: quod si esset mixtum, & separaretur aliqua pars ipsius ab alijs partibus moueretur sursum aut deorsum iuxta naturam Elementi prædominantis donec perueniret ad locum naturalem suum.

16. *Probari posset præterea*, quod non sit mixtum ex Elementis: quia alias non esset incorruptibile quod videtur absurdum. *Camerarius* negat minorem: sed de hoc paulo post, modo dico non videre me cur non posset esse incorruptibile quamuis esset mixtum: quamuis enim esset mixtum haberet formam diuersæ speciei à formis omnium aliorum mixtorum, & illa forma posset habere aliquam qualitatem cōseruativam ex particulari ratione istius formæ, quæ non haberet contrarium, & quæ consequenter naturaliter non posset expelli: quod si ita esset, mixtum illud esset incorruptibile: ergo ex eo quod sit mixtum non sequitur necessario quod sit corruptibile. quod autem cætera mixta essent corruptibilia non facit ad rem, quia celestia mixta non deberent in hoc conuenire cum sub-lunariis mixtis.

Probari posset denique quod Cælum sit substantia simplex ut Elementa, ab illis distincta, ex principiis Philosophi: Tot sunt corpora simplicia distincta, quot sunt motus simplices distincti: sed sunt tres motus simplices distincti, nempe motus ad medium, & motus à medio, & motus circa medium: ergo tot sunt corpora simplicia: sed motus circa medium non competit vlli ex Elementis, & competit Cælo: ergo cælum est substantia simplex distincta ab elementis.

Confirmatur: reperitur in vniuerso motus circularis: ergo reperitur aliquod corpus simplex, cui per se primo competit, & illud necessario debet esse distinctæ rationis ab illis corporibus, quibus per se primo non competit: sed nulli corpori per se primo competit, nisi Cælo: ergo Cælum est corpus simplex, & distinctæ rationis ab Elementis.

17. *Hæc probatio*, quamvis Philosophi, multas patitur difficultates. *Prima est*, quod si tres tantum sint motus simplices distincti, & tot tantum sint corpora simplicia, quot motus simplices: ergo tria tantum erunt corpora simplicia, & sic non dabuntur quatuor Elementa, contra eundem Philosophum.

Dicitur non esse tot tantum corpora simplicia quot

motus simplices, quin motus simplex vnus potest competere corporibus simplicibus distinctis.

Contra, si vnus simplex motus potest competere per se corporibus simplicibus distinctis: ergo etiam duo motus simplices possent competere corporibus eiusdem rationis, & quod ita sit de facto patet, qui aer si sit infra terram mouebitur sursum supra terram, & si sit supra ignem mouebitur deorsum: motus autem sursum, & deorsum sunt distincti motus simplices, alias non darentur tres motus simplices.

Secunda difficultas est, quod supponat motum cælum competere Cælo per se ex natura sua, sicut motus simplices competunt Elementis: hoc autem falsum est, quia competit ipsi ab intrinseco, ut infra dicitur, & communiter tenent Philosophi, ac Theologi asserentes Cælos moueri ab Angelis vel à Deo.

18. *Tertia difficultas est*, quod supponitur motus aliquis simplex non posse competere substantiæ mixtæ: si enim posset, quomodo sequeretur Cælum esse simplex ex eo, quod competat ipsi motus simplex circularis: quod autem posset motus simplex competere corpori mixto ex natura sua, patet in hominibus ac lapidibus, qui mouentur naturaliter ad medium.

Quod si dicas hoc ipsis competere ratione Elementi dominantis in illis: dici etiam potest, quod posset ipsis competere motus simplex alius non competens Elementis ex natura sua, & non ratione elementi dominantis: nec in hoc apparet vlla difficultas, unde in forma responderi potest primo, negando minorem, quia ut iam dixi, motus simplex potest competere corpori mixto.

Responderi potest secundo, negando suppositum minus, nimirum, quod dantur tres motus simplices qui per se competere corporibus, motus enim ille circularis nulli corpori competit per se.

Responderi tertio, distinguendo subsumptum: competit Cælo per se, neg. subsumptum; per accidens ex motione alius extrinseci agentis: quomodo posset competere tam elementi quam mixtis, concedo subsumptum, & nego consequentiam.

Ad confirmationem etiam respondeo negando consequentiam: nam sicut datur motus rectus simplex ab oriente ad occidentem, (ut cum sic proiectur aliquid) qui nulli per se competit: ita sane posset motus circularis dari, quamuis non daretur aliquid, cui per se competere; in quo etiam nulla prorsus est difficultas.

Ut melius autem intelligatur, & hæc Philosophi probatio, & responsio, aduertendum, motum ut sic localem, de quo loquimur, diuidi in simplicem, & compositum: *Simplex est*, qui sit per lineam simplicem; *linea autem simplex dicitur* esse illa, quæ ab vno ad aliud punctum, quam brevissime pertingit: & talis est linea recta, vel cuius omnes partes ab aliquo vno puncto æque distant, & talis est circularis.

Motus compositus est, qui non est simplex, & talis est omnis motus, qui sit per lineam curuam non circularem.

19. *Obijciens primo ex Camerario*: omne illud, quod est calidius, vel est elementum ignis, vel constat ex elemento ignis, alijsque elementis: sed Cælum est calidius, & secundum nos non est ignis, nec potest esse, quia ignis est corruptibilis, Cælum vero incorruptibile: ergo est mixtum ex elementis. Probat minorem, quia parte asserit Cælum esse calidius: quia ita Scriptura asserit Psal. 18. de Sole: *Non est qui se abscondat à calore eius*: & quia id patet experientia.

Respond. o primo negando maiorem: nam aer est secundum communem sententiam calidius, & tamen non est nec ignis, nec mixtum ex igne; & præterea, quia nihil impedit, quo minus detur aliqua alia substantia calida formæ inter, quæ neque sit ignis, quia non haberet alias qualitates connaturales ignis præter calorem; neque mixtum quid ex igne, & alijs elementis, & hoc posset esse verum, siue illa substantia esset simplex physice, siue composita.

Respond. o secundo, iuxta communem sententiam, distinguendo minorem pro prima parte: est calidius formaliter, nego minorem; virtualiter, id est potens producere calorem, concedo minorem: nec experientia, aut Scriptura probat, aut dicit oppositum.

Alqua substantia mixta possit esse incorruptibilis.

Probatio quod cælum sit substantia simplex distincta ab elementis ex Philosopho.

Quid motus sit simplex.

Quid motus sit compositus.

20 *Dices* cū *Camerario* non aliud colligimus aliqua esse virtualiter, & non formaliter calida, nisi quia experientia comprobamus multa calefacere, quæ non sunt formaliter calida, ut patet de pipere, & vino formaliter frigidissimo: ergo ubi sensu non percipimus aliquod calefactum non esse formaliter calidum, non debemus dicere, quod sit virtualiter tantum calidum, sed formaliter, alias non potuissimus colligere quod ignis esset calidus formaliter: at sensu non potest constare Cælos non esse formaliter calidos, ergo cum calefaciant debent dici formaliter calidi.

Confirmat hoc ex sensu Ecclesiæ qui est, contineri in Cælo calorem & ignem, ut patet ex hymno feriæ secundæ ad vesperras.

Immenso cali conditor

Qui mixta ne confunderes,

Atque fluentia diuidens

Cælum dedisti limitem,

Firmans locum cælestibus,

Simulque terra riuulis,

Ut vnda flammas temperet,

Terra solum ne dissipet.

Confirmat secundo ex patribus, qui hac de causa aquas supra Cælos à Deo posita alserunt.

Respondet negando consequentiam cum sua probatione, quia possumus cognoscere ignem esse calidum non solum virtualiter, quatenus potest producere calorem, sed formaliter quia tangendo physice ipsum experiri illum esse sic calidum; quod si non potuissimus experiri ignem esse calidum formaliter, aut rationem ad hoc dicendum non haberemus, profecto ex calefactione pessime id colligeretur, quia posset calefacere per hoc, quod esset calidum virtualiter, sicut piper & vinum, & ut Deus ipse potest. Vnde retorqueri potest hic discursus: nisi constaret nobis alia experientia, aut ratione, aliquid esse calidum formaliter, quam ex hoc, quod calefaceret, non deberemus dicere, quod esset calidum formaliter potius, quam virtualiter; sed non constat nobis experientia aut ratione, quod Cælum sit calidum formaliter, nisi ex eo quod calefaciat: ergo non debemus dicere, quod sit calidum formaliter.

Confirmatur directe simili discursu, quo vititur *Camerarius*: non aliunde constat aliqui esse formaliter calidum, nisi quia experientia tactus constat aliqua esse sic calida, sed non potest haberi talis experientia de Cælis: ergo non debent dici formaliter calidi.

Ad primam & secundam confirmationem respondet, tamen verba illa hymni, quam dicit Patrum posse intelligi in sensu figurato, sic ut vocent Solem *flammam*, quia scilicet est tam virtualiter calidus, ut possit generare flammam, ac comburere, non secus quam si fuisset ignis, & posset etiam aquæ collocari supra Cælum, ut temperarent concursu suo ardorem, quem alias Sol cauteret in terris, quamvis Sol non esset aliud formaliter.

21 *Obiicies* secundo: omnia accidentia Cæli sunt eiusdem naturæ cum accidentibus aliorum corporum; ergo & natura Cæli. Probatur antecedens in quantitate, raritate, densitate, motu locali.

Respondet negando maiorem: ad cuius probationem transeat, quod illa accidentia sint eiusdem rationis, sed nego omnia tamen accidentia esse eiusdem rationis, Cælum enim habet aliqua accidentia propria. Rursus quamvis nulla haberet propria secundum speciem posset non esse eiusdem rationis cum elementis ex eo, quod determinaret sibi aliquas ex qualitatibus elementaribus in alio gradu, quam determinarent elementa, & distingueretur à mixtis per hoc, quod non peteret omnes quatuor primas qualitates.

Obiicies tertio: si pars Cæli poneretur in terra, vel moueretur supra, & sic esset ignis, aut aqua, aut aer, vel quiesceret, & sic esset terra.

Respondetur primo cum communi, quod in tali casu pars illa Cæli quiesceret, non tamen quiescebat sibi naturali orta ex inclinatione ad illum locum, sed ex eo, quod nec ab extrinseco moueretur, nec ipsamet haberet virtutem mouendi se, & ideo talis virtus non fuit ipsi ab initio

communicata, quia esset frustranea, cum naturaliter Cælum nec secundum se totum, nec secundum partem ullam sui possit unquam poni extra locum suum naturallem.

Respondet secundo concedendo antecedens pro prima parte, & negando consequentiam, quia ascenderet supra ignem, quicquid autem sic ascendit, non debet esse ignis, aut aliquid aliud ex elementis consequenter.

22 *Obiicies* ultimo, Sanctos Patres communiter docere Cælos compositos esse ex materia aquæ, & aliqui ex illis dicunt Solem & Lunam esse naturæ igneæ: ergo sunt mixtæ ex elementis. Antecedens patet apud *Salmianum* 10. 1. die 2. c. 4. ubi multas ad hoc propositum adducit Patrum autoritates.

Respondetur negando consequentiam, quia posset ex aquæ materia fieri, quamvis non essent mixtæ, & similiter posset stella esse igneæ naturæ, quamvis non essent nec ignis nec mixtum propter similitudinem, quam habent cum igne quantum ad calefaciendum & lucendum.

Addit autem hic obiter, Patrum illorum testimonia valde confirmare sententiam communem Scotistarum, quod scilicet materia prima cælestium, & sublunarium sit eiusdem speciei: nam materia aquæ sine dubio est eiusdem speciei cum materia sublunari: unde ergo & materia Cælorum factorum ex materia aquæ.

Q V Æ S T I O I I I.

An Cæli sint animati?

23 *T*anta pertinacia Cælos animatos defenderunt antiqui aliqui Philosophi, ut *Anaxagoras*, teste *Laetio* in eius vita, & *S. August.* 15. de *Crit.* cap. 14. quod Solem inanem asseruerit, impietatis apud Athenienses acceperit, ac deinde condemnatus fuerit; communis tamen iam Theologorum, ac Philosophorum sententia est Cælos ac Stellas inanimatos esse, cum qua sit

C O N C L U S I O

Cælum non est animatum vlla anima, siue vegetativa, siue sensitiva, siue rationali.

Probat primo autoritate Patrum, Damasceni 2. *fid.* 6. *Cyrelli* 1. 2. contra *Iulianum*, *Ambrosij* 2. *Hexam.* 4. *D. B.* filij in *Psal.* 48. *Augustini* lib. de duabus animabus, cap. 4. qui etiam lib. 1. retractat. cap. 5. retractat quæ de animatione mundi, & lib. 2. cap. 7. alserit quæ de animatione Cælorum scripserat, posse figurate intelligi. Propter quas autoritates *D. Bonaventura* oppositum existimat erroneum: quæ sane censura non debet videri grauis, cum *D. Hieronymus* in *Denteron*, illam sententiam inter *Origenis* numeret errores, & ab *Epiphano*, ac *Irenæo* inter *Marci* dogmata damnata: & *Iovinus* in *Summa Conciliorum* refert hæc verba ex *S. Synodo*: *Si quis dicat Cælum, Solem, Lunam, Stellas, & aquas, quæ supra cælos sunt, animantes quasdam esse, ac materiales virtutes anathema sit.*

41 *Fundamentum* principale à ratione est, quod nullum sit vestigium animationis in illo, nec vlla prorsus ratio, aut experientia, aut autoritas, unde colligi possit, quod sit animatum; gratis ergo id alseritur, præsertim contra torrentem Doctorum.

Probat *Conimbricensis* conclusionem: quia anima Cæli esset in qualibet eius parte: sed est absurdum, quod vna anima posset esse in tam vasto loco, quæ occupatur à Cælo, quia supremus Angelus non posset simul tantum spatij occupare.

Contra, quia si anima Cæli diceretur diuisibilis, aperte falsa est minor: sicut enim forma substantialis Cæli, imperfectior anima de facto, secundum omnes debet occupare illud spatium, cui anima similiter diuisibilis, id facere non posset: quod si anima Cæli diceretur indiuisibilis, etiam negari deberet minor, quia quandoquid esset ordinata ad informationem tanti corporis, deberet etiam tantum locum occupare. Quod ad Angelum vero attinet, omnino incertum est quantum possit spatij tenere, & si

FFF z

Cælum
non est
animatū

non posset tantum quantum illa anima, non esset inconveniens, quia non esset ex natura sua ad hoc ordinatus.

25. *Probat secundum*, quia anima est actus corporis organici: Cælum non est tale corpus, neque enim habet varia organa, ergo.

Contra prima: quia quamvis definiatur à Philosopho anima esse actus corporis organici, propterea posset dici hoc fecisse, quia existimavit Cælum non esse animatos, & aliarum animarum experientiam non habuit: præter sub-lunarium, quæ omnes sunt actus talis corporis; oporteret autem hic probare quod bene definiuerit animam, quod sane facile fieri non potest, nisi probetur aliunde Cælum non esse animatos, aut si sint, nisi probetur, quod sint organizati. Vnde iuxta hoc supponendo minorem, negarent aduersarij maiorem, nec curarent auctoritatem Aristotelis magis in definitione animæ, quam in hac ipsa conclusione.

Contra secundo: quia negari posset minor, tantam enim organizationem posset habere Cælum quoad sensum nostrum, quantum habet caro nostra, quæ si informaretur anima ut posset diuinitus contingere, sentire posset absque organizatione alia.

Deinde Cæli posset habere organa diuersa, quamvis sensibus nostris non appareant propter distantiam nimiam.

Probatur aliter: quia cum proprium viuientium sit seipsa mouere, non indigerent Cæli Intelligentia assistente.

Contra: quia in primis non esset necessarium, quod cælum, si esset viuens vita vegetatiua tantum, posset mouere se localiter, nisi augendo se, & acquirendo nouas partes, ut patet: ergo ex hoc non sequeretur quod non animarentur anima vegetatiua.

Deinde motus ille circularis tam velox posset exigere Intelligentiam assistentem, posset enim fieri, quod virtus propria cæli ad illum non sufficeret.

Denique eatenus constat Angelos assistentes, quatenus constat cælos non esse animatos: ergo non debet probari ex assistentia Intelligentiarum inanimatio cælorum. Aliæ probationes eorumdem Authorum coincidunt cum iam examinandis.

Probatio
quod non
habeant
animam
vegetati-
uam.

26. *Probatur quarto* ab iisdem, & aliis descendendo ad omnes species animarum in particulari: & primo, quod non habeant animam vegetatiuam, quia alias deberent se augere, & sic tanto tempore porrigerent se in latius locum, & quotidie excrementa defluerent.

Confirmatur: quia quæ possunt nutriri, & augeri, possunt corrumpi.

Hac probatio non sufficit; quia homines ipsi, qui habent sine dubio animam vegetatiuam, quando peruenerint ad debitum terminum non possunt se ulterius augere; Cæli autem ab initio receperunt debitum terminum.

Deinde, quamvis possent se augere, si applicaretur debita materia, de facto tamen ob defectum talis materiae non augerent se.

Præterea, quamvis augerent se de facto, non deberent excrementa vlla apparere, quia totam substantiam ex qua augerentur, possunt in suam substantiam transmutare; & quia si eiecerent excrementa, possent euanescere antequam peruenirent ad cognitionem nostram.

Ad confirmationem, qui dicerent cælos esse animatos anima vegetatiua, posset concedere sequelam, imo multi de facto absolute id concedunt, de quo postea.

Præterea, quando augmentum fieret absque depredatione partium, & non in ordine ad restaurationem, ut posset in hoc casu dici contingere, non esset necesse, quod id, quod augmentari posset, posset corrumpi.

Mellior
probatio

27. *Mellior probatur* hoc de anima vegetatiua, quia inutilis esset cælo, præsertim si esset incorruptibilis: quia quandoquidem ab initio debebat recipere iustam suam magnitudinem nec postea aliquam partem deperdat, ad nihil prorsus deferuiret illi virtus nutritiua aut augmentatiua: quod si etiam esset corruptibilis, ac de facto corrumpetur, sufficeret ipsi virtus generatiua, qualis assignatur igni & aquæ, quæ virtus non arguit vegetatiuam animam.

Secundo quod non habeant animam sensitiuam probari

solet: quia sensatio indiget calore, qualem non habent cæli: deinde indiget organis particularibus.

Confirmatur: quia sensitiua supponit vegetatiuam; sed cæli non habent vegetatiuam; ergo nec sensitiuam.

Confirmatur secundo: quia omnes sensus alij fundantur in tactu, & tactus in temperie primarum qualitarum, qualem non habent cæli.

Confirmatur tertio, quia sensus sunt dati animatis à natura vel propter disciplinam, vel propter salutem: ad neutrum deferuiunt cælis: ergo non sunt ipsis dandi.

28. *Responderi* facile potest imprimis, non esse certum, quod omnis sensatio indigeat calore: deinde non est certum, quin cæli sint calidi, & habeant organa sufficientia ad tactum, quemadmodum habet caro.

Ad primam confirmationem respondeo non esse certum, quod omnis anima sensitiua sit etiam vegetatiua, aut præsupponat vegetatiuam: & quamvis in sublunaribus ita contingat; non propterea statim sequeretur, quod idem dicendum esset de cælestibus.

Ad secundam confirmationem responderetur non probari facile, an tactus omnis prærequirit talem temperiem, nec probatur sufficienter, quod talis temperies non sit etiam in cælo; nec inde sequeretur eius corruptibilitas; nec denique probatur sufficienter quod alij sensus omnes fundantur in tactu.

Ad tertiam confirmationem dico, sensus non solum ad illos fines datos animalibus, sed etiam ad delectationem, quam percipiunt ex sensibilibus gratis.

29. *Tertio probatur* de intellectu, quia res omnino materialis nequit intelligere: tales sunt cæli: ergo.

Confirmatur: alias essent capaces meriti, & demeriti, ac etiam visionis beatificæ, ad quam tamen soli Angeli, & homines sunt conditi.

Respondetur negando minorem: si enim constarent anima intellectiua, non essent omnino materiales, magis quam homines; & supponere, quod essent tales hic, est manifeste petere principium.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam, quia non implicat creatura aliqua, quæ posset intelligere aliqua obiecta, quamvis non posset intelligere omnia, & quamvis non haberet voluntatem liberam; quod si tales dicerentur Cæli, manifestum est, quod neque deberent esse capaces meriti, ac demeriti, nec possent videre Deum.

Deinde quamvis possent videre Deum, non esset necessarium ut ad hoc eleuentur aut ordinarentur de facto: est enim gratia particularissima, quod ipsi homines, ac Angeli sint ad hoc eleuati.

Rursus quamvis essent capaces meriti ac demeriti, non tamen meriti respectu cæli, nisi ad hoc eleuentur aut ordinarentur.

Denique probandum esset cælos non posse videre Deum, ratione aliqua, quam non facile adducunt aduersarij.

Itaque probatio conclusionis consistit in autoritate potissimum, & quod non sit fundamentum vnde colligatur quod cæli sint animati vlla anima, & hoc est, quod intendit Scotus in 2. d. 14. qu. 1. dum ait, nulla euidenti ratione posse demonstrari, quod cæli non sint animati; vnde male eum propterea reprehendit Auerſa.

Obiicit: Cæli mouent se localiter ab intrinseco motu locali, etiam quando non sunt extra locum suum naturalem: ergo viuunt.

Probatur consequentia, quia quamvis aliquid, quod non viuunt, virtute intrinseca posset mouere se localiter, quando esset extra locum suum naturalem, ut patet in gravibus, & leuibus: tamen id non potest accidere, si non sint extra locum naturalem.

Respondeo negando antecedens: mouentur enim cæli ab Angelis assistentibus.

QVÆSTIO IV.

An Cælum sit corruptibile.

30. *SI* Cælum esset substantia physice simplex, hoc est, non composita ex materia prima, & forma substantiali, certum esset quod nulla ratione corrumpi posset, tam

Probatio
quod non
habeant
animam
sensitiuam

Quod non
habeant
intellectum
animam

nec quidem ab ipso Deo, capiendo corruptionem pro destructione remanente subiecto ipsius, hoc est, materia & quamvis possit si destrui, ut nihil eius maneat, sicut possunt Angeli, hoc tamen cōtere non posset virtute creaturæ vilius, si sola Diuina, quæ ut sola potest creare, sola etiam annihilare potest. Quod si Cælum sit compositum ex materia, & forma, sicut in extra dubium est quod possit à Deo, & destrui taliter, & corrumpi, etiam relicto subiecto, & ex eo aliam substantiam generando, unde in ordine ad Diuinam potentiam esset corruptibile, etiam corruptiue proprie dicta. Unde tota difficultas huius corruptionis est, in Cælum ex suppositione quod compositum sit materia, & forma sit corruptibile per aliquod agens naturæ, quod posset naturaliter ex Cælo alias substantias generare.

Prima sententia tenet, Cælum esse corruptibile ex natura sua in se, non secus ac alia corpora naturalia. Hinc tenent plurimi ex antiquis Philosophis, & fuisse Plato in *Tymæo*, proque ea citant plurimos sanctos Patres *Rurum*, & *Contra* *Augustinum*, eamque necessario teneant illi qui novas stellas in Cælis productas asserunt.

Secunda sententia est, esse quidem Cælum corruptibile ex natura sua, sed non posse corrumpi ab agente actu aliquo. Hanc tenent *Voluntarius disputans de opere sex dierum*, & ad eam reuocari possent SS. Patres, qui pro præcedenti citantur.

Tertia denique sententia est, Cælum esse ex natura intrinseca incorruptibile, tam ab agente naturali, quam etiam à Deo, quod non potest in modo dinari, licet quædam potentia absolute mirabilis corrumpi possent. Hæc est communis sententia Peripateticorum, & Theologorum citatorum apud prædictos autores eamque videntur tenere ex Patribus *Augustinus de Diuinitatibus nominibus* cap. 4. *Augustinus* 14. de ciuit. 24. *Hieronimus in Isaiam* c. 51. D. *Gregorius* 17. mor. cap. 5.

CONCLUSIO I.

31 Cæli possent esse incorruptibiles ex natura sua intrinseca, siue constarent materia eiusdem speciei cum sublunari, siue diuersa. Hæc est contra eos autores qui putant materiam primam Cæli esse diuersam speciei à sublunari,ideo enim id asserunt, quia putant aliam non posse deesse, id incorruptibilitatem.

Probatur conclusio quoad utramque partem breuiter, sed efficaciter, quia non obstante compositione ipsius ex quacumque materia possit habere aliquas qualitates conseruatiuas, quæ non haberet contrarias qualitates, neque enim in hoc est vlla per se repugnantia: sed si haberet, non posset corrumpi naturaliter, & hoc ob naturam suam intrinsecam, ergo esse posset incorruptibile ex natura sua non obstante compositione eius ex quacumque materia, si eadem, siue diuersa speciei cum sublunariibus. Probatur minor, quia agentia naturalia non possunt corrumpere substantias de facto, nisi prius destruunt, nec possunt destruere illas nisi introducendo formas contrarias: ergo si qualitates conseruatiuæ alius compositi non haberent qualitates contrarias, non posset illa composita corrumpi, & hoc ob naturam intrinsecam illius compositi exigentis qualitates non habentes vllas alias contrarias sibi.

32 Confirmatur: quia ideo substantiæ sublunares possunt corrumpi ex natura sua, quia exigunt ex natura sua qualitates habentes qualitates contrarias: ergo quod non exiget qualitates contrarias non esset ex natura sua corruptibile.

Confirmatur secundo: si non obstante quod constarent materia diuersæ speciei exigent ex natura sua qualitates conseruatiuas habentes contrarias qualitates, adhuc esset ex natura sua corruptibilis, quia posset recipere tantum contrariarum qualitatum, ut non manerent qualitates propriæ conseruatiuæ in gradu requisito: nulla autem substantia potest naturaliter conseruari absque qualitatibus conseruatiuis in gradu necessario: ergo quæuis constaret materia eiusdem speciei cum sublunari, adhuc esset incorruptibile ex natura sua, modo exigeret ex natura sua

qualitates conseruatiuas non habentes vllas qualitates sibi contrarias: Nec sane ad hoc facit quod composita materia sit huius aut illius speciei, nisi quatenus ex hoc sequatur, quod exigeret tales, vel tales qualitates, quæ non haberent contrarias, quod tamen non videtur posse competere compositioni ex ratione materiæ, sed ex ratione forme.

33 Obicitur primo: materia prima sublunaris est radix corruptionis ob appetitum, quem habet ad omnes formas, ergo quicquid includit illam, debet esse corruptibile ex natura sua, & consequenter, si Cælum esset ex ea compositum, non posset esse incorruptibile.

Respondetur primo: absolute negando consequentiam quia ad hoc, ut dicatur aliquid corruptibile simpliciter, non sufficit, quod includat radicem corruptionis, sed requiritur ulterius, quod ex natura sua non habeat impedimentum aliquod corruptionis, quod habere posset Cælum, quamuis includeret materiam primam, quæ esset radix corruptionis.

Respondetur secundo distinguendo maiorem: materia prima est sola radix corruptio is rei, negorel radix partialis, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia non sufficit, ut aliquid dicatur corruptibile, quod habeat causam partialem corruptibilitatis, sed debet habere totalem. Itaque corruptibilitas compositorum oritur, & ex eo, quod habeant materiam, quæ possit informari alia forma, & ex eo, quod habeant formas, quæ exigunt dispositiones, quæ destrui possunt naturaliter, unde si esset aliquod compositum, quod non haberet materiam primam, aut si haberet illam, non haberet formas exigentes dispositiones, quæ auferri possent naturaliter: illud non esset ex natura sua corruptibile, & hinc ostenditur, ut quorum dispositiones difficilius destrui possunt, ea minus facile possint corrumpi.

Ad id ad hoc appetitum ac inclinationem materiæ primæ ad alias formas nullo modo requiri ad corruptionem, quicquid dicatur communiter: nam quamuis non haberet talem appetitum, sed posset tamen motu, siue neutro siue violento, moueri ad alias formas: profecto constanter ipsa posset corrumpi, non minus quam potest corrumpi aqua frigida, ut frigida, per mutationem violentam ad eam calidam.

34 Obicitur secundo si Cælum constaret materia prima eiusdem speciei cum sublunari, constaret etiam quantitate eiusdem speciei, & consequenter posset calefieri, ac frigeri, ac recipere omnes dispositiones ad formas tam Elementorum quam mixtorum: ergo ex natura sua esset corruptibile, quod enim potest recipere dispositiones ad aliquam formam in gradu requisito, potest eius materia recipere illam formam, & consequenter ipsummet totum potest corrumpi.

Respondetur primo, quamuis poneretur habere materiam diuersæ speciei, adhuc non esse verisimile, quin quantitas cæli sit eiusdem rationis cum quantitate sublunari, unde hæc difficultas equè applicari potest contra incorruptibilitatem cæli, quamuis diceretur constare materia diuersæ rationis.

Respondetur secundo, in modo iudicio non posse negari quin Cælum ex suppositione, quod habeat quantitatem, possit recipere etiam alias qualitates primas, & quidem de facto recipiat calorem & sit formaliter calidum: cum enim qualitas sit subiectum capax causarum, & Sol sit causa sufficiens productiua caloris, & applicentur sufficienter quantitates calorum tam superiorum quam inferiorum, nec possit assignari vllum impedimentum, cum nihil possit impedire productionem forme in aliquo subiecto capaci, quando applicatur causa totalis effectiua, præter formam incompatibilem cum forma illa introducenda, nulla autem sit forma incompatibilis cum calore, præter frigus quale non potest reperiri in Cælo, nisi calor in illo possit reperiri, sequitur Cælum calefieri.

35 Itaque respondetur concedendo antecedens & negando consequentiam, & distinguendo probationem eius: quod potest recipere tales dispositiones modo per eas destruantur dispositiones propriæ conseruatiuæ eius concedo.

si non destruantur, nego consequentiam. Ex suppositione autem, quod cælum esset incorruptibile ex natura sua, haberet qualitates conservatiuas, quæ non possent destrui per vllas alias dispositiones ad quascunque alias formas, & consequenter quamuis introducerentur, non deberet corrumpi: cuius ratio esse potest optima, quod non deberet potius agens productiuum istarum dispositionum habere virtutem productiuam formæ, ad quam disponent, quam agens conservatiuum aliarum dispositionum conservatiuum alterius formæ, habere virtutem conservatiuam illius alterius formæ; Imo potius deberet alterum agens conservare priorem formam, quia melior est conditio possidentis ceteris paribus. Ex quo patet non esse inconueniens, quod dentur in eodem subiecto dispositiones diuersæ ad duas formas incompatibiles simul & semel quando ipsæmet dispositiones non sunt contrariæ, nec incompatibiles.

Hinc patet quomodo optime posset ostendi, quæ ratione cælum haberet esse incorruptibile de facto ex natura sua intrinseca in ordine ad quancunque causam naturaliter agentem, & in ordine ad ipsum Deum etiam quantum agit secundum potentiam ordinariam, modo constat de facto, quod esset incorruptibile: & sane melius hoc modo ostenderetur, quam recurrendo ad vniõnem indissolubilem; neque enim vniõ habet esse indissolubilis naturaliter, nisi quatenus naturaliter nõ potest introduci forma incompatibilis cum forma vnita in subiecto istius formæ, vt patet: non potest autem prouenire ab vniõne formaliter quod alia causa non posset producere talem formam, sed ex eo, quod non detur talis forma incompatibilis, aut quod nulla causa possit ipsam producere, aut quod subiectum non sit capax ipsius: ergo ad aliquod ex his principiis recurrendum est potius quam ad illam vniõnem.

CONCLUSIO II.

Quamuis cælum corrumpatur in die Iudicii aut postea, & hoc etiam mediante actione ignis, non sequitur inde, quod cælum esset ex natura sua corruptibile. Hæc est contra omnes Authores, qui tenent primam & secundam sententiam ex eo, quod Scriptura, ac Patres videantur dicere cælos esse corrumptos de facto.

Probatur conclusio: quia illa corruptio posset fieri à Deo miraculose, sicut fieret corruptio eorum facta hodierno die.

Confirmatur: quia ex eo, quod habetur in Scriptura Demones, & animas damnatorum comburi, ac torqueri ab igne, non sequitur, quod aut Angeli aut animæ sint ex natura sua combustibiles ab igne aut etiam receptui caloris aut vllius qualitatis materialis ab igne producibilis: nec sequitur, quod ignis sit ex natura sua combustus eorum, omnes enim fatentur, aut eos nulla ratione pati posse physice ab igne, vt tenent Scotistæ; aut si possint ab eo physice pati, nõ tamē virtute naturalis ignis, sed propter eleuationem aliquam supernaturalem eius: ergo quamuis habeatur in Scriptura, quod Cælum sit corrumptum aliquando, non sequitur inde quod sit corrumptum ex natura sua, aut quod possit aliquod agens creatum aut etiam increatum secundum potentiam ordinariam ipsum corrumpere.

Confirmatur secundo, quia id quod fit magis ordinarie, & sæpius, potius deberet dici fieri naturaliter & secundum potentiam ordinariam, quam quod fit semel tantum: sed combustio damnatorum fit singulis diebus, & corruptio illa, si fiet, non fiet vnquam nisi semel tantum: ergo si illa non dicatur fieri naturaliter, nec hæc etiam debet dici fieri naturaliter, nisi id constet ex alio capite, quam ex eo quod aliquando constet esse futura.

Confirmatur tertio, habetur in Scriptura futuram resurrectionem mortuorum, homines virosos intuitus, & beatificæ Deum; tamen non inde sequitur alterutrum ex his futurum naturaliter: ergo ex eo, quod diceretur cælos corrumptos, non sequitur id futurum naturaliter.

Probatur secundo: mutatio alicuius rei facta in vno instanti aut tempore, in quo non est dispositio aliqua noua

ad illam, aut applicatio vllarum causarum naturalium, quæ ante non fuit, quando non erat illa mutatio, non debet conferri naturalis, sed supernaturalis ac extraordinaria: aut si sit naturalis, debet conferri supernaturali, quod ante nõ fuisse: sed non est verisimile vllam dispositionem aut applicationem causarum naturalium futuram in, aut post diem Iudicii, quæ exigeret corruptionem Cælorum physice, quæ dispositio aut applicatio non fuit antecesserit aliquando in decursu totius anni, quo præcesserit à condito mundo: ergo non est dicendum, quod illa corruptio oriatur tum naturaliter, aut ex natura Cælorum, aut ex adiuitate causarum secundarum, aut ex concursu ordinario physico Dei, quem præstare debet secundum legem ordinariam iuxta exigentiam causarum secundarum; aut si id dicatur, debet dici, quod miraculum sit, non præcessisse eam corruptionem antecesserit.

Confirmatur: inde colligi potest miraculum esse, quod ignis applicatus non comburat stupam dispositam, quia petit ex natura sua talem dispositam, & inde hoc colligi potest, quia semper solet comburere sic applicatus, nisi in casu aliquo rarissimo: & inde colligi potest, quod annihilatio Angeli esset miraculosa si fieret hodie, quia si conaturaliter fieret, deberet fieri ante, cum nõ sit maior ratio, cur fieret hodie quam ante: ergo quandoquidem Cælum ex natura sua petat conservari vsque ad diem Iudicii, & non negetur ipsi concursus conservatiuus, nisi semel tantum; nec maior ratio sit ex natura physica sua, aut aliarum rerum, cur tum potius quam ante corrumpi deberet, sequitur quod corruptio tum futura sit miraculosa, & consequenter ex ea non debet colligi, quod Cælum sit ab intrinseco corruptibile naturaliter, aut etiam ab intrinseco.

Hinc manifeste patet, male colligere dictos authores, contra quos est conclusio, corruptibilitatem naturalem, siue intrinsecam Cælorum, ex eo quod Scriptura, ac Patres dicant eos aliquando corrumptos ac conflatos. Patet etiam male alios authores negare Cælos corrumptos de facto, ex eo quod inde sequeretur Cælos esse ex natura sua corruptibiles naturaliter, quia quamuis corrumperentur aliquando, posset id contingere miraculose. Et sane id congruentius diceretur, quam quod fieret naturaliter si non esset à iudicio principium vnde alterutrum colligeretur, quam ipsa actualis corruptio aliquando futura.

CONCLUSIO III.

Cælum secundum se totum est naturaliter incorruptibile sic, vt supposita dispositione rerum, quæ est de facto, non possit naturaliter contingere, vt secundum se totum corrumpatur. Hanc credo debere esse communem omnium, & propter eos, qui dicunt, quod aliquando naturaliter corrumpetur.

Probatur autem manifeste: quia non possunt vllæ causæ ex his, quæ de facto productæ sunt applicari Cælo sic, vt possent ipsum totum corrumpere; neque enim possunt, manente hac rerum dispositione, applicari alio modo, quam de facto aliquando applicatæ sunt: ergo cum de facto non potuerint corrumpere vllam notabilem partem Cælorum decursu totius mille annorum, non potest fieri vt vnquam sint applicandæ sic, vt possint totum corrumpere.

Confirmatur: quia de facto nec terra ipsa, nec aqua, nec mixta omnia possunt naturaliter quoad se totum corrumpi: ergo multo minus potest Cælum secundum se totum naturaliter corrumpi.

CONCLUSIO IV.

Probabilius est de facto Cælum non posse corrumpi quoad vllam etiam partem sui: sed inde tamen præcise non sequitur quin quantum est ex natura sua sit corruptibile, & se de facto dentur aliqua causæ secundæ, quæ possent ipsum quoad aliquas partes corrumpere. Hæc quoad primam partem est communissima inter eos, qui absolute cælos incorruptibiles vocant, & speciatim est contra eos authores qui dicunt de facto factas fuisse corruptiones in cælo quos authores sequitur expresse Camerarius qu. 24. m. 5.

Secunda

Male a
feritur
in corrup
tibilem
cælum
ex
vniõne
indissol
ubili.

Quamuis
cælum
corrump
atur
in die I
udicii p
actione
ignis,
posset
esse ex
natura
sua incor
ruptibi
le.

Cælum
candū
se totum
est natu
raliter
corrumpi
bile.

Probabi
lus Cæ
lum non
posset
de fa
cto cor
rumpi.

Secunda pars est contra multos ex ijs, qui tenent primam partem, & ex eo, quod de facto non fuit facta tota corruptio vilius partis cæli, colligunt illud ex natura sua esse incorruptibile, & ex defectu virtutis naturalis, quæ possit ipsum quoddam villam partem destruere.

39. Probatur prima pars: si posset de facto corrupti naturaliter per causas secundas vllas, posset de facto applicari talis causa: si posset naturaliter applicari, verisimile aut potius certum est quod tot annorum decursu aliquando applicarentur: ergo si posset applicari aliquando, tunc a plicare, & eque enim apparet quomodo vlla causa naturaliter de nouo applicari posset ad corruptionem cæli, quæ aliquando non sint applicata: et non sunt hactenus applicatae tales causæ: ergo non possunt naturaliter applicari. Probatur subsumptum: quia alias de facto essent corruptiones factæ in cælo: quod est falsum, tum quia nulla profus experientia habetur quod sint factæ tales corruptiones, sed potius quod nullo ad experientiam & rationem apparet contrarium, ut patet ex solutione experientiarum, & rationum, quibus mouentur aduersarij: tum etiam, quia communis sententia Patrum, Theologorum & Peripateticorum tenet oppositum.

Probatur alij hanc primam partem: quia si posset destrui de facto destrueretur, quoad aliquas partes cæli Luna per elementum ignis sibi contiguum, imo quoad multas & notabiles partes: quod est contra experientiam.

Hæc probatio non valet, non solum, quia incertum est, an elementum ignis sit in concavo Lunæ de quo suo loco; sed etiam, quia quauis esset, adhuc posset contingere quod non posset destrui cæli sicut nec potest destrui cineres, & sicut non destruit aer in sibi vicinū, quod ad vllam notabilem partem, & hoc vel ex eo, quod non possit destrui re qualitates communes naturales cæli, licet alia agētia possint si applicata fuissent: vel ex eo, quod sit validior in eo loco, ac parum potius operetur actius, & quod cælum possit facile eius actiuitati resistere.

40. Probatur secunda pars: quia posset esse incorruptibile de facto ex eo, quod de facto non posset applicari illi aliqua causa, quæ alias esset corruptiua ipsius si applicaretur: ergo ex eo, quod de facto non posset corrupti non sequitur quod ex se sit incorruptibile, aut quod non sit aliqua causa, quæ posset corrumpere, si esset applicata.

Confirmatur: quia illa pars terre, quæ est vicina centro terre, non potest corrupti de facto ex eo, quod de facto non possit applicari naturaliter causa corruptiua, quāvis illa pars ex se sit eiuſdem rationis ac partes alie terre, quæ corruptuntur, atque adeo ex se posset corrupti, & quauis detur causa corruptiua ipsius, si applicaretur: ergo ex eo, quod de facto cælum non possit corrupti quoad vllam partem, non sequitur quin ex natura sua sit corruptibile.

41. Obicitur prima: Virtus finita nequit persistere in infinito tempore: sed virtus cælorum est finita: ergo nequit persistere in infinito tempore, & consequenter debet esse ex natura sua aliquando corruptibile.

Hæc argumentum potest proponi etiam contra præcedentem conclusionem, & si valeret probaret Angelum ac animas rationales posset naturaliter annihilari, quia naturaliter nequirent sepe persistere: unde nego antecedens: quia enim ratione potest persistere duobus diebus, posset infinitis, & debet naturaliter nisi sit aliqua ratio disparitatis, cur tot diebus conservaretur potius, quā tot alijs.

Obicitur secundo, quod contrarias subit motiones, si agitur ac labellatur; si herget cælestes contrarias subeunt motiones, si mouentur enim ab Oriente ad Occidentem, & e converso.

Respondetur negando maiorem nisi ex illis contrarijs mutationibus sequatur, quod perdant dispositiones conseruatiuas.

42. Obicitur tertio, & est fundamentum potissimum oppositæ sententiæ: de facto visæ sunt mutationes substantiales in cælo, quæ saluari non possunt absque corruptione aliquarum partium cæli: visæ enim sunt in ipso nouæ stellæ, tum olim tempore Hypparchi; tum nostra ætate anno 1571. & anno 1600. ac 1604. quin & S. August. ex Varrone refert stellam Veneris mutasse colorem, magnitudinem, & cursum.

Respondetur communiter, negando antecedens cum sua probatione: ad illas aut experientias dicunt aliqui illas non fuisse veras stellæ, sed cometas productos infra cælum Lunæ.

Sed contra, quia Stella visa anno 1572. in signo Cassiopeæ semper tenuit eundem situm, ac distantiam cum stellis fixis in remotissimis mundi partibus, quod nunquam recidit Cometa. Deinde, quia ratione per sua instrumenta Astrologi cognoscunt villam stellam esse alia altitrem, cognouerunt illam stellam supra Lunam fuisse, unde non potest dici, quod fuerit infra Lunam.

Alij dicunt illam stellam visam in Cassiopea (& idem de reliquis dicendum) non fuisse nouam, sed antiquam, quæ tamen non poterat ante videri propter paruitatem, potuisse vero tum propter ingentem expirationem terrestrium copiam, quæ vixit eo tempore.

Contra, quia præterquam quod gratis asseritur tantam multitudinem expirationum fuisse tum, quæ nunquam ante fuit nec postea: & quod non possit dari vlla causa naturalis, unde id oriri posset: adhuc qua ratione posset deservire, ut videretur illa stella, quæ ante non poterat videri cum tanta claritate, debet etiam deservire, ut alie stellæ clarescere & magnæ viderentur: at hoc est falsum, ergo & illud.

43. Respondetur ergo aliter primo negando antecedens cum sua probatione, & dicendo, quod illæ stellæ potuerint produci à Deo in cælo sine destructione vilius partis ipsius, ponendo scilicet illas penetratiue in aliqua parte ipsius. Deinde posset fieri quod non fuit tū vlla substantia producta à Deo, sed quod produxerit tantū lucis in aliqua parte Cæli, quantum sufficeret, ut appareat et instar stellæ.

Respondetur secundo distinguendo antecedens: quæ non possent fieri absque corruptione aliquarum cæli partium, quæ si retnaturaliter, nego antecedens; quæ fieret naturaliter aut supernaturaliter, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia ex eo, quod corrupteretur cælum quoad aliquas partes de facto supernaturaliter & miraculose, non sequitur quod posset corrupti naturaliter, quoad vllam partem, ut est euidentis.

Deinde iuxta has duas responsiones, recurrendum esset ad Deum, tanquam ad authorem extradiuinum & miraculo viliarum stellarum; sed hoc non est Philosophicum, quoties potest aliter absque inconuenienti, quomodo produci possint naturaliter: potest aut assignari absque inconuenienti, quomodo fieret naturaliter, si dicatur cælum esse corruptibile, quoad aliquas partes: ergo non sunt bonæ responsiones.

44. Respondetur concedendo maiorem, quemadmodum recurritur ad ipsam, nunquam ad causam illius stellæ quæ Magos perduxit ad Præseppe, in quo Christus natus est: nego autem minorem pro secunda parte; quia quamuis cælum esset naturaliter corruptibile, secundum aliquas partes, non apparet quomodo naturaliter illæ stellæ producerentur in ipso: neque enim excogitari potest aliqua applicatio particularis causarum illarum, quæ fieret tum, & conseruaretur tanto tempore, quanto durauit illa stella, & nunquam ante, nec post facta fuit: & sane uto ipsæ Cometas generatos sub Luna in aere corruptibili, non produci naturaliter, ob eandem rationem, saltim sepe.

Confirmatur huc, quia Cometa huiusmodi semper portant aliquos effectus futuros: ergo non potest iporum productio bene refundi in causas secundas, quæ ignorant futurum, in talium effectuum, unde sine dubio melius ad Deum ipsum recurritur, quam ad eorum authorem. & ita tenent Conimbricenses, Ruinus, Arriaga, & alij.

CONCLUSIO VLTIMA.

45. Probabilis est calos esse ex natura sua quoad omnem partem incorruptibiles naturaliter. Hæc est communior & probatur: tum quia ad pulchritudinem maiorem vniuersi spectat sine dubio, quod sint in ipso corpora incorruptibilia naturaliter: tum quia nihil arguit oppositū, tum denique, quia id confirmius est sanctis Patribus citatis præterea sententia, quibus in hoc non aduersatur alij Patres citati pro prima sententia. Nam quamuis dicat Calos corruptendos, non inde sequitur eos velle, quod naturaliter

Cometa
non pro
ducitur
naturaliter.

Probabit
lucis esse
ex natura
sua incorruptibiles.

Non ob
stante
eius de
facto non
posset
corrupti
nec esse
naturaliter
corruptibile.

Experientia
probat
corruptibile
cæli.

naturaliter corruptibiles: imo si qui ex illis dicunt, quod sint ex natura sua corruptibiles, possunt commodè exponi in eo sensu, ut velint tantum, quod sint ex natura sua corruptibiles, quatenus non repugnat ipsis ex natura sua corruptantur: non vero ut velint quod sint ex natura sua corruptibiles sic, ut possint quantum attinet ad naturam suam, per actionem vltius causæ naturalis naturaliter agentis corrumpi.

46 *Quæres*, an de facto cælum aliquando corrumpetur.

Respondet, quandoquidem plures sancti Patres teneant partem affirmatiuam, id est scilicet qui citati sunt pro prima sententia supra posita, & alij priores teneant negatiuam, & res ipsa sit dependens à voluntate Dei, non vero à ratione naturali, difficile esse asserere ab olute alterutra parte, ac propterea consultius esse utramque pro probabilibus, aut incerta habere. Et sane utraque pars habet fundamentum magnam in Scripturam imprimis pars affirmatiua colligi posse videtur ex 2. Petri cap. vlt. vbi habetur: *aliæ autem quæ nunc sunt, & terra eodem verbo repositæ sunt igni reseruatæ in diem Iudicii*: & postea *Aduentus autem dñi, ut sit, in quo Cæli magno impetu transierint Elementa vero calore soluentur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur*: & postea: *Cum igitur hæc omnia dissoluenda sunt, quæles oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes & properantes in aduentum dñi Domini per quem Cæli ardentes soluentur, & Elementa ignis ardore telescent, nouos vero Cælos & nouam terram secundum promissam ipsius expectamus*. Cum ergo dicat omnia, de quibus ante mentionem fecerat, dissoluenda, mentionem autem antea fecerit Cælorum, & cum expresse dicat, quod cæli ardentes soluentur, & cælos nouos dando eorum loco, videtur colligi corruptio cæli; nec hæc dissolutio, nisi satis violenter potest intelligi de dissolutione aliqua, quæ fieret per transmutationem aliquam accidentalem, quatenus scilicet cæli & elementa tum ornarentur melioribus accidentibus; ex hoc enim non nisi impropiissime dicerentur dissolui. Neque etiam nisi satis violenter potest per cælum intelligi aerem, quia aperte contraponitur cælum elementis, tum quia licet aer vocetur cælum, ut in illo loco volucres cæli, tamen non solet vocari cæli numero pluri.

Altera etiam pars fundatur in Scriptura, ut patet ex locis, quibus supra probauimus perpetuitatem mundi.

QVÆSTIO V.

An Cæli sint fluidi, vel solidi.

47 *Sensus* quæstionis est, an cæli sint talis naturæ, ut per seos alia corpora transire possint absque penetratione, sicut per aquam transeunt pisces & aues per aerem, aut vero sint ita solidi & duri, ut lapides, ferrum, similiaque, per quæ tali modo alia corpora transire non possint: si primum dicatur, erunt fluidi; si secundum, solidi.

Prima opinio est, cælum quoad illam etiam partem, quæ stellatum est stellis fixis, hoc est ipsæ, quæ semper in eundem ordinem seruant, esse fluidum. Hanc tenere multi antiqui Philosophi teste *Aristotele 2. de celo*, quos sequitur *Cambrarius q. 24.*

Secunda sententia est cælum stellatum esse solidum, reliquos vero inferiores esse liquidos. Hanc tenent cum aliquot antiquis nonnulli iuniores.

Tertia sententia est, cælum esse mediæ naturæ aliquid fluiditatis participans. Hanc videtur tenere *D. Bonauent. in 2. d. 12.*

Quarta sententia, eaque communissima est, cælos omnes esse solidos.

Antequam resoluitur hæc difficultas, aduertendum est soliditatem, aut liquiditatem cæli nihil protus inuare aut impedire incorruptibilitatem, posset enim esse incorruptibile, siue fluidum esset, siue solidum, & posset esse corruptibile, non obstante fluiditate aut soliditate.

CONCLUSIO I.

48 *Nulla ratione aut autoritate Scripturæ, aut Patrum conuincitur Cælum esse solidum, aut fluidum, aut partim solidum, ac partim fluidum.* Hæc re ipsa fortassis est communis: quamuis enim plures authores absolute dicant Cælos esse solidos, & plures alij fluidos, & aliqui,

partim fluidos, partim solidos; tamen non reperio vllum d'cere, quod id certo constet siue ratione, siue autoritate, quæ quis non posset negare absque vlla mala nota. *Probat*ur solvendo rationes omnes ac autoritates, quæ pro quolibet parte adduci solent.

Argumenta pro soliditate solvuntur.

49 *Prima autoritas*, quæ adducitur pro soliditate est, quod Cælum vocetur in Scriptura Firmamentum, & mentio fit de tota illa parte, in qua stellæ omnes tam fixæ, quæ errantes reperiuntur: nam in firmamento dicuntur Sol, & Luna, & Stellæ posite esse: sed hoc nomen Firmamentum soliditatem denotat: ergo.

Confirmatur ex iob 37. *Tu forsitan fabricatus es Cælos qui solidissimi quasi æs fusi sunt.*

Confirmatur secundo, qui ad Hebræos 4. Christus dicitur Cælos penetrasse: quod non esset necessarium, si essent fluidi.

Respondetur facile primo hinc non sequi, quin partes Cæli, per quæ mouentur astræ, sint fluidæ, quia adhuc, hoc non obstante, Cæli possent dici simpliciter solidi, quia longe maior pars eorum esset solida.

Confirmatur hoc: qui per firmamentum secundum *Aneriam*, qui vititur hac probatore non solum intelligitur Cæli, sed etiam inter aerem est fluidus: ergo non est necessarium, ut firmamentum quoad omnem partem sit solidum, prout de solido hic arguimus.

Respondet secundo negando consequentiam, quia nomen Firmamenti non necessario significat soliditatem oppositam fluiditati, sed posset optime significare firmitatem, & perseverantiam in eadem dispositione absque alteratione aliqua corruptiva: hoc autem posset competere Cælo, quamuis esset substantia fluida.

Ad confirmationem respondet similiter Cælum posse vocari solidissimum, quasi æs fustum, propter stabilitatem incorruptibilem, continuationem, expansionem: quas tamen conditiones posset habere quamuis esset fluidum: ergo non sequitur ex illo quod Cæli sint solidi in sensu presenti. Deinde verba illa sunt verba *Helii* amici *Iob*, cui non constat altitudo Spiritum sanctum in omnibus, quæ locutus est sic, ut non posset errare.

Cambrarius addit sequenti capite, ipsum à Deo increpatum tanquam inuoluen em sententias sermonibus imperitis. *Quis est*, inquit Deus, ille inuolvens sententias sermonibus imperitis: quod si verum esset, perfectio locus hic non deberet villatione vrgi: sed omnino videatur potius argui eo loci *Iob* quam *Helii*, ipsi enim loquuntur, & ipse respondet.

Ad secundam confirmationem respondet, Christum potuisse Cælos penetrare, quamuis essent fluidi, etiam penetratione proprie dicta, & sic citius peruenitur ad Cælum extrinsecum, quam alias potuisset transeundo abque penetratione propter resistentiam corporis fluidi.

Deinde quando dicitur penetrasse, non est necesse, ut id intelligatur de penetratione proprie dicta, sed de tali, per quam transiret Cælos: quod sensu ferrum dicitur penetrare lignum, & milites dicuntur penetrare interiora aliquius regni. Sic autem intellecta penetratione, locus hic non est ad propositum.

50 *Probat*ur eadem soliditas ratione, quia si cælum esset fluidum, non tenerent astræ fixæ inter se semper eandem distantiam, nec errantia tam uniformem ordinem in suo motu tam quoad se, quam quoad astræ fixas: non enim apparet quomodo in corpore fluido, in quo facile posset vel eleuari vel deprimi, tam uniformis motus tanto tempore durare posset.

Quod si dicatur hoc fieri per assistentiam Angelicam.

Contra, quia quamuis septem Planetarum motum ascriber possemus Angelis assistentibus, tamen omnino videtur distantiam illam immutabilem, quæ seruatur inter tantam multitudinem syderum non errantium, non posse commode Angelis attribui, nisi multiplicentur plures Angeli, qui valde attendant ad eas conseruandas semper eo ordine, dum vel Cælum fluidum, in quo sint mouetur simul cum illis, vel illæ ipsæ moueantur in Cælo.

Deinde, difficile valde apparet quomodo Angelus deferret per spatium circulare tam ingens in corpore fluido Planetarum.

Quamuis
Cælum
esset fluidum
posset esse
corruptibile.

Non tamen
stat certo
esse fluidum
dicitur, aut
etiam solidum.

Prima
necessario
pro solidi-
tate
cæli.

Planetam motu tam regulari ac recto, & id omnino ingentem videtur exigere attentionem.

51 *Respondetur* hanc probationem non virgere eos qui dicunt Cælum esse totum ex solidum quoad illam partem, in qua sunt stellæ fixæ, & etiam quoad reliquas partes præter Canales illos, in quibus mouerentur Planetæ; si enim hi canales essent repleti corpore fluido, facile motus illi Planetarum esse possent uniformes, nec Cælum totum quoad omnes partes esset solidum.

Deinde, quidquid sit, an possit motus tam uniformis fieri per corpus fluidum tam ingens virtute creata, certe in creatura Dei virtute fieri posse nemo dubitat; unde ergo constat certo quod non moueantur ab ipso Deo immediate stellæ per Cælum? *Rursus* quamvis difficile sit ut ministerio Angelico motus ille ita gubernaretur per corpus fluidum, tamen non constat aliquo argumento certo, quin ita fieri possit.

Argumenta pro fluiditate solvuntur.

52 *Iam* veniamus ad argumenta probantia Cælos esse fluidos. Primum est ex autoritate Patrum, qui videtur dicere Cælos non moueri, sed astra, & hæc in Cælis non esse fixa, sed posita ita *Iustinus Martyr*, *Eusebius Emysenus*, *Gregorius Nyssenus*, *Chrysostomus*, & alij quos citat *Camerarius*, & *Arriaga*: sed hoc non esset verum, si Cæli essent solidi; ergo sunt fluidi.

Respondetur negando minorem, possent enim astra in Cælis solidis immotis moueri, modo in illis reperirentur canales, qui vel vacui essent vel pleni substantia aliqua fluida, & si i a mouerentur non essent fixa in Cælis: sed non est adeo certum, quin possint in Cælo dari canales alterutro ex his modis.

Deinde sic possent moueri, & non esse fixa in Cælis, si penetrarent Cælos, nec adeo certum est quin penetrare possint ipsos, siue ex natura sua, siue ex dispositione Diuina ad bonum vniuersi.

Probatum secundo: non possunt commodè cum soliditate Cælorum explicari omnes mutationes, quæ cernuntur in motibus Planetarum, qui nunc vicinissimi sunt remotius se habent: ad inuicem, nunc propius ad terram, nunc à terra altius apparent.

Respondetur negando sequelam, quia possent saluari per canales, in quibus essent, vel non essent corpora fluida, vel per penetrationem, ut paulo ante dixi.

Probatum iam quod sint partim solidi, partim fluidi; quia alias non possent saluari commodè motus Planetarum absque multiplicatione magna Cælorum, aut vacuo, aut penetratione: sed nec illa multiplicatio nec vacuum nec penetratio admitti debet: ergo dicendum est Cælos esse partim solidos, partim fluidos.

Respondetur negando minorem quantum ad hoc quod non constet certo, quin minor sit falsa quoad quamcumque partem eius.

CONCLUSIO II.

53 *Probabilis est* Cælos non esse totaliter liquidos, etiam quoad illam partem, in qua sunt Planetæ. Hæc est expresse contra *Camerarium*, & *Arriagam*.

Probatum: Probabilis est Deum non mouere immediate Planetas, sed adhuc adhibere ministerium Angelicū, nisi astra ex natura sua habeant virtutem mouendi se: sed si astra, siue à se, siue ab Angelis moueantur, est omnino valde difficile quomodo possint moueri tam uniformiter per corpus fluidum: ergo si potest excogitari alius modus facilior, ille modus probabilior censendus est: sed facilius moueri possunt cum illo uniformitate, si Cæli dicantur aut totali ex solidi ac multiplicati, aut quoad partem solidi, ac quoad partem fluidi: ergo probabilis est quod non sint totaliter fluidi, etiam quoad partem correspondentem omnibus Planetis.

54 *Obiicit* pro *Camerario* loca Patrum asserentium stellæ non esse fixas in Cælo: sed essent, si Cæli non essent fluidi, neque enim alias possent moueri per Cælum, saltem Cælis immotis.

Respondetur negando minorem, quia possent moueri per canales aut vacuos, aut plenos corpore fluido, aut penetrando Cælos.

Dices non esse probabile quod astra possint penetrare Cælum, nec etiam quod detur in Cælo vacuum: ergo.

Respondetur, si non sit id probabile, tum dicendum quod astra moueantur per canales repletos corpore fluido, unde nego consequentiam. An autem id sit probabile necne, postea dicam.

Obiicit pro *Arriaga*. Si Cælum Planetarum non esset liquidum, quoties moueretur quilibet Planeta, deberet ingens machina totius Cæli, in quo esset, moueri: sed hoc videtur inconueniens: ergo non est dicendum.

Respondetur negando sequelam, quia posset in ipso moueri Planeta per loca siue vacua, siue repleta corpore fluido, siue per penetrationem.

Respondetur secundo negando minorem, de quo postea iterum numero 63.

CONCLUSIO III.

54 *Probabilis est* Cælum esse totaliter solidum, quoad omnes partes. Hæc est communissima sententia, eamque supponit *Dōctor* in 2. d. 14. q. 4. in cuius commentario magnam partem doctrinæ huius ante tradidi. Est utem contra *Camerarium*, & *Arriagam* & ceteros auctores trium primarum sententiarum.

Probatum primo, illa ipsa communis sententia auctoritate, à qua absque ratione virginti, qualis assignari nequit non est recedendum, præsertim cum Sancti Patres apud *Tannerum* tom. 1. de creatione mundi, quæstione 3. dub. 2. citati magis clarescunt hoc, quam oppositum, ut ipsemet *Arriaga* fateatur.

Probatum secundo: si dicantur cæli esse solidi, quoad omnem partem, Planetæ poterunt moueri ab Angelo assistente, quin ipsemet Angelus cum ipsis moueri debeat motu tam veloci ac ingenti. Si autem dicatur esse vel totaliter vel quoad partem fluidum, non poterit, neque enim motu locali potest moueri Angelus corpus à se distans, ut communiter tenetur.

Dices, posse Angelum mouere astrum per impulsum, quo impulsu mouetur Angelo distans antequam perueniat iterum ad ipsum Angelum. Fateor hoc posse dici, sed tam ingens impulsus, quo corpus tam magnum per tantum spatium moueatur, non est facile concedendus absque necessitate, qualis non est hic.

Obiicit pro *Camerario*, quod stellæ non mouerentur cælis immotis, & quod essent fixæ in cælo, cuius contrarium insinuat à Patribus.

Respondetur negando sequelam: quia possunt moueri per canales vacuos, aut penetrationem. Alia Responsio dabitur quæstione sequenti: hæc sufficit ad defendendam hanc conclusionem, prout iacet contra hanc obiectionem, & aliam supra positam ex *Arriaga*, nempe, quod si queretur maximam partem cæli moueri debere, vel moueretur vnicus Planeta longe minoris quantitatis: negatur enim sequela ob rationem iam datam.

QVÆSTIO VI.

Quot sint Cæli ac Astra.

56 *Do* sunt genera astrorum, vnum eorum, quæ vocantur errantia, seu erratica, quæ scilicet inter se non tenent semper eandem distantiam: aliud eorum, quæ vocantur fixa, quia scilicet eandem inter se distantiam semper tenent. Priora illa vocantur etiam Planetæ, & sunt septem tantum, colligunturque ab Astrologis clarissima experientia: & quantum ad Solem & Lunam, nemo est qui non videat ea dari, ac huiusmodi esse. Hi septem Planetæ appellantur: primus nobis vicinior Luna; secundus Mercurius; tertius Venus; quartus Sol; quintus Mars; sextus Iupiter; septimus Saturnus: & hunc ipsum ordinem eos inter se tenere tenent Astrologi communiter, quibus in sua arte credendum, quoties nihil habetur in contrarium. Hic autem Planetarum ordo comprehenditur hoc versu, quem memorie iuuandæ causa hic subiungere placuit.

Saturnus prior est, hinc Iupiter; inde Gradinus, Post sequitur Phæbus; Cypria quinta Venus; Mercurius sextus, verum infima, & vltima Luna est. Sed & comprehensus est ab alio hoc vnicò carmine. Post sim sum sequitur, proxima Luna subest.

Prima

Probabilis est Cælum non esse liquidum, etiam quoad illam partem, in qua sunt Planetæ. Hæc est expresse contra *Camerarium*, & *Arriagam*.

Prima sententia quantum ad numerum Cælorum, est unicuique tantum esse cælum, in quo omnes stellæ sint. Ita omnes, qui tenent cælos esse totaliter fluidos, aut partim fluidos & partim solidos; & etiam ij, qui putant astra errantia moveri in cælo per canales vacuos aut per penetrationem.

Aduertendum autem, hos autores non negare dari alios cælos, nempe Empyreum ac æthereum; sed negant solummodo dari plures cælos, in quibus stellæ aliquæ sint.

Secunda sententia est dari plures cælos, in quibus sint stellæ, & ex his aliqui nimium multiplicant Cælum numerum, asserentes tot esse cælos distinctos, quot sunt stellæ tam fixæ quam errantes; alij vero stellæ fixas omnes collocant in vno cælo, & assignant cuilibet Planete cælum suum.

CONCLUSIO I.

Dantur
plures.

57 *Absolute, & simpliciter plures cæli sunt admittendi*. Hæc apud Catholicos est extra controuersiam.

*Probat*ur aperte ex Scriptura psal. 148. *Laudate eum Cæli Cælorum* (id est omnes cæli) & omnia, quæ sunt per Cælos sunt. Ad Ephes. 4. *Ascendit Super Cælos Cælorum*. Deinde Paulus Apostolus asserit se raptum fuisse ad tertium Cælum: ergo dantur tres Cæli. Nec hanc conclusionem, ut dixi, negant autores Catholici primæ sententiæ, qui solum volunt non dari plures Cælos, in quibus sint stellæ.

CONCLUSIO II.

Dantur
octo cæli
in quibus
sunt stellæ.

58 *Dantur octo Cæli, in quibus sunt Stellæ, non cetero plures*. Hæc est communissima cum doctore in 2. d. 14. q. 4. contra autores primæ sententiæ, & contra eos qui pro multiplicatione stellarum multiplicant Cælos.

*Probat*ur secunda pars, in qua est minor difficultas: quia omnes stellæ fixæ possunt poni in vno cælo, nec ex motibus earum, aut alia ratione aut experientia vlla constat quod sint in cælis distinctis: ergo gratis multiplicantur cæli pro illarum multitudine: nec hæc pars indiget alia probatione.

*Probat*ur prima pars: quia nullus ex Planetis potest esse in eodem cælo cum alio Planeta, aut stellis fixis: ergo quilibet ex Planetis habet cælum proprium distinctum, & consequenter sunt septem cæli eo respondentes septem Planetis, & præterea aliud cælum correspondens stellis fixis. Probatur antecedens; quia si esset in eodem cælo cum villo alio Planeta aut cum stellis fixis, semper haberet eandem distantiam cum aliis Planetis aut stellis fixis, nisi vel penetraret cælos, vel pars aliqua cæli esset fluida; vel certe daretur in cælo canales vacui in quibus moueretur: sed neutrum ex his dici potest: ergo nullus Planetarum potest esse in eodẽ cælo cum aliis Planetis aut stellis fixis. *Probat*ur minor quoad primam partem, nempe quod non debeat dici quod astra errantia moueantur in cælo penetrando ipsum, prout asseruerunt aliqui antiqui, quos sequitur Petrus Iohannis Prouenzalis quodlibet 3. q. 7. Probatur inquam minor quoad hanc partem: quia quantitas est impenetrabilis naturaliter, ergo naturaliter loquendo astra non possunt sic moveri in cælo: nec dicendum est, quod supernaturaliter ac miraculose ita moueantur, quia non est recurrendum ad tam continuum miraculum absque necessitate.

59 *Contra* hanc communem probationem proposui tres replicas in commentario ad prædictam questionem Scoti: quarum præcipua est, quod non adeo constat cælos habere quantitatem, præsertim in sententia, quæ mihi quantum ad rationem probabilissima est, quod scilicet cælum sit corpus physice simplex: nam communiter quantitas dicitur proprietas materiae, & hoc intelligitur communius de materia prima: ergo cum in illa sententia non constaret cælum materia, non deberet habere quantitatem. Nec refert quod habeat partem extra partem, quia hoc posset habere absque quantitate in nostra, & communi iam sententia, asserente extensionem entitativam non haberi formaliter à quantitate, nec ita quin maneret in nostra substantia, quamuis separaretur quantitas: de quo in Prædicamento Quantitatis.

Confirmatur hæc replica: quia secundum communem

sententiam Cæli non sunt calidi formaliter loquendo: sed certe si haberent quantitatem præsertim eiusdem speciei cum quantitate nostra, difficulter posset defendi, quod non esset sic calidum, ut patet ex dictis supra: ergo ut defendatur non esse sic calidum debet dici quod non sit quantum. *Et si dicas*, quod possit esse quantum quantitate distitit speciei à solutari, quin esset calidum formaliter, quia natura talis quantitatis non esset esse receptivum qualitatum primarum, sicut est quanti as nostra solutari: eodem modo posset dici, quod non esset illa quantitas impenetrabilis, licet nostra sit.

60 *Melius ergo probatur illa prima pars* minoris: quia si cæli essent hoc modo penetrabiles: eadem difficultas esset in modo quo mouerentur astra per ipsos ac si essent flu diuinde cum propter illam difficultatem (sup additum sit Cælos non constare partibus fluidis, per quos moueretur astra, debet consequenter dici, quod astra non moueantur per ipsos mediante penetratione.

*Probat*ur eadem minor quoad secundam partem: quia non dantur tales partes fluidæ in cælo, ut præbatum est questione præcedenti.

*Probat*ur minor quoad tertiam partem, quæ est contra Hurtadum hic, non putantem absurdum esse, concedere vacuum in cælo, quia præterquam quod absque necessitate magna non debeat, contra torrentem authorum fere omnium ad niti huiusmodi vacuum, adhuc contra est, quod astrum non posset per canales vacuos moveri magis, quam per canales plenos substantiæ flu diæ, absque eo, quod Angelus assistens comitaretur ipsum: sed inconueniens videtur, quod Angelus, tam perpetuo debeat localiter moueri tanta velocitate ac per tantum spatium, si potest flu diari commode qua alia ratione astrum moueretur: potest autem si dicatur, quod habeat cælum sibi proprium, & quod moueatur eodem motu, quo mouetur illud cælum.

61 *Obijces primo*, non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed non est necessitas multiplicandi cælos, ergo. Probatur minor: quia ideo multiplicaretur quia alias non possent saluari diffomes astrorum motus: sed possent per quancumque viam ex tribus assignatis in minori: ergo non est necessitas multiplicandi illos.

Respondes negando minorem, ad cuius probationem distinguo maiorem: quia alias non possent eque bene saluari, & rationabiliter, ac per multiplicationem cælorum, concedo maiorem: quia alias non possent saluari villo modo, nego maiorem: & similiter distinguo minorem: possent absolute, & simpliciter, concedo; possent eque bene ac rationabiliter, nego minorem, & consequentiam.

Obijces secundo Chrysostomum homil. 4. in Genesim: quomodo inquit, dicunt aliqui factos multos cælos non ex Divina scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionibus, ut ita dicam, impelluntur.

Confirmatur quia si darentur plures cæli, quorum motu Stellæ mouerentur, ut asserimus in conclusione, stellæ essent fixæ in cælo, contra eundem Chrysostomum hom. 6. & 13. in Genesim dicentem: Absit ut cogitemus Deum assidue cælo astra, cernimus namque ea moveri, & de vno loco in alterum transferri.

Deinde sequeretur non astra solum, sed Cælos moveri contra eundem hom. 12. ad Populum Antiochenum: ubi ait Cælum esse fixum & immobile, Solem vero & reliqua astra in ipso circumuolui continuo.

Confirmatur secundo: quia ex modo loquendi Scripturæ de Astris, colligitur illa moveri, non vero Cælos, ut patet Ioh. 10. Sol contra Gabaon non moueris, & Luna contra vallem Aialon: steteruntque Sol & Luna. Stetitque Sol in medio Cæli, & non sustinuit occumbere. Hæc obiectio cum his confirmationibus est fundamentum Camerarii.

62 *Respondetur* Chrysostomum esse explicandum ipsi Camerario, qui fateatur tres dari Cælos ex D. P. vilo id asserente: quod tamen esset falsum, si non darentur plures Cæli. Quare sicut ipse explicat illum loqui de pluribus Cælis stellatis, cum tamen ipse absolute neget plures Cælos, ita debet permittere nobis adiungere aliâ explicationem. Itaque dico Chrysostomum tantum velle, ultra aggregatum ex omnibus Cælis, in quibus videmus Stellæ tam

tam fixas, quam errantes, non esse alios stellatos, qui colligi possint ex Scriptura, aut ratione vllatque adeo, qui eos vellent alserere, eū ad hoc non nisi propria imaginatione absque fundamento sufficienti, impelli. Cum hoc autem stat, quod in hoc ipso aggregato ex omnibus his Cælis, in quibus cernimus Stellas, sint plures Cæli sibi inuicem subordinati. Et sane quemadmodum amplum alicuius Principis Palatium includens plures domos inter se discontinuas, vocatur tamen communiter vna domus; ita aggregatum ex omnibus his Cælis vocari potest vnum Cælum propter ordinem, quem habent inter se.

Ad confirmationem respondet distinguendo antecedens quoad primam partem: essent ita fixæ in Cælo, vt non possint moueri, nego antecedens; id enim est contra experientiam ita essent fixæ, vt possint tamen moueri, concedo antecedens, sed nego id esse contra Chrysostomum.

Ad secundam confirmationem respondet, eatenus Cælum dici esse immobile, quatenus totum Cælum nunquam relinquat locum totalem suum; non vero quatenus in eodem loco non moueatur circulariter, & in hoc distinguetur mobilitas Cæli à mobilitate astrorum, quia astra mouentur totaliter extra locum suum.

Ad secundam confirmationem nego id colligi ex Scriptura; quamuis enim dicat Solem steterisse, non inde sequitur, quod Cælum etiam Solis non steterit; & data opera fecit mentionem de statione Solis potius, quam de statione Cæli, tum quia illa erat magis sensibilis; tum quia erat statio, ratione cuius non mutauit locum totalem, quem alias mutaret; statio vero Cæli non erat talis, quia non mutaret alias locum totalem, licet mutaretur in illo loco totali circulariter.

63 Obiicit tertio ex Arriaga: si quilibet Planeta haberet Cælum suum, sequeretur, quod moueri deberet ad hoc, vt Planeta moueretur, & ita in gens machina Cæli septimi, quod magis, excedit Saturnum in eo positum quam guttam maris excedit totus Oceanus, moueri deberet, vt moueretur Saturnus: sed videtur alienum à sapientia diuina ordinare, vt res tam magna moueatur ad solum finem, vt res tam exigua moueretur, sicut si quis ordinaret, vt totus Oceanus moueri deberet in ordine ad mouendam vnā guttulam in eo contentam.

Respondetur concedendo sequelam maioris, & negando minorem, præsertim quando alias res illa minor tam commodè moueri non posset à causis secundis, nisi moueatur motu rei maioris, vt contingit in proposito ex fundamentis conclusionis. Quod si gutta Oceani non posset moueri commodè quin totus Oceanus moueretur, prudentissime ordinaretur motus Oceani ad hoc, vt moueretur illa gutta, quando motus guttæ esset necessarius, aut vtilis vniuerso.

Confirmatur efficaciter: quia non esset magis alienum à prudentia diuina ordinare motum machinæ istius grandis, vt moueatur stella in eo fixa, quam ordinare rem tam grādem, vt in ea moueretur res tam parua, præsertim cum posset moueri absque illa machina, supra scilicet alios Cælos inferiores: ergo sicut non obstante hoc fecit machinā illam grandem in ordine ad hoc, etiam poterat eo non obstante ordinare motum illius, vt moueretur res illa parua.

Deinde posset fieri, quod motus ille Cæli non haberet pro fine solo motum stellæ sue, sed quod alium vsum haberet, nobis quidem ignotum, sed vniuerso vltimo vtile; hoc autem supposito deberet moueri ad illum alium finem, & consequenter melius ordinaretur, vt tam ipsum, quā stella vnico modo moueretur, quā duplici distincto.

64 Obiicit quarto ex Auerſa q. 3. 2. s. 5. posset commodè moueri stellæ errantes, quamuis non multiplicaretur Cæli integri, modo multiplicarentur in Cælo zonæ quædam, seu fasciæ prægrandes inclute in concavitatibus correspondentibus in ipso vnico Cælo, in quo sunt stellæ fixæ: ergo non sunt multiplicandi Cæli pro multiplicatione Planetarū, sed sufficit multiplicare tales partes Cæli.

Respondet primo, eos qui multiplicant Cælos, non curare, an Cæli isti sint integræ corpora rotunda ex omni parte, sed sufficere ipsis, eorumque intento illam multiplicationem partium, quam concedit Auerſa. Vnde fru-

stra hoc argumento conatur infringere communem sententiam de Cælorum multiplicitate.

Respondet secundo, etque facile posse multiplicari integros Cælos, ac fascias illas, vnde cum communis sententia, vt ipse supponit, ita sentiat, non est recedendum ab illa absque vrgenti aliqua ratione, aut autoritate, qualem non affert pro se hic Author.

CONCLUSIO I.

65 Præter hos octo Cælos non est necesse ponere alios Cælos mobiles nec immobiles præter Cælum Empyreum, quod etiam ponendum est sicut & aer, qui nomine Cæli sapienter appellatus venit. Hanc conclusionem colligo ex Doctoribus, quatenus tractando de numero Cælorum mobilium, non nisi octo Cælorum mentionem facit: eam expresse tenet Arriaga, & probabilem censet Amicus hic contra Conimbricenses, qui duos alios Cælos mobiles, vnum, quod vocant primum mobile, supra Cælum stellarum fixarum collocatum, & alterum supra ipsum, glaciale appellatum ponunt, pro qua sententia plures alios authores citat Amicus, qui etiam ob autoritatem Astrologorum eam putat probabilem.

Probat per primam partem conclusionis, quod scilicet non dentur plures Cæli mobiles quam octo: quia non est fundamentum sufficiens ad plures Cælos mobiles ponendos: ergo non sunt ponendi iuxta vulgatum axioma, quod non sint multiplicanda entia sine necessitate. Probat antecedens quia fundamentum ponendi Cælum nonum, quod vocant autem oppositæ sententiæ primum mobile, est quod obseruatum sit Cælum sydereum, in quo scilicet sunt stellæ fixæ, non solum moueri ab oriente ad occidentem, sed ab occidente etiam ad orientem motu retrogrado, quo non conficitur nisi vnus gradus in centum annis, qui motus non posset ipsi conuenire ex se, nisi quatenus moueretur motu aliquo cæli superioris, quod totali motu moueretur: ergo datur cælum aliud superius cælo sydereo.

Rursus obseruauerunt alium motum trepidationis in eodem cælo sydereo, qui non posset ipsi conuenire nec ratione motus sui nec ratione motus cæli noni, à quo habet moueri retrograde ab occidente ad orientem: ergo debet poni aliud cælum decimum, quod totali motu mouetur per se, & propterea vocatur Chrystallinum, aquæ & glaciale: hoc autem cælum putat esse nonum ordine, & præcedens cælum esse vltimum omnium cælorum mobilium, ac propterea primum mobile.

Sed hæc fundamenta non sunt sufficientia: nam non apparet quo modo motus tam tardus, quo non conficeretur nisi vnus gradus centum annis, aduerti possit: & præter ea posset commodissime fieri, sicut & ille motus trepidationis ab Angelo assistente, ac mouente cælum absque interuentu aliorum duorum cælorum: ergo non est sufficiens fundamentum asserendi illos duos cælos mobiles.

66 Probat per conclusionem, quoad illam partem, qua negat alios cælos mobiles præter Empyreum, simili argumento: qui non est fundamentum aliquod vnde colligantur, & si absque fundamento posset quis asserere aliquos cælos, posset centum alios mobiles ac totidem immobiles asserere: quod est absurdum.

Probat per conclusionem, quatenus asserit cælum Empyreum, tum communi Theologorum sententia cum Magistro in 2. d. 2. ac D. Thoma 1. p. q. 66. tum etiam quia datur cælum, in quo Beati vident Deum, & in quo Christus post ascensionem sedet à dextris Dei, vt est de fide: sed illud vocamus Empyreum. Quod autem sit immobile ac propterea distinctum à cæteris cælis mobilibus, patet ex eo quod non sit vlla ratione conueniens cælo, in quo residet Beati, cōtinuè moueri, quia in eo Beati etiam cōtinuè mouentur.

Adde hic obierit, si cælum stellarum esset immobile, & præterea solidum secundum eam partem in qua resident stellæ fixæ, vt aliqui existimant, non esse necessarium, vt daretur cælum Empyreum distinctum ab ipso, quia illud ipsum cælum posset sufficere Beatis quantum ad partem superiorem eius, quæ posset esse tam magna quam de facto est cælum Empyreum. Dicitur autem hoc cælum Empyreum, id est igneum, non quod reuera sit nimis calidum, sed ob nimiam lucem, qua perfunditur.

Quæres

Quæres, si habet tantum lucis, cur non videtur? Respon-
deo, vel quia à parte exteriori aut est opacum, aut non est
tam lucidum; vel quia superficies extima seu conuexa vi-
rimi cœli impedit transmissionem lucis ab illo ad nos;
vel quia Deus aliqua alia via procurat, ne videatur à pec-
catoribus in hac vita.

67 Hic solet discursus de Epyciclis, & aliis Cœlis excen-
triciis, & concentricis; ex quibus supponunt Astrologi
componi cœlos Planetarum propter diuersas mutationes,
quas obseruant in motibus Planetarum: sed quia res est
potest experimentalis directione peritorum in ea facultate,
quam discursu, non videbatur mihi hic ulterius inheren-
dum in ea: videri tamen potest Doctor supra & recentio-
res. Ex his habetur quantus sit numerus Planetarum &
celorum, & quem ordinem inter se seruent. Restat aliquid
addere de numero stellarum fixarum, & de earum ac Pla-
netarum magnitudine.

Quantus
numerus
stellarum
fixarum.

Itaque quantum ad numerum stellarum fixarum, omnes
Astronomi fatentur eas omnes numerari non posse; quia
non apparent distinctæ semper; dicunt tamen illas, quæ
quouis anni tempore facile discerni possunt, esse mille vi-
ginti duas tantum, quas omnes in quadraginta octo con-
stellationes redegerunt: per constitutionem autem intelli-
gunt certum numerum stellarum quendam inter se ordi-
nem habentium, quo distinguuntur à quocumque alio
stellarum numero: Inter has constellationes principa-
lem locum obtinent duodecim signa Zodiaci siue Celestia
quorum primum est *Aries*, secundum *Taurus*, tertium
Gemini, quartum *Cancer*, quintum *Leo*, sextum *Virgo*,
septimum *Libra*, octauum *Scorpio*, nouum *Sagittarius*,
decimum *Capricornus*, undecimum *Aquarius*, duodeci-
mum *Pisces*: quæ his nominibus vocantur, vel quia effi-
giem præ se ferunt rerum, quarum ista sunt nomina, vel
quia, dum Sol sub iis mouetur, actiones sunt in mundo
inferiori nostro aliquo modo correspondentes naturis ista-
rum rerum: verbi gratia, quia dum Sol est sub signo vel
constellatione, quæ vocatur *Libra*, dies adæquantur no-
ctibus, istud signum vocatur *Libra*: similiter, quia quan-
do Sol mouetur sub signo, quod vocatur *Virgo*, terra ni-
uiis caloribus adusta, nihil aut nisi parum parit, istud si-
gnum vocatur *Virgo*, & ita de cæteris.

Quantum autem ad magnitudinem stellarum, respon-
deo varias fuisse circa hoc opiniones Philosophorum ve-
terum, nam teste *Plutarcho lib. 2. de placitis Philosophorum*
c. 2. *Stoici* Lunam terram maiorem esse, asserunt. *Parmenides*
equalem Soli. *Anaximander* decies nouies terram maiorem
Heraclitus Solem ipsum magnitudine humani pedis terram
maiores esse existimauit, *Anaximander* æqualem terræ,
qui tamen putauit circulum, quo secundum ipsam fertur
septies, & vigies terram esse maiorem. *Stellas Firmameti*
quidam existimauerunt esse eiusdem magnitudinis, sed inæ-
quales videri, quia quædam consistunt in infima parte
crassitudinis spheræ, quædam in suprema, quædam in
media. Verum hæc prioris sæculi errata correxere peritio-
res Astronomi, tum ratione, tum artificiosa sue artis nota-
tione. Itaque asserunt ex stellis fixis supra enumeratis mini-
mam terram maiorem esse: illas autem omnes in sex classes
diuidunt magnitudine inter se distinctas; quarum *Prima*
complectitur 15. stellas maximas, & splendidissimas quas
vocant stellas primæ magnitudinis, & harum quælibet
terram superat centies, & septies. *Secunda* comprehendit
45. quæ dicuntur secundæ magnitudinis, & harum quæli-
bet terram superat septuagies & bis. *Quarta* habet 474.
quarum quælibet terram superat quinquagies & quater,
Quinta includit 227. ex quibus vni quæque terram vincit
magnitudine trigies & nouies. *Sexta* habet 46. & earum
singulæ continent magnitudinem terræ decies & octies
Præterea dicunt ex stellis errantibus *Saturnum* continere
magnitudinem terræ decies & nouies: *Iouem* nonagies,
& quinquies: *Martem* semel, & paulo amplius: *Solem*
centies & sexagesies sexies: sed *stellam Veneris* dicunt
superari à terra septuagies & ter. *Mercurium* quinquagies
& bis. *Lunam* trigies & nouies. Verum hæc omnia ma-

gis ex fide quam ratione aliqua certa corrigi posse cen-
seo, ac propterea parum, aut nihil habere certitudinis.

QUESTIO VII.

Utrum omnes Cæli, & Astra differant specie.

69 **R**eniter hæc quæstio exp dienda est, quia ob dis-
tiam celorum à nobis, non nisi coniecturis pro ma-
iori parte locus est, quæ vt plurimum incertissime sunt.

CONCLUSIO I.

Astra omnia tam fixa quam errantia à suis orbibus distin-
guuntur specie. Hæc est communis, & Probatur ex no-
tabili differentia, quæ apparet quoad speciem ex erran-
tia inter cælos, & astra.

Confirmatur, quia maior conuenientia apparet stellarum
inter se quam cum cælis: sed inter se distinguuntur spe-
cie: & go & à cælis.

Confirmatur secundo: quia probabilius est cælos inter
se esse eiusdem speciei, vt postea dicemus: sed astra inter
se non sunt eiusdem speciei: ergo non sunt eiusdem spe-
ciei cum cælis.

CONCLUSIO II.

Omnes stellæ errantes sunt distinctæ speciei à se inuicem
& à stellis fixis, & multæ etiam stellæ fixæ distinguuntur in-
ter se speciei. Hæc etiam est communis.

Probatur quoad primam partem ex notabili diuersitate
quæ est inter effectus ab ipsis procedentes, quæ diuersitas
colligitur experientia. *Saturnus* enim frigiditatem, & me-
lancholiam; *Mars* siccitatem & bilem; *Venus* languinem
Mercurius subtilitatem influunt: de *Sole* autem, & *Luna*
manifesta apparet differentia.

Probatur secunda pars: quia alio modo influunt, quando
sunt in vna positione ad stellæ fixas, quam in alia: quod
fieri non deberet, si essent eiusdem speciei cum ipsis.

Probatur prima pars: quia Vt a minor trahit magnetem,
quod aliis stellis non competit. Deinde si illæ stellæ non
distinguerentur specie, Planetæ sub illis in vna di-
positione non deberent producere dissimiles effectus illis, quos pro-
ducunt in alia dispositione. Deinde, quod quidem varietas
effectuum multorum in sublunariis dependet pro il-
limum ab illis, est verisimilius, quod in ipsis sit maxi-
ma varietas quoad speciem: ob quam rationem probabile
puto quod omnes stellæ fixæ sint distinctæ speciei, quam-
uis non sit certum, quin aliquæ ex illis sint eiusdem spe-
ciei: & propterea data opera in conclusione dixi multas
stellæ fixæ, non verò omnes.

CONCLUSIO III.

70 *Incertum est an Cæli mobiles sint distinctæ speciei inter Probabi-*
se, sed probabilius tamen est, quod non, si spectetur præci-
se: Hæc est minus communis, sed eam doceo: expresse
Arriaga & alij recentiores.

Probatur prima pars: quia imprimis non repugnat quod dem spe-
sint diuersæ vel eiusdem speciei, nec est vlla ratio aut au-
thoritas certa, quæ euidenter probet alterutram partem.

Probatur secunda pars: quia imprimis quantum ad spe-
cie externam non apparet notabilis differentia, nec vlla,
quæ non posset refundi in accidentia: & quod vnum ha-
beat astra distinctæ speciei aut locum superiorem, nihil
probat, nam non est necesse quod ex natura sua intrinseca
hoc ipsis competat: vniuersaliter autem quoties non datur
ratio sufficiens autoritas pro distinctione specifica rerum,
potius neganda est, & faciendum vnitati, quamuis pro ea
non haberetur ratio aliqua positiua.

Confirmatur: quia secundum ipsosmet aduersarios, par-
tes omnes eiusdem cæli sunt eiusdem speciei & tamen in
celo stellato aliquæ partes habent distinctas specie stellas
ab illis, quæ sunt in alijs partibus: alias stellæ fixæ omnes
essent eiusdem speciei contra eosdem aduersarios: ergo
quod cæli habeant stellas specie distinctas, non arguit
distinctionem specificam ipsorum.

Rursus in eodem cælo sunt partes inferiores, & superio-
res, & tamē non sequitur propterea quod partes superio-
res distinguantur specie ab inferioribus: ergo quod vnu
cælum sit superius altero, non arguit distinctionem spe-
cificam vtriusque.

CONCLV

CONCLUSIO IV.

Etiam si
celi di-
stingu-
reatur
specie
incerti
an supe-
rioris
esset
mobili-
tas.

17 *Quamuis celi distinguerentur specie, incertum ta-
men esset an superiores sint perfectiores inferioribus.*
Hæc est contra S. Thomam 12. met. c. 8. & *Cominori-
censes*, qui tenent oppositum de omnibus cælis, excepto
cælo Solis quod putant cæteris perfectius, ut Sol est præ-
stantior Planeta reliquis.

*Probat*ur quia nulla prorsus ratio est, ob quam quod
minus præstans est, non possit esse in superiori loco etiam
ex natura sua, nec sane ex eo, quod aqua sit superior terra
colligitur sufficienter quod sit ea perfectior, nec ex supe-
rioritate aeris ad aquam sequitur perfectiorem eum esse.

Confirmatur primo, quia licet si peterent superiores
locum ex natura sua, daretur superiores inferioribus in
perfectiōne præferendos, tamen non constat quod id pe-
tant potius ex natura sua, quam quod cōpetat ipsis mere
accidentaliter, & ex eo, quod habeat maiorem quan-
tatem, ac propterea non possint contineri sub cælis, qui sūt
inferiores, nisi augeretur eorum quantitas: sed si id compe-
teret ipsis accidentaliter, certum est, quod non argueret
in ipsis distinctionem specificam.

Confirmatur secundo: quia ex Astris Sol est perfectis-
simus, & tamen non habet altiores locum secundum
adversarios, & idem est de cælo ipsis secundum *Cominori-
censes*: ergo altior locus non arguit maiorem dignita-
tem, nec humilior minorem.

QVÆSTIO VIII.

An Astra habeant lucem à semetipsis.

72 *Suppono lucem esse accides, & Solem ex semetipso
esse lucidissimum*, quod extra controuersiam facit
quotidiana experientia, qua etiam probatur cætera astra,
quæ videntur, lucida esse, neque alias viderentur, sed con-
trouersia est, an cætera astra, quicquid lucis habent, Soli
acceptum referre debeant, habent ne vero ex natura
sua aliquid lucis.

CONCLUSIO I.

Planeta
suam lu-
cem prin-
cipaliter
à Sole
partici-
pant.

*Planeta suam lucem principaliter à Sole partici-
pant.* Hæc est communis & *Probat*ur: tum quia ex diuer-
sa approximatione ad Solem magis ac minus lucent, & hæc
de causa Sol medio inter Planetas loco constitutus dicitur,
ut melius possit illis lucem communicare, tum quia a tas
interposita terra inter Solem, & Lunam dum fit Eclips,
dēberet Luna apparere lucida contra experientiam. Vixi
in conclusione principaliter, quia non improbable est
eos aliquid à se lucis habere, ut colligi videtur ex eo quod
in Eclipsi lucem aliquam retineat Luna, quamuis non ul-
li possent illam ipsam habere à Sole non quidem directe,
sed indirecte, quatenus scilicet illuminat cælum, & hoc
illuminatum Lunam etiam illuminat aliquantulum.

73 *Obiicit*. Alij planetæ non obscurantur propter inter-
positionem terre ipsos inter & Solem, ergo suam lucem
à se ipsis principaliter habent.

Respondetur communiter negando consequentiam: cu-
ius ratio assignatur, quod umbra terre non peueniat nisi
ad Venerem, & propterea interpositio terre nequit im-
pedire illuminationem altiorum planetarum, ut Saturni,
Iouis, Martis. Ipsa autem Venus & Mercurius ad quorum
cælum pertingit umbra terre, nunquam à Sole tantum
recedunt, ut ex diametro ipsi opponantur, nec propterea
potest interponi terra inter ipsos, & Solem, ut possint
Eclipsari.

CONCLUSIO II.

Stelle fi-
xe habet
principi-
aliter
lucem
suam à
se ipsis.

74 *Stelle fixæ habent lucem suam principaliter à se ipsis.*
Hæc est communior, & *Probat*ur: quia perfectiōnis
est habere à se ipsis lucem, & non constat vlla experientia
quod stelle illæ mutent à Sole suam lucem, imo potius suf-
fragatur experientia opposito, nā in ipsa meridie ex altissi-
mis puteis stelle fixæ videri possunt, cum tamen tum il-
luminari non possent à Sole, qui supponitur esse à tergo
opacus, nec potest consequenter illuminare nisi quod al-
picitur: tum autem non aspiciunt illas stellas, nec potest dici
quod indirecte eas illuminaret, sicut secundum multos il-

luminat Lunam in Eclipsi, quia sic non apparerent nisi
per lucem contra experientiam.

75 *Quæres*, an lux corporum cælestium & sublunarium
sit eiusdem speciei. *Respondeo* deo, quantum ad sensum no-
strum & experientiam attinet, videri quod sic, tum quia enim
videntur habere similitudinem, nec est inconueniens quod
cælestia & sublunaria sint affecta qualitatibus eiusdem spe-
ciei. Posset tamen fieri quod lux cælestium corporum sit
diuersæ speciei, quia posset habere virtutem, & suam respec-
tu multorum effectuum, quos attingere non posset lux sub-
lunaris. Et ita sane dicendum esset, si per lucem produceret
Sol calorem, neque enim lux sublunaris est calefactiva:
existimo tamen omnino falsum esse, quod Sol per lucem
tanquam per instrumentum efficiat, cur enim non pro-
duceret calorem immediate, siue per virtutem suam sub-
stantialem; siue per calorem formalem, si habeat talem?

Confirmatur quia astra aliqua habent producere frigus,
sed non per lucem, nec per aliam qualitatem, nisi dicatur
esse frigida formaliter, sed per virtutem suam substantialem,
ergo per talē virtutē producit Sol calorem, & non per lu-
cem aut aliam qualitatem, nisi sit calidus formaliter: con-
sequenter patet à paritate rationis.

76 *Discutitur* Sol produceret calorem, & non per lucem,
ageret in distans, quia non producit calorem in orbibus
intermediis inter ipsum & sublunari: ergo producit ca-
lorem mediante luce.

Respondetur primo, mihi valde incertum esse, an Sol pro-
ducat calorem in cælis, & probabilis est quod sic, modo
habeant quantitatem eiusdem rationis cum quantitate
sublunari, & modo hæc sit subiectum immediatum qua-
ritati primum, ut communiter tenetur; unde negari
possit sequela cum sua probatione.

Respondetur secundo distinguendo si quelam: ageret in
distans non habendo vllam actionem in medio, nego se-
quelam; ageret in distans, non habendo similem actio-
nem in medio, nec aliam etiam, quæ esset principium ac-
tionis in distans, concedo ante edens.

Respondetur posset tertio, concedendo absolute sequelam
iuxta communia Scotistarum principia.

QVÆSTIO IX.

De motu Cælorum.

77 *Plures in hac questione expediuntur difficultates
motu concernentes*, ut an orbis inferiores moueā-
tur moribus orbium superiorum, an moueantur à seip-
sis, an motus sit ipsis naturalis, an per motum agant in
hæc inferiora tanquam per principium quo: an cessante
motu corporum cælestium cessarent omnes motus sublu-
narium.

Antequam resoluantur hæc difficultates, suppono om-
nes cælos moueri ab oriente ad occidentem, & quidem
spatio vngiti-quatuor horarum, qui motus vocatur motus
diurnus ac raptus, & ab Astronomis dicitur per se primo
completus primo mobili & per accidens cæteris inferiori-
bus orbibus, ex eo scilicet quod eos trahat secū primum
mobile. Præter hunc autem motum omnibus cælis com-
munem planeta habent suos proprios motus quibus cur-
sum suum circa orbem pergunt, Luna quidem 29. diebus,
septem horis, & 44. minutis. Mercurius & Venus 365.
diebus, septem horis, 46. minutis, & eorundem fere Sol.
Mars vno anno, diebus trecentis, viginti vno, horis 23.
Iupiter vndeicim annis, 313. diebus, 20. horis. Saturnus, 29.
annis, 162. diebus, 20. horis, ut Astronomi diuturna ob-
seruatione notauerunt.

78 Fateor quidem Copernicum de reuolutionibus orbium
cælestium, & quosdam alios negauisse cælos moueri, sed
eos esse penitus immobiles, & terram ipsam moueri,
quāuis nobis immobilis appareat deceptis ea ratione,
qua nauigantes iuxta terram putant terram potius quam
mare moueri. At hæc opinio prohibita est a Congrega-
tione Indicis, & non solum Scripturæ aduersatur Eccl. 1.
Generatio præterit & generatio aduenit, terra autem in
æternum stat; oritur Sol & occidit, & ad locum suum re-
uertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flecti-
tur ad Aquilonem: & Iosue 10. ubi Sol stetit refertur, &
G g g

Omnes
cæli mo-
uentur
b. ori-
e ad oc-
cidentē.
Alium
particu-
larem
motum
habent
planetæ.

Terra
non mo-
uetur
cælo im-
mobili.

4. Reg. 10. vbi Sol retrocessisse fertur decem gradibus Non solum inquam Scripturæ aduersatur, sed etiam ratio: nam imprimis impossibile esset saluare, quomodo Sol & Luna, & cæteri planeta accederent, & recederent a se inuicem per quemcunque motum terræ, illud enim innotis, sicut nec possent saluari per quemcunque vnicum motum ipsiusmet cæli: & hinc vel multipl. cantur cæli, vel fluidi aut penetrabiles statuuntur, vel canales in ipsis esse tenentur, in quibus stellæ mouentur: sed nec Copernicus videtur negare moueri planetas.

Deinde si terra moueretur tam velociter, quam volunt aduersarij, vt nec percipi posset à nobis vll. experiētia, & ita vt possit spatio 14. horarum volui ab vno puncto cæli ad idem punctum, sagitta in altum vi magna proiecta nō posset in eundem locum cadere, sed omnino deberet reiro ad maximam distantiam cadere, quia pars terræ ex qua proiiceretur valde multum ab eodem puncto debebat ultra procedere, quod est cōtra experientiam. Nec sufficit dicere quod aer etiam moueatur motu proprio nato ad motum terræ, quia si sic moueretur non posset contra ipsum aliquid leue proiici, & præterea non sic mouetur, sed potius contra.

Adde nullum esse fundamentum oppositæ sententiæ, quod responsione dignum sit: sed in re certissima non est vltorius immorandum.

CONCLUSIO I.

Cæli nō
mouentur
à
seipsis.

70 Cæli non mouentur à seipsis: sed vel à Deo solo, vel ab Angelis. Hæc est communis cum Sententiariis in 2. d. 14. & D. Thoma 1. p. q. 78. art. 3. contra quosdam antiquos Philosophos, quos secutus est Albertus à Saxonia 8. Phys. q. vltima, & partim Vallesius controu. 11. qui motum cælorum partim ab Intelligentia, partim à propria forma provenire putat, ac nouissime Camerarius disp. 25. cui peregriniores viderentur placuisse sententiæ.

Probatur prima pars: quia si mouerentur à seipsis vel mouerentur motu sensitivo præsupponente cognitionē, sicut mouentur animantia; vel motu naturali non sensitiu tali, quali mouentur graui deorsum, & leui a sursum, vt patet: sed non mouent se primo modo, quia alias essent animata contra dicta questione 3. nec secundo modo, quia alias motus esset ipsis naturalis contra dicenda.

Confirmatur: materia prima optime colligitur non habere virtutem adequate productiuam vllius formæ substantialis, quia non magis deberet vnus quam alterius, & quia non potest simul omnes habere, nec quando habet vnam, producit in se alteram, aut produceret in æternum nisi adueniret agens extrinsecum; sed cælum non magis est productiuum vnus vbi, quam cuiuscunque alterius, & quando habet vnum statim illud perdit, & acquirit alterum: ergo signum est, quod non sit productiuum vllius ex ipsis, sicut nec materia prima vllius formæ.

Confirmatur secundo, quia nullum aliud agens naturale quando producit vnam formam in se producit aliam formam incompatibilem cum ipsa, ex qua non sequatur aliquod emolumentum ipsi magis quam sequebatur ex priori sed ex vno vbi acquisito per motum cæli, non sequitur ipsi aliquod emolumentum magis quam ex alio quocunque: ergo quando producit vnum, non deberet ipsum perdere, & acquirere alterum incompatible.

Confirmatur tertio, specialiter contra Vallesium: quia si cælum haberet virtutem partialem productiuam sui motus, nihil impedit quo minus haberet totalem: ergo vel hanc habet, vel illam non habet.

Probatur secunda pars: quia nulla alia causa, à qua moueatur præsertim tanto ordine ac velocitate, assignari potest.

80 Si autem quæras, cuiusnam potius attributus sit ille motus, Deo ne an Angelis? Respondeo cum cōmuni sententia contra Lessium 1. b. 11. de diuin. perf. c. 8. Angelis cum attribuendum, sic enim significatur in Scriptura Iob. 9. Sub quo curuantur, qui portant orbem, id est Angeli, qui etiam propterea Luca 21. vocantur Virtutes cælorum. Cuius ratio est, quod sine dubio possint Angeli eos mouere & quod magis congruum sit vt Deus per eos id faciat quam

se solo, vt sic maior sit in toto vniuerso subordinatio quoad omnes partes, dum corpora subinaria cælestibus, & hæc Creaturis spiritualibus subordinantur, & hæc denique Deo, ne detur processus in infinitum. Quæ tamen ratio non est censenda conuincens, aut per se sufficiens ad probandum quod dentur Angeli, quia sicut Deus immediate cōstituat ipsos Angelos, ita posset immediate mouere cælos absolute interuentu vllius creaturæ cum ipso concurrentis, & hoc sine vlla prorsus imperfectione aut inconuenientia, præsertim si non fuissent creati Angeli; vnde si iis creatis esset inconueniens, quod se solo cælos moueret, ad hoc vt probetur quod id non faciat, debet probari prius quod dentur Angeli, quorum ministerio vt ipsi deceret.

Obiicit primo, alia corpora inferiora minoris perfectionis habent ex se virtutem loco motiuam: ergo non est deneganda cælo.

Respondetur negando consequentiam, quia aliis utilis est illa virtus, ex eo, quod possint esse extra suum locum naturalē: & eo vero non item ob contrariam causā, quia si licet non potest esse extra suum locum naturalē, neque qui cunque perfectionis tribuitur rei imperfectiori, debet etiam perfectiori concedi, sed sufficit quod perfectior res, si non habeat illa, habeat aliam perfectionem maiorem.

Obiicit secundo, non repugnat cælum moueri à seipso: ergo debet dici, quod sic moueatur. Probatur antecedens: tum quia non potest assignari repugnantia, cum quia d. facto impulsus impulsus eo pori sphericum habet virtutem mouendi ipsum circula iter: ergo non repugnat, quod cælum ex natura sua habeat virtutem mouendi se ta i motu, qual moueri posset vi impulsus. Probatur etiam consequentia: quia quoties videmus effectum aliquem coniunctum cum aliqua re, & non constat nobis, quod illa res non possit esse causa illius, debemus existimare quod sit causa eius: sed videmus modum circulem coniunctum cum cælo, & non constat nobis quia cælum sit causa eius si non repugnet quod sit causa eius; ergo debemus dicere, quod sit causa eius, & sane alias potuissimus negare, quod graui à seipsis descendat deorsum, aut quod ignis calefaciat, quod est absurdum.

82 Respondeo negando antecedens cum sua prima probatione, & repugnantia est clara, quia sequeretur, quod illa virtus loco motiuā esset cælo naturalis, & non esset naturalis ipsi: reserret enim quia conueniret ipso ex natura sua, vt supponitur: nō esset autem, quia nulla virtus naturalis rei respicit aliquam formam spectantem ad ipsammet res, nisi formam spectantem ad bonū ipsius rei, & hac ratione nulla res naturaliter producit in se aliquam formam sibi violentam, aut neutram: sed illa virtus non respiceret talem formam, quia non respicit nisi vbi, aut locum, quæ non spectant ad bonum cæli, vt postea dicemus: ergo non esset virtus naturalis cælo.

Ad secundam probationem antecedentis nego consequentiam: & ratio est, quod impulsus non sit virtus naturalis rei, sed violentus potius; atque adeo non implicat, quod moueat ipsum ad diuersa vbi non spectantia ad bonum rei motus: nec ex hoc sequitur implicatio vlla, qualis tamen sequeretur ex eo, quod res naturalis virtute produceret in se talia vbi, vt patet ex iam dictis.

83 Obiicit contra utramque partem conclusionis: posset motus cæli provenire ab impulsu ipsi à Deo impresso ab initio sue creationis; ergo assignari potest alia causa, ex qua proveniat ille motus, quam Deus aut intelligentia: & præterea si daretur ille impulsus ipsis impressus, mouerentur à se ipsis.

Respondeo mihi valde difficile apparere, cur Deus non posset talem impulsus imprimere, quo sic mouerentur: sicut enim agentia creata possunt imprimere impulsus, quo aliquandiu corpora circulariter moueantur, cur Deus non posset imprimere impulsus quo cæli semper mouerentur, & quidem tali ordine & velocitate, quo de facto mouentur; haberet enim vnu quodque cæli impulsu suū proportionatum suo motui: quod si daretur talis impulsus, non inde falsificaretur prima pars conclusionis, quæ solum

solum vult quod eælum non moueatur à seipso, mediante aliqua virtute sibi connaturali non vero, quod non moueat seipsum, mediante virtute non connaturali aliunde accepta ab eoque exigentia suæ naturæ; quia tamē non constat eos accepisse à Deo talē impulsū, & non melius per ipsam moueri possunt, quam per Angelos aut solum Deum, & communique sententia teneat eos ab Angelis moueri; à potius diendum est.

84. *Fortassis* aliquibus videretur huiusmodi impulsus implicare, quo cæli perpetuo mouerentur, quia sequeretur, quod esset infinitus. Verū difficile probabunt lequellam: sicut enim ignis potest producere infinitos ignes successiue absque infinitate; & graue, si daretur spatium infinitum inter ipsum, & locum naturalem, descenderet per totum illud spatium ab eoque sine per virtutem suam finitam; & ipse Angelus per virtutem finitam mouebit perpetuo cælos, si perpetuo sint mouendi; cur ille impulsus non posset non obstante finitate sua esse principium, quo mouerentur cæli semper dum mouebuntur.

Dices de facto, quo motus impulsorum est longior, eo impulsus est maior, quando non occurrit obstaculum: ergo si hic impulsus aliquis, cuius motus est infinitus, impulsus erit similiter infinitus.

Respondet distinguendo consequens: si motus ille secundum omnem partem procedat ab eodem impulsu indiuisibiliter, nego consequentiam: si non procedat ab ipso indiuisibiliter, sed sic, vt pars impulsus concurrat ad partē motus, & alia pars ad alteram, concedo consequentiam.

Itaque impulsus censetur de facto esse maior, cuius motus est longior, quia impulsus est quid aliquantulum successiuum, cuius partes desinunt successiue; & propterea non posset vnus impulsus protrahere motum longius, quam alter, nisi plures partes haberet; impulsus autem ille, à quo mouere ut perpetuo cælum, non esset quid successiuum, sed permanens, ac propterea non deberet habere infinitas partes, nec infinitam virtutem magis, quam virtus ignis aut virtus Angelus, vt dixi antea.

85. *Obiicit tertio ex Camerario*: in Scriptura habetur de Sole, quod exultauit vt gigas ad currendam viam: ergo tribuitur Soli virtus motiua.

Confirmatur: quia in præfatione Missæ virtutes cælorum ponuntur ab intelligentijs distinctæ: ergo non mouentur ab intelligentijs, sed à se ipsis.

Respondet, præterquam quod ille locus posset optime explicari de alio, quam de Sole materiali, admissio quod agatur de eo Sole, negando consequentiam: quia sicut potest dici, quod Sol mouetur, quamuis à seipso non moueatur ita potest dici, quod exultauit se vt gigas ad currendum, quamuis à seipso non currat, & præsertim cum locutio tota sit figurata.

Ad confirmationem dico: si per virtutes cælorum intelligendum sit aliquid distinctum ab Angelis, & sp. & ans ad cælos, non intelligendum esse virtutes motiuas sed productiuas aliarum rerum: vnde nego consequentiam.

Obiicit quarto pro Lessio ad probandum, quod ab intelligentijs non moueantur, si mouerentur ab intelligentijs, intelligentiæ debent ipsi magna cum cura, & aduertentia assistere, & non possent nec inuisere homines in terra, nec adire cælum empyreum.

Confirmatur: quia inde sequeretur, quod Angeli possent cælos sistere, & vel celerius vel tardius pro libito eos mouere, ac sic perturbare facile ordinem vniuersi.

86. Hec argumentum adducit etiam *Camera ius* pro se, sed inutiliter, quia quauis sequeretur Angelos non mouere cælos, non inde sequeretur, quod mouerentur à se ipsis, possent enim commode à Deo moueri.

Respondetur igitur Lessio, concedendo totum, nec Angelis beatis est villo modo incommodum esse affixos cælis ex imperio voluntatis diuinæ, cui ipsi se conformare summa est voluptas. Quod si conueniens esset, vt aliquādo ea cura liberarentur, facile possent alij Angeli eorum loco substitui donec reuerterentur, neque necesse est vt idem Angelus semper assistat eidem cælo.

Ad confirmationem concedo etiā totum, si consideretur natura physica eorū; at ex suppositione determinationis

de facto habere à Deo, non est verendum ne id faciat, nec possunt facere alio modo, quia non possunt non conformare se Deo.

CONCLUSIO II.

78. *Motus cæli non est ipsi naturalis nec violentus, sed neuter, id est: non est secundum inclinationem ipsius, neque contra inclinationem, sed indifferenter se habet ad illum.* Hæc est *Dōctoris* in 2. d. 2. q. 6. & in 4. d. 48. q. 2. cum suis omnibus, quem sequitur *Huriadu* hic disp. 2. sect. 4. *Arriaga* sect. 5. *Amicus* tract. 5. dub. 7. art. 2. contra *D. Thom.* 3. contra *Gentes* cap. 23. cum suis & multis aliis, quos sequuntur & citant *Combricienses* 1. de cælo, cap. 2. q. 3. a. 2. & *Ruinum* etiam cap. 2. q. 2. quamuis hic concedat motum illum non esse ipsis naturalem, si considerentur secundum se præcise, sed solum, quatenus considerantur, vt partes vniuersi.

Probat *prima pars*: quia ideo aliquis motus dici potest naturalis subiecto alicui, vel quia procedit à principio actiuo intrinseco, vel quia est cōformis ad inclinationē ipsius: sed motus cæli nō provenit à principio actiuo intrinseco cæli, vt fatentur aduersarij, & probatū est conclusione præcedenti, neque etiam est iuxta inclinationē cæli: motus enim nihil aliud est, quam acquisitio termini per eum acquisiti, verbi gratia, motus localis est acquisitio loci: vnde eatenus potest esse iuxta inclinationem mobilis, quatenus terminus per eum acquisitus, verbi gratia, locus est iuxta inclinationem mobilis; sed locus acquisitus per motū circulares cæli non est iuxta inclinationem ipsius, ergo neque motus ille. *Probat* *subsumptum*: quia locus quem hodie habet Sol, non cedit vlla ratione in euoluementum ipsius, neque enim iuuat ad conseruationem ipsius aut ad delectationem: non quidē ad conseruationem, quia quamuis non moueretur vlla ratione, nec haberet illum locum, sed alterum, quem ante medium annum habuit, æque conseruaretur, eo vel maxime quod sit incorruptibilis etiam secundum aduersarios: non etiam ad delectationem, quia non est animatum, etiam secundum aduersarios; nihil autem, nisi animatum potest percipere delectationem vt patet; ergo ille locus non est ipsi naturalis: sed eadem est ratio de illo loco, ac de quocunque quem acquirit per motum; ergo nullus ex illis est ipsi naturalis.

88. *Probat* *se. vno* idem subsumptum, & ipsa conclusio directæ: si cælum haberet inclinationem naturalem ad motum, aut motus ille esset ipsi naturalis, deberet habere virtutem productiuam istius motus, sed hoc est contra aduersarios & communem sententiam paulo ante probatam, dicunt enim cælos non à seipsis moueri, sed ab intelligentijs: ergo nec habet talem inclinationem, nec motus est ipsi naturalis.

Probat *sequela primo*: quia grauiā & leuiā ex eo quod habent inclinationem: id motum sursum & deorsum, & quod illi motus sunt ipsi naturales habent etiam virtutem productiuā talis motus, aut saltem non requirunt aliam causā, à qua moueantur physice, tum actualiter existentem ut præsentem (quod addo propter Thomistas, qui existimant ea moueri à generantibus) ergo similiter dicendum de cælis: neque enim debent esse inferioris virtutis ad producendum motum sibi connatalem, quoniam grauiā & leuiā.

Probat *eadem sequela secundò*: quia nihil impedit quominus talis virtus ipsis concederetur, & quantum ad experientiam & rationem potius ipsis attribui deberet, quam intelligentijs spiritibualibus, quæ superflue & gratis diceretur in eo ministerio exerceri: quod posset commode ab ipsis motus cælis sine ipsarum assistentia provenire.

Dices cum Ruino, his rationibus probari bene, quod motus circularis non sit cælo naturalis, si spectetur secundum naturam suam particularem, quia vt sic non accipit beneficium vllum ab illo motu, sed si consideretur, vt est pars vniuersi, & vt consequenter habens inclinationem ad bonū vniuersi, omnino accipit beneficiū ab illo motu, quia vniuersum inde maximum capit emolumentum sine eo enim non fierent generationes & corruptiones rerum cum ea vicissitudine & varietate, cum qua

fiunt, & consequenter vt sic habet inclinationem ad illum motum, quia etiam propterea est ipsi naturalis.

89 Hæc sane est vnica via, qua posset cum aliqua apparetia defendi hæc sententia: & confirmari potest exemplo aquæ, quæ habet inclinationem ad motum sursum, vacui impediendi causâ; non quidem secundum naturam suam particularem, sed secundum quod est pars vniuersi, & inclinata consequenter ad bonum vniuersi querendum.

Impugnatur tamen primo: quia sicut conceditur aquæ inclinatio vniuersalis ad motum illum sursum cōtrarium inclinationi suæ particulari ita etiam conceditur ipsi virtus actiua correspondens tali inclinationi, secundum quā mouet se tali motu, non minus quam mouet se deorsum iuxta inclinationem suā propriam, quando non est periculum vacui: ergo similiter si cælum haberet huiusmodi inclinationem vniuersalem ad motum circula-rem, deberet habere virtutem actiuam conformem, & sic non esset recurrendum ad intelligentias; aut si recurrendum esset ad intelligentias, ex eo quod ille motus, licet sit iuxta inclinationem vniuersalem cæli, non est tamen iuxta inclinationem particularem: ergo similiter in motu aquæ sursum recurrendum esset ad intelligentias, aut ad alias causas, quia licet esset iuxta inclinationem vniuersalem, non tamen esset iuxta particularem inclinationem ipsius, sed potius contra.

Confirmatur hoc: quia ideo poneretur inclinatio hæc ad bonum vniuersale in qualibet parte vniuersi, quæ non esset distinctæ rationis ab inclinatione particulari, vt inde melius conseruaretur ipsum vniuersum cum omni perfectione sua: sed per inclinationem passiuam tantum abque actiua non sic conseruaretur, quia per inclinationem passiuam, quam haberet aqua ad motum sursum, aut cælum ad motum circula-rem, nec impediretur vacuū, nec fierent vicissitudines & variationes generationum in vniuerso, nisi esset facultas actiua, quæ reduceret illam inclinationem passiuam ad actum, ergo talis facultas actiua est coniungenda cum passiuâ.

90 *Quod si dicas* ponendam quidem virtutem actiuam, sed non in ijs quibus est inclinatio passiuâ.

Contra: si ponatur virtus actiua productiua talis motus in alijs rebus, v.g. intelligentiis, saluabitur eo ipso bonū vniuersi, sine inclinatione passiuâ in rebus mouendis, verbi gratia, in cælo, aut aqua: quia intelligentiæ absque tali inclinatione passiuâ possunt ea mouere; ergo frustra ponitur illa inclinatio passiuâ; quod valde considerandum est: deinde quemadmodum in aqua & inclinatio & virtus actiua coniungitur, etiam in cælis coniungi pari ratione debent.

Impugnatur secundo: quia non deberet res contra inclinationem propriam inclinari ad bonum vniuersi, nisi quia ex bono vniuersi conseruato, sequitur melius conseruatio boni proprii; & hinc aqua ascendere dicitur sursum, quia si non ascenderet, & queretur vacuū & ex hoc impediretur influxus causarum conseruatoriarum partim corruptibiliū vniuersi, & consequenter nō posset cōseruari ipsa aqua: quod si hoc non esset, aqua gratissime diceretur inclinari ad bonum vniuersi. Sed quamuis desineret motus cælorum, & desinere vicissitudines generationum & corruptionum rerum, ac bonum vniuersi inde proueniens, tamen non sequeretur, quod cæli ipsi vllō modo distererent aut perderent aliquid de perfectione sua substantiali aut accidentaliter: ergo non debent dici habere huiusmodi inclinationem ad bonum vniuersi.

91 *Confirmatur primo:* quia motus aquæ sursum, ex quo colligitur communiter inclinatio illa vniuersalis cōtra inclinationem propriam, fortassis non prouenit ab ipsa aqua, sed ex alijs causis, hoc autem supposito non sufficere ex illo motu colligeretur inclinatio aliqua in aqua ad talem motum.

Confirmatur secundo: quia si constaret motū aquæ sursum nō prouenire effectiue ab ipsa aqua, sed a causa aliqua extrinseca, posset dici, quod ille motus esset ipsi naturalis, imo tam deberet dici esse violentus, quam motus projectorum contra inclinationem ipsorum: ergo cum cæli

non moueantur effectiue à seipsis, non debet dici quod motus ille sit ipsi naturalis aut secundum inclinationem ipsorum.

Confirmatur tertio: quia ex motibus violentis, quibus moueretur terra ab aratoribus sursum contra suam inclinationem sequitur bonum vniuersi, quia sequitur generatio multarum rerum, quæ alias non generarentur, & tamē nemo dicit illum motū esse terræ naturalem: ergo quāuis ex motibus cælorum sequantur huiusmodi generationes, non debent dici naturales ipsi, quod sane valde facit ad hoc propositum.

92 *Probatu secunda pars conclusionis:* quia quemadmodum non recipit cælum ex eo motu emolumentum, ita nec est ipsi detrimentum, & consequenter non debet habere auersionem ab ipso, nec debet ipsi esse violentus. Et hinc probatur facile tertia pars: quia omnis motus, qui non est mobili aut vtilis aut inutilis, est ipsi neuter, id est, nec naturalis nec violentus; talis est motus cæli si vere sunt duæ primæ partes conclusionis, ergo est neuter.

Obiicit primo, omne corpus physicum vendicat sibi aliquam lationem: cælum est corpus physicum: ergo vendicat sibi aliquam lationem, non aliam quam circula-rem: ergo.

Confirmatur: natura est principium motus etiam localis ergo cum cæli sunt constantes natura, debent posse principiare aliquem motum localem; non alium autem quam circula-rem: ergo.

Respondeo, quidquid sit de maiori, quæ negari posset, quando nulla latio esset benefica mobilis: sed quidquid sit de hoc, nego subsumptum, quia exigeret vti a iquo in determinatum in illo spatio, in quo circumuoluitur de facto, non tamen exigeret moueri in vllō spatio, nec lationes successiuas, quas requirit mediantibus illis motibus.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens: quoties ponitur extra locum suum naturalem, concedo, quoties non ponitur, nego. Et similiter distinguo consequens, & nego subsumptum, peterent enim motum rectum, si ponerentur extra illum locum.

Confirmatur responsio: non magis natura est principium passiuum motus localis ac lationis alicuius, quam actiuū quāuis à passiuo dicatur natura secundum Scotum; & hinc omne aliud corpus, præter cælum habet principium passiuum, ac actiuum motus alicuius localis ac lationis: ergo cælum deberet similiter habere principium actiuum motus localis circularis tam bene, quam principium passiuum.

Quod si dicas non habere principium actiuum propter rationem aliquam particularem disparitatis inter ipsum & alia corpora; similiter propter eandem rationem potest negari, quod habeat principium passiuum, quamuis cætera corpora naturali habeant tale principium.

CONCLUSIO III.

93 *Cæli inferiores non mouentur motu vno, quod a cæli inferioribus a motu primi mobilis ab oriente ad occidentem, & alio quo mouerentur contrario motu à sua intelligentia propria, & qui sit motus proprius eorū.* Hæc iam duplici est satis communis cum Hurtado diff. 2. sec. 3. Arriaga motu. sect. 5. Amico tract. 5. q. 6. dup. 9. a. 3. qui a. 2. multos pro ea cita contra Comibricer. lib. 2. c. 5. q. 4. & plures alios ab ipsis citatos.

Probatu primo, quia nihil cogit ad ponendos diuersos illos motus, nisi diuersæ approximationes Planetarū ad se inuicem & stellas fixas, & diuersæ apparetie ipsarū stellarum fixarum: sed hoc totum potest saluari posito vno tantum motu in quolibet cælo aut planeta, ita tamē vt non moueantur eque celeriter, neque per eodē axes: verbi gratia, quod Luna non apparet qualibet nocte in eodem puncto cæli, oriri potest ex eo, quod paulo tradius respectiue moueatur quam Sol.

Confirmatur quia si differentia vlla sit, quæ per motum tradiorem saluari nequeat, illa attribui potest intelligentiæ assistenti, cui non est minus facile mouere cælum, quam primum tali vel tali modo mouere.

94 *Probatu secundo,* quia cum cæli non sint continui sed

fed eōg uī & solidi vt ex dictis suppono, non est vlla ratione necesse, quod id facere possit, si inferius contra moueatur, nam experientia potest constare quod in his inferioribus ex duobus circulis positis solum contiguus, quorum vnus sit infra alterum, inferius vel non mouetur omnino ad motum superioris, vel certe facile posset per quemcumque leuem impulsū a tali motu cohiberi; ergo non est dicendum quod ita fiat.

Probat *Arriaga, Ruus* & alij: quia impossibile est vt vnum corpus moueatur simul ab oriente ad occidentem, & ab occidente ad orientem, quin sit in duplici loco simul, quod fieri nequit naturaliter.

At reuera experientia manifestum est posse aliquid moueri simul eodem tempore absque intermissione vlla, quæ nostris sensibus pateat duobus motibus, vno ab oriente ad occidentem, & altero ab occidente ad orientem: nam si quis existens in puppi naui motē ab oriente ad occidentem traheret ad se tardissime, sed absque intermissione iapidem existentem in prora, ille lapis moueretur, & motu naui, & motu proprio, quo moueretur ab illo homine; motus autem naui esset ad occidentem, & motus proprius esset ad orientem.

Confirmatur: si non moueretur lapis motu illo proprio, sed maneret fixus in prora, remotior esset in fine motus naui ab oriente, quam esset supposito illo motu, vt est euidentius: ergo mouebatur ad orientem illo motu proprio, nullus enim motus posset efficere vt esset propius ad orientem, quam alias esset, nisi motus ad orientem: ergo mouebatur tali motu, sed etiam motu altero motu ad occidentem, ergo eodem tempore mouetur vtroque motu sine eo, quod sit in duobus locis simul.

95 Fateretur tamē quod simpliciter debeat dici moueri ad occidentem, quia simpliciter semper recedit ab oriente, licet propter illum motum, quo mouetur ad orientem secundum quid, non tantum moueatur ad occidentem, quantum alias mouetur. Et sane hoc ipso modo veteres dixerunt celos inferiores duobus motibus moueri: vnde non videtur vlla impossibilitas in sententiā ipsorum, & consequenter hæc probatio non sufficit pro conclusionē, nisi vigeat vltimius. Itaque ex alio capite ostendendum est non posse celos moueri in hoc modo duplici motu. Illud quod mouetur supra nauim motam ab oriente ad occidentem, non mouetur immediate motu naui, sed mediante aliquo alio quod mouetur motu naui, verbi gratia, mediante motu hominis sedētis in puppi & trahentis illud; vnde si ab aliquo homine non existente in naui traheretur lapis existēs in prora ad orientem: quantumvis velocissime moueretur nauis, nullo modo moueretur ad occidentem lapis, sed simpliciter moueretur ad orientem, vt patet & experientia, & ratione: quia non posset moueri ad occidentem, quin homo ipsum trahens, & existēs in terra sic moueretur; supponimus autem quod non mouetur: ergo si celum Lunæ verbi gratia, moueretur motu proprio ad orientem, non posset moueri ad occasum nisi aliquid aliud præter celū sub quo moueretur ad occasum, simul cū illo, celo moueretur: sed nihil aliud assignari potest præter intelligentiam, quæ nequit naturaliter moueri propter motum vilius corporis, vt est euidentius: ergo si moueatur motu proprio ab occidente ad orientem, non potest moueri motu celi superioris ab oriente ad occidentem.

96 Dices: homo existens in prora potest seipsum mouere ad puppim quomuis ipsemet motu naui moueatur ad occidentem: sed tum non mouetur ad occidentem vilius alterius, qui moueretur motu naui, ergo falsum supponitur in antecedenti huius probationis.

Respondetur: negando minorem: nam ille mouetur motu naui ratione partis insistentis naui, neque enim quādo mouetur ad puppim habet omnes partes immediate insistentes naui, & si haberet, nunquā moueretur ad puppim; sed habet aliquas partes insistentes naui, & alias partes ab illa parte motas ad puppim, & eleuatas à naui vt patet: quod si omnes partes simul eleuaret à naui nullo modo moueretur motu naui: sed quomodocumque homo moueatur in naui mota, id certum est quod res inanima, & quæ secundum

omnes partes simul moueri debet eque primo, quale est celum, non possit moueri motu naui, & motu proprio contra motum naui, quin aliquid a iud cum quo coniungitur moueatur motu naui, & consequenter celum non potest moueri, & motu proprio ad orientem, & motu celi superioris ad occidentem, si nihil aliud, cū quo coniungitur, moueatur motu illo celi superioris.

97 Ex hac doctrina potest ostendi ratio, cur aiquid possit moueri duplici motu, qui videntur oppositi, nimirum ab oriente ad occidentem, & e contra; quandoquidem enim ex eo quod coniungitur cū a iud moto ad occidentem, necesse moueri debeat cū illo sic moueri, & cum nō moueatur sic nisi quatenus coniungitur cum illo, si ipsūmet a iud motu proprio moueatur in oppositum, & possit esse coniunctum cum illo non obstat illo suo motu proprio in parte oppositam; hinc fit vt possit moueri in partem illam oppositam, quia motus in illam partem non tollit coniunctionē ipsius cum illo altero, quæ coniunctio est conditio sine qua non moueretur in alteram partem, & quæ posita debet necessario sic moueri.

Fundamentum aduersariorum à ratione, desumptum ab experientia de diuersis apparitionibus Astrorum, solutum est in prima probatione.

Alterum fundamentum, ab authoritate plurimorum Philosophorum diuersos huiusmodi motus celis inferioribus adscribentium, solui debet vel negādo ipsas autoritates, vel in hac re, quam ratione probare non possunt; vel si qui sūt tanti nominis, vt autoritas ipsis tribuenda videatur, eos explicādo sic, vt ve intantū celos habere duos motus quantum ad apparentiam & æquiualeter, quatenus sic scilicet mouetur, vt non minus inter se inuicē accedāt ac recedant varioque situs subeant, quam si diuersis motibus mouerentur, cum tamen reuera non nisi vnicō quodlibet moueatur. Id quod in nostra sententiā verissimum est.

CONCLUSIO IV.

98 Celi non agunt in hac inferiora per motum, tamquam per virtutem actiuam, sed solum quatenus motus habet rationem applicationis aliorum, aut quatenus per motum applicatur tali vel tali modo. Hæc est doctrina in 2. d. 14. quæst. 2. cum suis, quos sequitur Ruus 2. de cælo c. 3. q. 3. Vall. sin. Toletus, & alij contra Bag. 2. de virtutem actiuam.

Probat manifeste, quia motus formaliter loquendo est respectus: ergo non potest esse virtus actiuā: nullus enim respectus est actiuus secundum omnes. Præterea ignis licet nō geret in hoc loco, nisi moueretur ad hunc locū, tamēne indicat quod agat in hoc loco per motum, quo mouebatur ad hunc locum, tanquam per virtutē actiuam; sed omnes dicunt quod motus sit conditio applicans: ergo idem dicitur de celo à paritate rationis: nec sane hæc res indiget vteriori probatione, præsertim cū præter motum celum habeat alias virtutes actiuas, vt lucem & formam suam substantialem, per quas posset agere, quamvis nullo modo moueretur, non minus quam ignis aut aqua.

99 Obijciat. Motus est causa caloris, vt patet experientia, quæ constat quod mouentes se per aerem frigidum calefiant, & quod cultellus alias frigidus motus fortiter supra lignum reddatur valde calidus: ergo motus est actiuus respectu formæ absolute: hoc autē supposito & currit prima nostra probatio, & præterea nihil prorsus impedit quominus etiam dicantur, aliqui saltem, agere per motum, tanquam per actiuam virtutem.

Respondetur negando antecedens, nisi capiatur causa large pro conditione sine qua non (quod si sic caperetur, concedendum esset, sed neganda consequentia) & ad probationem dico experientia constare quod cum motu producat calor, sed non constat quod producat per ipsum motum alio modo quam per conditionem sine qua non, & sic concedo vltro quod causet calorem.

Dices non posse assignari alias causas caloris in experientijs præmissis: ergo motus debet dici causa, & non conditio.

Respondeo negando antecedens: impulsus enim ille vehemens, qui imprimatur corpori dum mouetur suppositis aliis dispositionibus, est causa istius caloris: & hinc si leuiter moueretur culter supra lignum quamuis celerrime, non calefieret tantum, quantum si moueretur tardius sed fortius, vt patet experientia; ex quo sane patet quod calor ille non proueniat à motu solum. Quod si dicatur aliud concurrere, tum nihil restat ad probandum quod motus se habeat aliter quam tanquam conditio sine qua non.

CONCLUSIO VLTIMA.

100 *Cessante motu cæli non cessarent omnes alij motus in his inferioribus siue locales, siue alteratiui, siue generatiui.* Hæc est communior cum Doctore supra. D. Thomæ 2. de calo lib. quos sequuntur Suar. Raimundus, Arriaga, & plurimi alij contra Capreolum, Soncinatem, Scotum, & alios.

Probat, quia nihil magis ridiculum videtur, quam si, stante Sole, ignis applicaretur stupæ, & non cōbureret, aut si lapis grandis poneretur in medio aeris, nec moueretur deorsum: ergo fierent alij motus tam locales, quam alteratiui & generatiui, non obstante quod cæli non mouerentur.

Confirmatur: quia quamuis poneremus subordinationem essentiali in causarum sublunarium ad cælestes, adhuc præsententur causæ sublunares habere actiones multas suas, cessantibus cælis qui cæli quoad illas partes, quæ essent applicatæ inferioribus, possent concurrere cum illis absque motu.

Confirmatur secundo, quia quando cessauit Sol tempore sue, non cessauerunt eo ipso sine dubio omnes causarum inferiorum; nec est dicendum etiam, quod id per miraculum accidit; nam licet miraculum fuerit cessatio Solis, tamen non est dicendum, quod miraculose fiebant istæ alie actiones, quia id gratis, & absque fundamento diceretur. Verum quidem est, quod multæ actiones cessarent cessantibus cælis, quia per motum, alio modo applicantur, & ex varietate applicationis sequuntur varietates in effectibus, quæ propterea non essent cessante motu.

101 *Aduersarij* fundant suam sententiam in quibusdam locis Philosophi, quæ facilis sunt explicationis, vt propterea eos hic proponere piguerit: & sane si expresse teneret oppositum huius conclusionis, non esset sequendus, præsertim cum nullam habeat pro se rationem.

Obiicit à ratione ex Ianello: omnis motus reducitur in aliquod principium immobile: ergo & omnis actio generatiua in aliquam causam ingenerabilem, qualis non est assignabilis præter cælum.

Respondetur, quamuis totum concederetur, nihil contra conclusionem haberi, quia cæli possent absque motu concurrere ad aliquas actiones generatiuas.

Respondet secundo negando minorem, quia posset recurri ad Deum.

Dices: Deus immediate non concurrit cum causis secundis. *Respondet hoc esse falsum:* sicut enim immediate producit & conseruat Angelos, ita immediate concurrere potest ad effectus causarum secundarum, & non solum per modum causæ vniuersalis, sed etiam aliquando per modum causæ particularis supplendo defectum concursus particularis quem deberet talis causa præbere, & sic communiter recurritur ad ipsum in productione animarum, non solum rationalium, sed etiam aliarum quotquot perfectiores sunt, quam formæ corporum cælestium.

QVÆSTIO VLTIMA.

De influxu calorum in sublunaria.

Corpora cælestia influunt in sublunaria.

Plures difficultates comprehendit præsens quæstio, quas sequentibus conclusionibus breuiter expediam.

CONCLUSIO I.

102 *Corpora cælestia habent varios influxus in sublunaria.* Hæc est communissima cum Doctore in 2. d. 14. q. 3. & D. Thomæ in 2. dist. 15. q. 1. contra quosdam antiquos,

quibus fauere videtur Damascenus de fide c. 6.

Probat primo autoritate non solum Philosophi, sed sanctorum Patrum, Dionysij cap. 4. de Diu. nom. Aug. 13. Trinit. c. 4. Basilij homil. 6. Hexameron.

Probat secundo ratione: quia varietas illa corporum cælestium, & diuersitas maxima motuum, quam habent, non debebat esse absque aliquo fine ac vtilitate mundi sed nullam afferret vtilitatem, nec haberet finem congruum, nisi conduceret ad hoc, vt alio, & alio modo influerent in corpora sublunaria: ergo sic influunt.

Probat tertio experientia quotidiana, qua constat Solem illuminare, calefacere, siccare, & ex eius accessu, ac recessu cum tali vel tali ordine ad alias partes cæli variari quatuor anni tempora, quorum vicissitudine producuntur varij effectus alias non producendi; unde & medici in morbis curandis, astrorum congressus obseruandos iubent longa experientia edocti. Sed in re clarissima probanda non est diutius immorandum.

103 *Obiicit primo:* agens & passum debent communicare in materia eiusdem rationis secundum Philosophum 1. de Generat. tex. 87. sed cælestia corpora non conueniunt cum sublunariis in tali materia, aut enim non constant materia vlla ratione, aut si constant, materia ipsorum est diuersæ speciei à materia sublunaria.

Respondeo primo negando minorem: secundum enim communem sententiam constant materia, & secundum se tistas materia illa est eiusdem rationis cum sublunari.

Respondeo secundo distinguendo maiorem: in materia, quæ sit materia prima physica, nego maiorem: in materia, id est in subiecto capaci actionis, ac formæ per illam producendæ, transeat maior. Et similiter distinguo minorem: non constant materia prima, transeat minor, non constant subiecto capaci formæ producendæ per actionem, nego minorem, alias enim nec mouerentur, nec illuminarentur, & nego consequentiam.

Respondeo tertio, absolute negando maiorem, alias Deus ipse non possit agere in corpora vlla, nec Angeli. Philosophus autem solum vult quod agens & passum in sublunariis debent conuenire in materia & disconuenire in forma, quia alias essent vniuoca & vniuoca non agunt in se inuicem; simile enim non agit in simile actio alteratiua aut corruptiua, de qua actione loquitur Philosophus.

104 *Obiicit secundo:* omne agens agit, vt assimilet sibi passum secundum Philosophum 1. de generat. tex. 51. sed cælum nequit sibi assimilare sublunaria: ergo non agit in illa, quia non debet agere ad finem impossibilem.

Confirmatur: quia omne agens naturale agendo repetitur: sed cælestia corpora non repetiuntur à sublunariis: ergo non agunt in illa.

Respondet distinguendo maiorem: omne agens, quod potest producere sibi simile, & quod agit actione, quæ possit ad hoc deferuire, concedo maiorem; quod non potest, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam, neque intendit cælum, dum agit, illam assimilationem.

Respondet secundo distinguendo maiorem alio modo: si passum quod agit actione vniuoca, concedo: quod agit actione æquiuoca, nego maiorem: & concessa minori, ex suppositione, quod cæli non habeant formaliter tales qualitates, quales producant in inferioribus (quod si tales habeant negari debet minor) nego consequentiam.

Confirmatur utraque responsio: quia si nihil posset agere, nisi in ordine ad assimilandum sibi passum, Deus ipse non deberet mouere cælos, nec Angeli etiam, quia sic agendo cælos non assimilant sibi ipsos.

105 *Respondet tertio,* distinguendo etiam maiorem alio modo: omne agens sublunare, quod agit actione alteratiua, concedo maiorem; & de his loquitur Philosophus; omne agens omnino siue sublunare, siue non sublunare, & siue agit actione alteratiua, siue non, nego maiorem; quia alias, vt dixi, Angeli non possent mouere cælos, nec lapis cadens deorsum impelleret aliud corpus occurrens ipsi ante se, quia certum est, quod non impellat ipsum, vt assimilet

affimilet sibi illud, loquendo de assimilatione proprie dicta. Quod si loquamur de assimilatione improprie dicta, secundum quam passum haberet illud formaliter quod virtualiter contineretur in agente, potest vniuersaliter concedi maior, & negari minor, vt patet: & hæc sit quarta responsio.

Ad confirmationem obiectionis respondeo distinguendo maior: in omne agens actione alteratiua, & potens parti alias ab eo, in quod agit, concedo maiorem; si alias non posset p. ti, nego maiorem; & distingo etiam minorem: si cælum supponatur non posse alterari à sublunariibus, vt supponitur in obiectione, concedo minorem, & nego consequentiam: si possit, nego minorem. Respondeo autem hoc modo conditionatè, quia mihi incertum est, an cæli possent calefieri, aut frigid fieri à sublunariibus debite applicatis, & rationem dubitandi præmissi supra n. 34.

Confirmatur hæc responsio: quia si omne omnino agens deberet repati à passio, in quod ageret, Deus & Angeli non possent agere in cælos, quia ab ipsis repati nequeunt.

CONCLUSIO I.

106 Corpora celestia producant mineralia, seu metalla, ac gemmas, ac cætera corpora vite expertia quorum non potest assignari alia causa particularis. Hæc communis cum Doctore supra Conimbricensibus tract. 13, in libros Meteororum c. 2. Ruusbro 1. de celo c. 3, tract. 2. q. 1.

Probatur prima pars: quia metalla ac gemmae mul- de nouo producentur, & debent habere aliquam causam effectiua secundam: neque enim absque necessitate ad solum Deum debet, tanquam ad eorū causam adequatam, recurri; sed nulla alia causa conuenientius assignari potest, quam corpora celestia, ergo.

Confirmatur: quia cæli habent sine dubio sufficientem perfectionem ad ea producenda: ergo non debet negari ipsis actiuitas respectu eorum, propter defectum perfectionis: sed ex alio capite non potest id ipsis negari; erga absolute non est negandum ipsis.

Confirmatur secundo: quia elementa non habent tantam perfectionem, vt possint ea producere, quandoquidem sint minus perfecta quam illa; ergo non potest recurri ad illam aliam causam secundam, quam cælos.

Probatur secunda pars: quia cætera vite expertia, quæ producantur, & non habent causam particularem ubi expertia, lunarem, sunt imperfectiora cælo, ergo eorum productio commode in cælum refundi debet.

Dices, non ex eo, quod aliquid sit alio perfectius sequitur quod ipsum possit producere, alias homo posset producere lapidem: ergo quauis cælum sit perfectius rebus huiusmodi vite expertibus, non propterea debet dici quod illas producat.

Respondeo distinguendo consequens: non propterea tantum, concedo; non propterea, & ex suppositione quod alia causa aptior assignari nequeat, nego consequentiam. Itaque ex perfectione maiori colligitur opinio mea, quod non repugnet ipsis ex defectu perfectionis talis productio, quemadmodum repugnaret muscæ producere hominem, & quandoquidem non constet quod repugnet illi ex alio capite, & nulla alia causa possit assignari, bene recurritur ad cælum.

107 Obiectio: Sequeretur: quod producerentur in omnibus locis, nam corpora celestia possunt in omnibus locis habere suos influxus: sed hoc est falsum, vt patet experientia: ergo.

Respondetur negando sequelam, tum quia corpora celestia non applicantur æqualiter omnibus locis, sunt enim aliquæ partes mundi, quæ semper magis distant à polis cælestibus, & stellis illis vicinioribus, quam alie partes; unde nos nūquam videmus polum antracticum, nec Antipodes arcticū; tum etiam quia non inueniunt in omnibus locis dispositiones determinantes ad formas metallorum aut gemmarum.

Quæres ex qua materia generentur metalla. Respondetur communiter cum Philosopho, quod ex vapore quodam humido intra terræ viscera lapidibus potissimum

concluso, & ob terræ lapidumque siccitatem ac frigiditatem congelato. At certe mihi apparet coniectura hic tantum locum dari, nec quidpiam certi posse concludi de materia aptiori ad horum generationem, donec aliquis experientia aliqua id comperiat, quæ non facile haberi potest.

CONCLUSIO III.

108 Corpora celestia concurrunt ad productionem viuientium omnium, etiam hominum, disponendo materiam tali vel tali modo in ordine ad receptionem animarum: non tamen attingunt immediate productionem vlliū animæ generatiuam animalium imperfectiorum, neque tanquam causa principalis neque tanquam instrumentalis. Hæc est quoad primam partem communis, & quoad secundam est Sco- tistarum communiter cum Doctore hic, quos sequitur Fonseca 7. met. cap. 7. q. 2. Suarez disp. 18. sect. 2. contra Marsiliū. 1. q. 1. a. 2. Auerſam q. 35. sect. 8. qui putant animas animalium imperfectarū, eorum scilicet, quæ producantur absque interuentu seminis, ex putri materia, vt sunt ranæ, vesperæ, pulices, & similia, produci a cælis. Quoad tertiam vero partem est contra Conimbricenses & Ruusbro supra q. 2. qui putant cælos producere animas animalium imperfectiorum, tanquam instrumentum Dei.

Probatur prima pars: non solum authoritate Philosophi dicentis 2. Physic. tex. 26. quod sol, & homo generet hominem; sed etiam ratione quia cæli sine dubio habent virtutem productionis dispositionum conducendum ad formationem cætus, & experientia constat, quod partus productus sub tali constellatione habeat alias inclinationes, quam productus sub alia constellatione: & hinc aliqua alia merito censentur propria viuientium generationi, alia verò noxia.

109 Probatur secunda pars: quia anima quæcunque est perfectior formis cælestibus, ergo non possunt à corporibus cælestibus produci, quia imperfectius non potest produci immediate perfectius. Probatur antecedens authoritate S. Augustini lib. de vera, & falsa religione c. 29. Non enim qualiscunque moles, quamquam ista visibili luce præfulgeat si vita careat magni aestimanda est, qualibet namque vna substantia cuiuslibet non vna substantia natura lege præponitur. Ex quo etiam principio in libro de duabus animabus dicit muscæ Soli esse præferendam.

Rationem autem assignare cur cæli sint imperfectiores quolibet viuente, est nihil valde difficile, nec sane occurrit vlla quæ comprehendat viuentia vite vegetatiua tantum. Pro viuentibus autem sensitiuis adduci potest, quod perfectius absolute sit cælendum, quod potest delectationem concipere ex sua natura, quam quod non potest; sensitiua autem possunt, & cæli non possunt; ergo cæli sunt imperfectiores viuentibus saltem sensitiuis, de quibus solet forte intelligendus est Augustinus, quamuis indefinite loquatur, quod si sic intelligatur, productio animarum vegetatiuarum tantum attribui potest cælis, & conclusio hæc restringenda est ad animas sensitiuas.

Confirmatur conclusio contra Auerſam: secundum ipsum animalia perfecta, hoc est illa, quæ non generantur nisi medio semine, sunt perfectiora cælis, ergo & imperfecta. Probatur consequentia: quia non ex eo quod solū possint generari medio semine, sunt perfectiora, quid enim hoc facit ad propositum? non etiam ex eo quod sint perfectiora animalibus imperfectis, quia inter illa animalia, quæ vocantur perfecta, dantur alia alijs perfectiora, & hoc non obstat omnia sunt cælis perfectiora, ergo quamuis animalia, quæ dicuntur imperfecta, sint alijs animalibus imperfectiora, non sequitur quin sint cælis perfectiora: nec denique vlla ratio assignari potest, ob quam animalia imperfectiora sint imperfectiora cælis, & animalia perfecta non sint imperfectiora illis.

Dices colligitur ex eo quod producantur à cælis animalia imperfecta, & perfecta non producantur, illa esse imperfectiora, hæc non item.

Respondeo negando inde id bene posse colligi, non

solum ex eo quod falsum sit animalia imperfectiora à cælis produci, sed etiam quia id concedendo, imprimis non constat quin similiter possent producere animalia perfecta, & quin de facto illa producant, præsertim cum alia causa secunda assignari non possit, quæ sit sufficiens. Deinde quamvis ea non possent producere, non sequitur quin essent ipsis imperfectiora, sicut homo est perfectior asino quamvis eum non possit producere.

Probatur tertia pars: tum quia eadem ratione, qua dicerentur producere tales animas, ut instrumenta Dei, possent dici producere animas animalium perfectiorum præter hominum: sed hoc ipse non admittit: ergo nec illud admittere deberet; tum quia quando dicuntur producere illas animas ut instrumentum Dei, vel hoc intelligendum est sic, ut recipiant à Deo aliquam virtutem distinctam à sua propria forma, & accidentibus eius, naturaliter consequentibus, ratione cuius virtutis, & constituantur instrumentum Dei, & possint illas animas producere, ut tenet *Conimbricenses*; vel sic intelligendum est, ut non recipiant talem virtutem, sed ipsæ sint instrumenta Dei ex natura sua, & propterea per naturam suam, quatenus habet rationem talis instrumenti, possint producere illas animas, ut vult *Ramus*; sed neutrum dici potest. Non primum, unum quia gratis fingitur communicata talis virtus; tum quia illa virtus vel est perfectior anima illa, & sic cælum habens illam erit perfectius anima contra hypotheseos; vel non erit perfectior & sic nec poterit cælum ea mediante, illa producere magis quam sine ea. Non secundum quia quamvis possint esse ex natura sua instrumentum Dei, tamen cum ex natura eadem sint imperfectiores, non possunt producere illas animas, nisi concurrat cum illis aliqua alia causa, nimirum ipsemet Deus, vel aliquid aliud: quod si dicatur aliqua alia causa concurrere, illa sola sufficit absque concursu cælorum, aut aliorum instrumentorum, quæ immediate influunt in ipsam animam.

Addit, per hoc quod cæli sint instrumenta Dei, nihil prius eos habere, per quod possint aliquid producere magis, quam si non essent, nisi per hoc sint distinctæ naturæ, aut habeant diuersa accidentia, nec diuersitas etiâ naturæ aut accidentium sufficit, nisi diuersitas sit tanta, ut propter eam reddatur perfectior, aut æque perfecti, ac illud, quod producere dicerentur.

III. Dices cum Conimbricenses: cælum est nobilissimæ pars mundi, & nihilominus expertis vitæ: ergo conueniens fuit dari ipsi fecunditatem productiuam huiusmodi animarum, sicut semen habet virtutem generatiuam respectu eorum, quæ ex semine generantur.

Respondeo distinguendo consequens: si sit tam nobilis, ut sit perfectius animalibus imperfectis, concedo; si non sit, nego. Suppono autem cum aduersariis, quod non sit: si enim esset, non tantum per modum instrumenti, sed per modum causæ principalis ea produceret; unde absolute nego id fuisse conueniens, aut etiam possibile.

Obijes contra secundam partem: si cæli non producerent animalia ex putri materia generata, nulla alia causa productionis illius posset assignari; ergo dicendum est, quod cæli illa producant.

Respondeo, negando minorem: Et si quaeratur quænam alia causa ea producat: varie respondet auctores. Quidam enim dicunt esse quandam formam abstractam & separatam, quam vocant *matricem* formarum: ita *Themistius* & *Auicenna* apud *Auerroem* 12. *met. com.* 18. sed si non intelligant per huiusmodi formam abstractam, intelligentiam, omnino cōmentitia est; & præterea aut est viuens, aut non. Si est viuens, ergo non potest esse forma vlla, quæ non sit intelligentia, aut anima rationalis. Si non sit viuens, ergo non magis poterit producere illa animalia, quam ipsimet cæli. Si autem intelligant per illam formam Angelum aliquem, non poterit producere illa animalia, quia, ut suppono hic ex materia de Angelis, Angeli non habent virtutem productiuam alicuius accidentis, aut formæ corporeæ præter motum localem: & si haberent talem virtutem, possent optime dici producere illa animalia, etiam absque alio concursu cælorum, quam dis-

positiuo.

S. Thomas 1. p. q. 100. probat Angelos non posse esse causas principales talium animalium, quia non sunt similes tali composito nec formaliter, ut patet, nec eminenter aut virtualiter, quandoquidem non contineant in virtute sua materiam.

112. At hæc probatio non placet, quia ut producerent talia composita animata, non esset necesse, ut essent similes aut continerent virtualiter aut eminenter materiam, sed sufficeret abunde quod continerent formas ipsorum, per hoc enim educeretur ipsas, & ad illam educationem sequeretur talia composita. Quod si dicas, non posse aliquid educere formam ex materia, nisi vel quod continet in se materiam similem formaliter, vel quod potest materiam creare: id tam facile negari debet, quam asseritur gratis & absque fundamento, & sane hoc dicere hic, est petere principium, & præterea inde sequeretur, quod non possent producere ubi in corporibus, quod est absurdum.

Alij dicunt causam principalem productiuam talium animalium esse alia animalia similia, verbi grati, causam principalem productiuam ranæ esse aliam ranam, in cuius virtute cælum, tanquam causa instrumentalis, producit illam ranam.

Contra quia posset fieri quod nulla rana esset tum applicata sufficienter aut etiam existens in rerum natura: sed absurdum est tribuere actionem alicui, tanquam causæ principali, quod neque applicatum est, neque existit, inde enim sequeretur quod causa non existens in se realiter nec applicata sufficienter ad passum haberet actionem realem physicam.

113. Confirmatur primo, quia causa principalis debet habere aliquem influxum realem in effectum, aut mediatum aut immediatum; sed nulla rana habet talem influxum in ranam productam ex putri materia absque semine, nam quamvis nulla vnquam rana ante fuisset producta, aut postea produceretur, produceretur illa rana; sed nihil possibile est, ut possibile precise, potest habere influxum realem mediatum aut immediatum: ergo.

Confirmatur secundò: quia etiam si rana non haberet virtutem productiuam alterius ranæ, sed esset animal sterile, instar mulæ, adhuc produceretur rana ex putri materia non minus quam de facto producit: sed in tali casu alia rana non posset dici causa productiuæ principalis eius: ergo nec de facto.

Confirmatur tertio, quia si virtus generatiua hominis tribueretur lapidi à Deo per possibile aut impossibile, & ea mediante lapis produceret hominem, alius homo non deberet dici vlla ratione causa productiuæ istius hominis producti, quamvis alicui homini connaturaliter deberetur illa virtus communicata lapidi; ergo quamvis alicui ranæ deberentur connaturaliter istæ qualitates, quibus disponitur materia ad formam ranæ, non debet tamen propterea dici producere illam ranam, quando istæ dispositiones producantur à cælo.

Per quod patet, falsum esse fundamentum a Iuersariis, qui propterea dicunt ranam esse causam principalem, quia exigit connaturaliter qualitates illas, quibus disponitur materia ad illam formam.

114. Confirmantur omnia hæc: quia si aliquid non existens posset esse causa principalis vllius effectus qui producit, eo non existente, potest dici quod dicitur producat suam partem de facto, & quod primum animal productum à Deo fuit productum ab animali a quo possibile, & mille alia absurda.

Itaque respondeo aliter causam principalem productiuam istorum animalium esse ipsum Deum, nisi Angelus habeat talem virtutem. Patet: tum quia nulla alia assignari potest; tum quia non est inconueniens recurrere ad Deum, deficiente causa secunda, tanquam authorem naturæ, sicut de facto recurritur ad ipsum communiter ad determinationem effectus, quoad indiuiduum, & ad producendas animas rationales.

Obijes pro Ramo contra tertiam partem: quodcumque agens potest producere dispositiones ad aliquam formam substantialem requisitas, ac sufficiens, potest educere

Quæ sit
causa a-
nimalium
genera-
torum ex
putri
materia.

Non for-
ma ab-
stracta,
quæ non
sit intel-
ligentia.

Deus ip-
se est
causa
princi-
palis.

edere

cere illam formam, aut eam vnire materiæ sic dispositæ, aut tanquam causa principalis, si forma non excedat perfectionem formæ istius agentis, aut tanquam instrumentum causæ alicuius perfectioris, si excedat: sed calu potest disponere sufficienter ad formam rane: ergo potest illam educere, aut vnire altero ex illis modis; non tanquam cau' a principalis, quia forma cæli est imperfectior anima rane; ergo tanquam causa instrumentalis. Probatur maiore: quia forma substantialis naturali seque-la sequitur illas dispositiones: ergo quod producit illas dispositiones educit illam formam.

115 Respondetur negando maiorem, cum consequentia probationis; sufficit enim pro natu ali sequel ipsius, quod vel ab illa causa disponente, vel ab alia educatur, quoties autem illa causa non sufficit tanquam principalis, debet adesse alia causa principalis, & illa ipsa sufficit absque concursu instrumentario istius causæ disponentis distincto à concursu disponentis.

Confirmatur: quia causæ secundæ disponent ad animam; animam vero nullo modo a tingunt immediate, qui ipsa um virtus non habet tantam actiuitatem; ergo non est vnuerſum verum, quod attingens dispositiones sufficientes ad aliquam formam, atingat ipsam formam immediate: nec refert quod anima creetur, alia vero non creetur; nam quemadmodum ex eo quod creetur, nequit produci ab illis causis, quibus disponant ad eam, ita etiam ex eo, quod alia formæ educat excedant in perfectione formam agentis disponentis, non debent ab ipso educi, quatenus disponat ad ipsas, quia non magis difficile est causæ secundæ immediate attingere, formam creabilem, quam agentis iuste fieri producere aliquid seipso perfectius.

116 Quæres hic obiter an animalia, verbi gratia, vespre, rana, ex putri materia absque semine generata, sint eiusdem speciei cum animalibus, verbi gratia, cum vespis & ranis ex semine generatis?

Respondetur affirmatiue cum Doctore 1. d. 11. q. 7. & D. Thoma 7. met. sect. 6. quos præter suos sequuntur Ricardus 2. d. 17. quest. 2. Occamius 23. q. 2. & recentiores communiter contra Averroem 8. Physic. com. 46. Iordanus 7. met. q. 15. & alios.

Probatur primo authoritate non solum Philosophi 7. met. tex. 23. & sect. 11. problem. 9. 64. sed etiam sanctorum Patrum Augustini 3. Trinit. cap. 4. Ambrosij lib. de incarnatione Verbi.

Probatur secundo: quia nulli apparet ratio distinctionis specificæ inter illa; & omnia alia iudicia sunt, quod sint eiusdem speciei, non minus quam duo homines; ergo sunt eiusdem speciei.

Dices sufficere ad diuersitatem specificam eorum, quod non producantur à causis eiusdem rationis, & quod quæ ex putri materia generantur, non possint generare sibi similia, vt possunt illa, quæ procendant mediante semine.

Respondetur negando hoc, quia effectus eiusdem speciei facile possunt produci à causis diuersis speciei; alias Deus ipse non posset se solo producere effectus causarum secundarum. Deinde sterilitas illa, quæ dicitur esse in animalibus sine semine productis posset oriri ex diuersitate aliqua accidentali, quam haberent ab animalibus generatis ex semine, & non arguit distinctionem specificam, sicut ne arguit inter ipsos homines, quorum aliqui sunt steriles, aliqui non. Deinde negari posset esse sterilitas talis in omnibus animalibus talibus, neque facile oppositum experientia, aut ratione probari potest.

CONCLUSIO IV.

117 Corpora celestia non habent aliquam actionem directam in animam intellectiuam, bene tamen indirectam, tum quoad intellectum, tum quoad voluntatem. Hæc est Doctoris hic cum suis, & D. Thoma 1. p. q. 115. quos sequuntur Theologi & Philosophi communiter, & quoad primam partem est contra Priscillianistas, & iudiciaria Astrologia professores, eosque qui illis fidem adhibent.

Probatur quoad illam primam partem, quia anima ra-

tionalis est omnino spiritualis & indiuisibilis: ergo nullam actionem habere potest in illa aliqua causa corporea. Probatur secundo: quia anima non est capax aliarum qualitatum, quoniam intellectuum, volitionum, habituum specierum intelligibilium, & passionum lætitiæ, tristitiæ, similitumque, quæ causantur ab obiectis cognitis talibus, vel talibus; neque enim assignari potest, quas alias qualitates recipere possit, nec vlla est expetiendi, quod alias recipiat. Sed certum est, quod celestia corpora non habent particularem vim directam ad huiusmodi qualitates producendas; species enim intelligibiles non sunt nature produci, nisi ab obiectis, quorum sunt species; actus non sunt nati produci, nisi à potētis mediantibus his speciebus. Habitus solum producuntur mediantibus actibus (loquendo de naturalibus, acquisitis; supernaturales autem a solo Deo sunt producibiles) & passionibus demum solum produci possunt ab obiecto taliter, vel taliter propolito per intellectum.

Secunda pars conclusionis patet quoad intellectum, quia certum est corpora celestia posse alterare organa sensitiva, & bene vel male illa disponere ad exercendas functiones suas; & hinc fit vt Luna habeat particularem influxum in phreneticos, qui propterea Lunatici vocantur. Sed non minus certum est, iuxta bonam vel malam sensum dispositionem intellectum bene vel male posse discurre, hominesque esse meliores, vel peiores ingenij; ergo indirectam habent corpora celestia actionem in animam quoad intellectum, quatenus scilicet agendo in organa sensuum impedit vel inuadit intellectum in suis operationibus.

Probatur eadem pars quoad voluntatem, quia exploratum est, iuxta variam dispositionem corporis, aliquos esse magis inclinatos ad hæc, vel illa vitia, & virtutes, & his inclinationibus aliquo modo impelli voluntatem ad actus illarum virtutum, ac vitiorum: sed non minus comprobatum est corpora celestia suis influxibus posse causare istas dispositiones; ergo agere possunt indirecte in animam rationalem quoad voluntatem.

CONCLUSIO V.

119 Corpora celestia non habent vllum influxum directum aut indirectum in voluntatem, ita vt necessitem ipsam ad suas actiones. Hæc est communis cum Scotodo vel hic & patet ex omnibus locis Scripturæ & Patrum, qui tatem. Probatur dari liberum arbitrium in hominibus pro hoc statu.

Et hinc patet quamuis Astrologi iudicarij possint cognoscere ex influxu astrorum inclinationes particulares hominum, & hinc etiam prædicere multa futura coniecturaliter in nullo tamen modo eos posse scire certo & infallibiliter vllum effectum determinate futurum, qui dependet à libera voluntate villo modo. Quare cum dignitatum collatio, mortetiam, & vita dependeat à tali voluntate, quatenus nullus est, qui non possit occidi ab aliquo, si vellet, omnino stupidum est credere Astrologis asserentibus aliquem victurum tot annis, moriturum morte naturali, consecuturum tot, & tales dignitates. Sed nec admodum certam possunt habere coniecturam ex influxu calorum de illismet inclinationibus particularibus: quia multæ aliæ possunt adesse circumstantiæ particularis, & influxus aliarum causarum, quibus impediti possit influxus ille calorum, qui alias esset: vnde vterius patet ne probabilem quidem coniecturam posse prædictos Astrologos habere de effectibus liberis dependentibus villo modo à voluntate. Quare merito Astrologia illa iudiciaria prohibita est, quoad se extendit ad iudicium ferendum de huiusmodi effectibus.

Quæres an astri habeant producere hoc effectus, quos per quas ipsi adscribimus per lucem, & motum tantummodo, an verò habeant etiam aliquas influentias occultas, præter has qualitates sensibiles, quibus mediantibus illos producant.

Quod per solum lumen & motum sine vllis alijs occultis qualitatibus, tenent Averroes 2. Calis. com. 42. Zizmaras theorem. 45. Mirandulanus, Sirennus, Zabarella, Piccolomini

Corpora celestia non inflant directe in animam rationalem.

Non cessant villo modo vel itatem.

Ticcolominem, & alij.

Quod vero non agant per solum lumen & motum, sed etiam per calorem & frigus, & alias etiam qualitates occultas, communis est sententia Philosophorum cum *D. Boetio* in 2. d. 1. q. 4. ac *D. Thoma* de cælo lect. 10. *D. Bonaventura* ac *Ricardo* in eadem distinctione secundi, quæ sequuntur *Combricensis* 2. cæli cap. 3. q. 3. *Ruvius* in 2. d. 2. *Auersa* q. 35.

Probat hęc communis sententia; quia primo incredibile prorsus est quod per unam qualitatem lucis cum quocunque motu possint cæli producere tam varios effectus, quam produciunt. *Secundo*, quia produciunt mineralia in visceribus terræ; sed ad illa vi cæli non pertingit lumen, aut lux.

Dicitur pertingere tamen calorem, qui calor produci-
tur per lucem à cælis. Sed quamvis *Combricensis* existimant calorem à cælis per lucem produci, id nullo modo videtur mihi credibile; tum quia nihil impedit quominus calorem ipsum immediate producerent; tum quia cæli eodem modo produciunt frigus, quo calorem; sed frigus non produciunt per lucem, ut patet: ergo nec calorem.

Confirmatur hoc: quia non est verisimile quod per unam qualitatem lucis formas tam contrarias producant, quæ sunt frigus & calor.

Probat tertio, quia magnes trahit ferrum per qualitatem aliquam occultam: ergo agere per tales qualitates convenit corporibus sed certe nullis potius quam cælestibus.

Confirmatur, quia non est probabile quod vlla qualitate sensibili vli minor trahat ad se magnetem, aut Sol heliotropij, aut scorpionarij flores: sed isti motus omnino tam debent tribui qualitati alicui occulte illis impressæ, quam motus ferri: & idem dicendum de motu, quo mare fluit, & aliis multis similibus effectibus.

Adde ad hęc, nullo prorsus fundamento inniti aduersarios, quod responsione dignum sit, ut mirum sit eos à communione recedere sententia.

Totam hanc conclusionem cum reliquis huc transtuli ex meo commentario ad quæstionem 3. d. 14. secundi Sententiarum, in quo etiam plura de influen-
tijs cælorum in sublunaria videri possunt: sed hęc præsentia sufficiunt instituto. Cætera autem, quæ de Elementis in his libris tractantur, sequenti tractatu explicabuntur commodius.

TRACTA